

НЕЗАЛЕЖНА
МЕДІЙНА РАДА

ЗБІРНИК ВИСНОВКІВ НЕЗАЛЕЖНОЇ МЕДІЙНОЇ РАДИ

2020/2021

Частина 3

Київ 2021

ЗБІРНИК ВИСНОВКІВ
НЕЗАЛЕЖНОЇ
МЕДІЙНОЇ РАДИ
2020/2021

частина 3

Виготовлення цього збірника стало можливим завдяки допомозі американського народу, що була надана через проєкт Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Медійна програма в Україні», який виконується міжнародною організацією Інтерньос (Internews). Громадська організація «Детектор медіа» і Незалежна медійна рада несуть відповідальність за зміст матеріалу, який необов'язково відображає позицію USAID, Уряду США або Internews.

Збірник висновків Незалежної медійної ради 2020/2021. Частина 3, 2021. – 168 с. : іл.

Третій збірник Незалежної медійної ради містить низку рішень щодо резонансних порушень в медійному просторі, що відбувалися протягом 2020 та першої половини 2021 років. Серед них — рішення щодо розпалювання мови ворожнечі стосовно учасників АТО/ООС і Революції гідності в передачі «Я так думаю» телеканалу «NewsOne»; розповсюдження упереджених та необґрунтованих звинувачень у статті «Нерухомість в “ЛНР”, ящики з грошима, квартири-палаці та “королівські” маєтки — трохи з декларацій черкаських суддів», опублікованій на регіональному онлайн-ресурсі «Дзвін»; щодо порушення професійних та етичних стандартів журналістики телекомпанією «Прилуки», онлайн-медіа «Заборона», телерадіокомпанією «Студія “1+1”», інтернет-порталом «Vesti.ua», українськомовним представництвом Британської телерадіомовної корпорації («BBC News Україна»); щодо розпалювання ксенофобії та антисемітизму при згадці МФ «Відродження» та Джорджа Сороса в ефірах телеканалу «ZIK», а також щодо порушення стандартів висвітлення виборів, стандартів журналістики ТРК Аверс та афілійованими з нею структурами.

Збірник призначений для журналістів, редакторів, медійних експертів, юристів, студентів кафедр журналістики та для усіх, хто цікавиться темою свободи слова та журналістики.

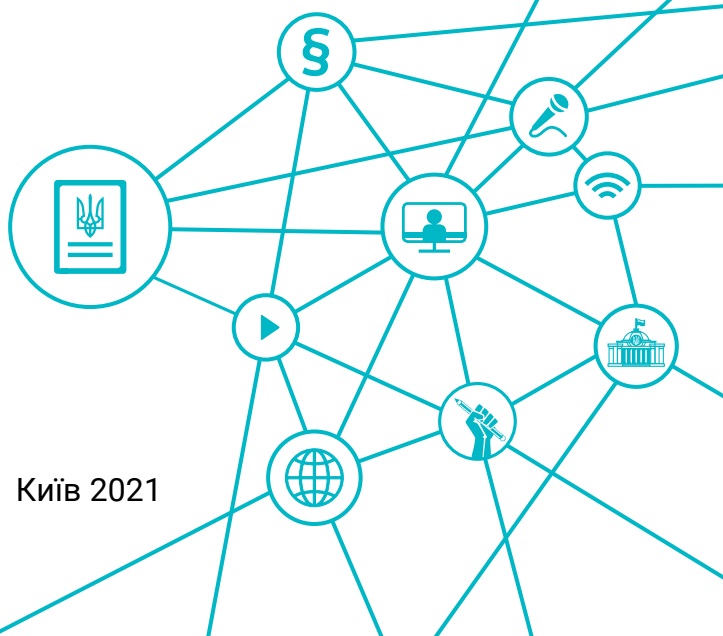

НЕЗАЛЕЖНА
МЕДІЙНА РАДА

ЗБІРНИК ВИСНОВКІВ НЕЗАЛЕЖНОЇ МЕДІЙНОЇ РАДИ

2020/2021

Частина 3

Київ 2021

ЗМІСТ

6 Передмова

8 Про Незалежну медійну раду

10 ВИСНОВКИ

11 Мова ворожнечі

11 Висновок щодо передачі «Я так думаю» від 05.11.2019 р. в ефірі телеканалу NewsOne 30.01.2020

11 I. Обставини справи

13 II. Регулювання

16 III. Оцінка дотримання вимог законодавства України

22 IV. Висновки

22 Використані джерела

24 Порушення професійних та етичних стандартів журналістики

24 Висновок щодо статті «Нерухомість в “ЛНР”, ящики з грошима, квартири-палаці та “королівські” маєтки — трохи з декларацій черкаських суддів»

24 I. Обставини справи

28 II. Регулювання

31 III. Оцінка дотримання вимог законодавства України

36 IV. Висновки

36 Використані джерела

38 Висновок щодо матеріалу КП телекомпанія «Прилуки»

38 I. Обставини справи

39 II. Регулювання

43 III. Оцінка дотримання вимог законодавства та професійних стандартів

45 IV. Висновки

45 Використані джерела

46 Висновок щодо матеріалу видання «Заборона» про фактчекінговий проєкт StopFake

46 I. Обставини справи

53 II. Регулювання

55 III. Оцінка дотримання стандартів журналістики та правових стандартів у сфері свободи вираження поглядів

62 IV. Висновки

63	Окрема думка члена Незалежної медійної ради Наталії Гуменюк
64	Використані джерела

67 Висновок щодо матеріалів «Студії "1+1"», «Vesti.ua» та українськомовного представництва BBC («BBC News Україна»)

67	I. Обставини справи
72	II. Регулювання
77	III. Оцінка дотримання вимог законодавства і професійних стандартів
83	IV. Висновки
84	Використані джерела

86 Розпалювання ксенофобії та антисемітизму

86 Висновок щодо телемарафону «Тхне Соросом», трансльованого 28.02.2020 в ефірі телеканалу ZIK

86	I. Обставини справи
93	II. Регулювання
97	III. Оцінка дотримання вимог законодавства та професійних стандартів
103	IV. Висновки
104	Використані джерела

105 Висновок щодо висвітлення теми грантоотримувачів (фонду «Відродження» та ін.) в ефірі телеканалу ZIK 13 листопада 2020 р.

105	I. Обставини справи
111	II. Регулювання
117	III. Оцінка дотримання вимог законодавства та професійних стандартів
123	IV. Висновки
124	Використані джерела

125 Порушення стандартів висвітлення виборів, професійних та етичних стандартів журналістики, законів України «Про боротьбу з тероризмом», «Про телебачення і радіомовлення»

125 Висновок щодо низки матеріалів ТРК Аверс та афілійованих з нею структур

125	I. Зміст скарги
126	II. Регулювання
138	III. Обставини справи і оцінювання дотримання вимог законодавства та професійних стандартів у матеріалах
162	IV. Висновки
164	Використані джерела

Антоніна Черевко

Голова Незалежної медійної ради
з 28 серпня 2020 року

Дорогі колеги!

Ми раді вітати вас на сторінках нового збірника висновків Незалежної медійної ради (НМР). Як багатьом з вас відомо, місія НМР – сприяти встановленню якісних стандартів медійного саморегулювання шляхом надання експертної оцінки спірних ситуацій в українському медійному середовищі. Проте цим робота НМР не обмежується: ми також видаємо тематичні рекомендації, ініціюємо адвокаційні заяви та організовуємо цікаві дискусії для вас та разом з вами.

Так склалося, що як становлення, так і поточна діяльність НМР припадає на доленосні для глобального медійного розвитку часи. Напевно не буде перебільшенням сказати, що у ці дні свобода вираження поглядів як концептуальний принцип та медіа як демократичний інститут стикнулися з чи не найбільшими викликами з часів універсального запровадження міжнародного права з прав людини після Другої Світової Війни. Великою мірою це пов'язано із впливом Інтернету як нового простору й наших комунікацій, і нашого віртуального існування загалом. Нові технології такого масштабу завжди привносять нові виклики або ж значно підсилюють старі. Навала дезінформації та мови ненависті, а також монопольне становище великих платформ соціальних медіа у поєднанні із масовим зловживанням персональними даними їхніх користувачів спонукають законодавців по всьому світу до намагань запровадити відповідне правове регулювання, що часто виявляється непропорційним, а іноді навіть репресивним. Видається, що на світовому рівні ми ще далекі від розумного та зваженого консенсусу стосовно ролі законодавства у впорядкуванні цих явищ. Водночас, складнощі онлайн монетизації значно зашкодили традиційним бізнес-моделям у медіагалузі, що робить медіаорганізації більш залежними або від власників, або від держави, або від міжнародних донорів.

У такій ситуації для медіа надзвичайно важливо посилювати власну інтелектуальну та організаційну спроможність, зрощувати солідарність усередині

сектору та пропонувати державі ефективні механізми само- або співрегуляції, що справді можуть становити ефективну альтернативу державному регулюванню. Необхідно розвивати та покращувати компетенції, які дозволять як діяти інноваційно, так і відновити довіру аудиторій до медіа як демократичного інституту, що теж відчутно знизилася за останні роки. Через свою діяльність НМР намагається підтримувати медійних працівників на цьому непростому шляху у сьогоднішні турбулентні часи, які, окрім згаданого вище, позначилися ще й глобальною пандемією Ковід-19. Ми в НМР сподіваємося бути для медіа джерелом як експертної думки, так і професійних порад на часто складні й неоднозначні теми.

У цій збірці НМР пропонує вашій увазі висновки щодо порушення телеканалами та онлайн-медіа професійних та етичних стандартів журналістики та/або норм національного чи міжнародного права і, зокрема, порушення стандартів висвітлення виборів, поширення мови ворожнечі, розпалювання ксенофобії й антисемітизму.

Висновки НМР базуються на національних і міжнародних правових та етичних стандартах, кращих практиках та дослідженнях, а також, звичайно, на багаторічному професійному досвіді як членів НМР, так і організацій-засновників, що поза сумнівом є одними з лідерів українського громадянського суспільства.

Як чинна голова НМР я сподіваюся, що у цій збірці ви знайдете корисну інформацію, яка стане допоміжною у повсякденній роботі, адже діяльність журналіста нерозривно пов'язана зі щоденними виборами, що можуть мати як етичні, так і правові наслідки.

Зрештою, часи великих змін – це завжди часи нових можливостей, і тільки ті, хто будуть готові інтелектуально, психологічно та емоційно, зможуть увійти у «новий чудовий світ» переможцями.

*З повагою і найкращими побажаннями,
Голова Незалежної медійної ради
Антоніна Червко*

ПРО НЕЗАЛЕЖНУ МЕДІЙНУ РАДУ

Незалежна медійна рада є постійним громадським моніторинговим та консультативним органом, створеним з метою утвердження високих професійних стандартів журналістики та задля об'єктивного розгляду спірних питань та ситуацій, які виникають у інформаційному просторі України.

Незалежна медійна рада розглядає спірні ситуації щодо дотримання медійного законодавства, міжнародних стандартів висвітлення інформації у медіа, а також порушень норм журналістської етики. Окрім експертних висновків щодо вирішення суперечливих ситуацій, Незалежна медійна рада надає рекомендації органам влади та іншим зацікавленим особам задля вдосконалення ними регулювання у медійній сфері.

Рада була заснована п'ятьма провідними медійними громадськими організаціями (Центр демократії та верховенства права (раніше — Інститут Медіа Права), Інститут масової інформації, Інтерньюз-Україна, «Детектор медіа» (раніше — ГО «Телекритика») та Фундація «Суспільність») та складається із 15 членів. Кожна з п'яти організацій, що підписали Меморандум про створення цього органу, делегують у Раду по три представники, мінімум один із яких не має бути членом організації, що його делегує.

Члени Ради — це люди, що мають належний досвід роботи у медійній сфері, бездоганну репутацію, а також здатні виконувати свої повноваження незалежно та безсторонньо. Члени Медійної ради беруть участь у її роботі на громадських засадах. Незалежна медійна рада зібрала авторитетних діячів у галузі медіа із понад десяти організацій, які мають ґрунтовний досвід у медійній сфері.

Рада діє на підставі скарг будь-яких зацікавлених осіб у письмовій та/або електронній формі або за власною ініціативою, враховуючи значення вирішення такої проблеми для суспільства. У своїй діяльності Незалежна медійна рада керується Конституцією Украї-

ни, законодавством України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, практикою Європейського суду з прав людини та інших міжнародних судових та квазісудових органів, міжнародними стандартами з питань діяльності ЗМІ та журналістської етики провідних міжурядових та неурядових організацій. Розгляд скарг здійснюється на безоплатній основі.

Для забезпечення всебічності й об'єктивності розгляду окремих питань Рада може за власною ініціативою залучати до роботи у своїх засіданнях окремих спеціалістів у сфері масової інформації, права, політології, психології тощо.

Незалежна медійна рада приймає заяви щодо розгляду спірних ситуацій у медійній сфері, а також заяви щодо надання рекомендацій та експертних висновків за електронною адресою: **mediacouncil.ukraine@gmail.com**, а також у письмовому вигляді за адресою: **вул. М. Заньковецької, 3/1, оф. 12, м. Київ, 01001.**

ВИСНОВКИ

МОВА ВОРОЖНЕЧІ

NEWSONE

**Висновок щодо передачі «Я так думаю» від 05.11.2019 р.
в ефірі телеканалу NewsOne**

30 січня 2020 р.

І. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

1 До Незалежної медійної ради надійшло звернення від Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (лист № 17/2575 від 13.12.2019 р.) із проханням висловити позицію та надати висновок щодо наявності або відсутності порушень чинного законодавства України при поширенні телеканалом **NewsOne** (ТОВ «Новини 24 години») телепередачі «Я так думаю» за 05.11.19 р.

Українською мовою

2 9 січня 2020 року Незалежна медійна рада визнала звернення в цій справі прийнятним з огляду на чутливість українського суспільства до тем Революції гідності та конфлікту з РФ.

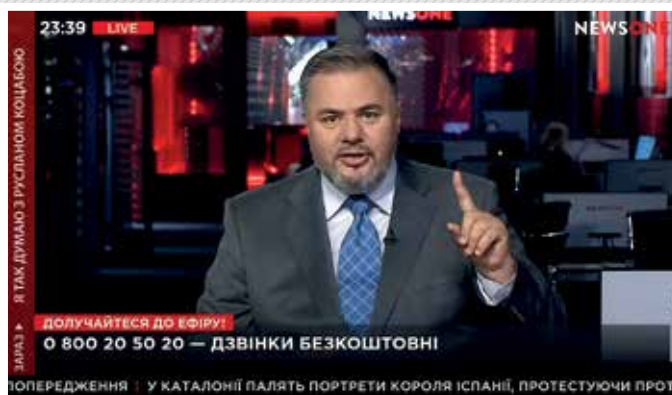
3 Телепередача вийшла в ефір 5 листопада 2019 р. о 23:25 [1], в ефірі фігурує лише **Руслан Коцаба**, який неодноразово стверджує, що висловлює свої суб'єктивні думки, а на початку передачі текстально й диктором зазначено, що телеканал може не поділяти думку «гостя». Така практика є сталою для телеканалу NewsOne, який неодноразово і в різних форматах запрошував тих чи інших осіб, формально титруючи їх гостями (див. наприклад,

In English

05.11.2019

Скріншот відео передачі «Я так думаю» від 05.11.2019 р. в ефірі телеканалу «NewsOne»

1, 2, 3). Загалом пан Коцаба в даній передачі акцентує на подіях Революції гідності та після неї.

Так, він називає Операцію Об'єднаних сил на Донбасі «громадянським конфліктом» (1 хв. 20 сек. після початку передачі; повторно на 3 хв. 40 сек.). Він стверджує (з 1 хв. 40 сек. по 3 хв. 20 сек.): «... Група змовників, я так думаю, прикриваючись тисячами протестувальників, до речі, частина з яких була проплаченою, незаконно... незаконно, **я так думаю**, захопила владу. Кажу про те, що ви і я **достеменно знаємо**. Олігархи, яких влада Януковича не допускала до владного корита, раптом хитро, прикриваючись буцімто Євромайданом, патетикою Революції гідності, перехопила фінансові потоки у держави і направила їх куди? У власні кишені! Незаконне збагачення і було метою оцих **“євромайданівських бариг”**. А не якесь там примарне європейське майбутнє, НАТО, Євросоюз і т. п. Відповідно, повсталий Донбас спробували упокорити з допомогою танків та **авіаційних бомб**. Це правда, її нема куди діти. Вона мусить бути озвучена, саме тут, на рівні київському, київська влада має визнати, що використання збройних сил проти мирного населення є злочином, на який не поширюються терміни давності. І, нагадаю, саме київські змовники та, назвем так, зрадники 14 квітня 2014 року незаконно проголосили якесь там АТО. Ну і, відповідно, донецькі і луганські відповіли 12 травня, нагадаю, майже через місяць пізніше, створенням так званих ДНР і ЛНР».

- 4** Як видно із сайту відповідного телеканалу [2], «гостем» передачі «Я так думаю» завжди є лише Руслан Коцаба, а її суть зводиться до озвучення ним в ефірі своїх думок. У програмі немає іншого ведучого, а пан Коцаба фактично є господарем студії.

II. РЕГУЛЮВАННЯ

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

2. МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

Стаття 20.

2. Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом.

3. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

4. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ»

Стаття 6. Неприпустимість зловживання свободою діяльності телерадіоорганізацій

1. Не допускається використання телерадіоорганізацій для:
 - закликів до розв'язування агресивної війни або її пропаганди та/або розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті;
 - поширення інформації, яка порушує законні права та інтереси фізичних і юридичних осіб...

Стаття 59.

1. Телерадіоорганізація зобов'язана:
 - в) поширювати об'єктивну інформацію.

Стаття 60.

1. Творчий працівник телерадіоорганізації зобов'язаний:
 - б) перевіряти достовірність одержаної ним інформації;
 - г) виконувати інші вимоги, які випливають із цього Закону і статуту телерадіоорганізації та укладеного ним з телерадіоорганізацією трудового договору.

5. КОДЕКС ЕТИКИ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА

3. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про фак-

ти та події є найпершим обов'язком журналіста. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень, відео- та аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрилансерів, прес-служб та інших джерел.

9. Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Неприпустимим є розповсюдження інформації, що містить упередженість чи необґрунтовані звинувачення.
10. Точки зору опонентів, в тому числі тих, хто став об'єктом журналістської критики, мають бути представлені збалансовано. Так само мають бути подані оцінки незалежних експертів.

6. РЕЗОЛЮЦІЯ ПАРЄ 1003 (1993) «ПРО ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ЖУРНАЛІСТИКИ»

21. ...журналістика не повинна змінювати правдиву й неупереджену інформацію або чесні думки, використовувати їх на користь ЗМІ, намагаючись створити чи сформувані громадську думку, оскільки законність журналістики ґрунтується на ефективній повазі основоположного права громадян на інформацію як складовій поваги демократичних цінностей. Тому журналістика, пов'язана із законними розслідуваннями, обмежується достовірністю й чесністю інформації та думок і є несумісною з журналістськими кампаніями, що проводяться на підставі заздалегідь випрацюваних позицій і спеціальних інтересів.

7. РЕДАКЦІЙНИЙ СТАТУТ ТЕЛЕКОМПАНІЇ ТОВ «НОВИНИ 24 ГОДИНИ» [3]

Стаття 8. Основні вимоги до забезпечення точності, об'єктивності, неупередженості та збалансованості інформації.

- 8.2. Умисне перекручення чи спотворення фактів є неприпустимим так само, як і маніпулювання фактами (неповний виклад, замовчування, неправдивий наголос, псевдосенсаційність тощо).

- 8.14. Товариство сприяє інформаційному плюралізму, висвітлюючи всі суспільно важливі події та надаючи можливість для оприлюднення повного спектру політичних, соціальних, культурних, національних і релігійних поглядів, наявних у суспільстві...

III. ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

1. Незалежна медійна рада у своєму висновку про можливі зловживання свободою слова на телеканалі «112» у період **4 вересня 2018 року — 4 липня 2019 р.** [4] вже зазначала, що *«за останній період в інформаційному просторі України як ніколи гостро постало питання балансу між захистом свободи слова та її легітимними обмеженнями»*.
2. Контент телеканалу **NewsOne (ТОВ «Новини 24 години»)** неодноразово ставав предметом розгляду Незалежної медійної ради [5]. У цьому випадку необхідно дослідити дотримання телеканалом вимог щодо заборони зловживання свободою вираження в аспектах використання ефіру для розпалювання ворожнечі та ненависті, а також дотримання телеканалом стандартів достовірності та об'єктивності подання інформації.
3. Різні міжнародні документи містять доволі відмінні визначення поняття «мова ворожнечі». Зокрема в додатку до Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи R 97(20) від 30.10.1997 р. [6] (абзац другий) мовою ворожнечі визначають усі форми самовираження, що охоплюють поширення, розпалювання, підтримку або виправдання різноманітних форми ненависті на основі нетерпимості, зокрема нетерпимості, що виявляється у формі дискримінації меншин і ворожого ставлення до них. А в п. 9 Пояснювального меморандуму до Загальної рекомендації щодо боротьби з мовою ненависті № 15 Європейської комісії проти расизму та нетерпимості [7] до ознак мови ворожнечі віднесено, зокрема, негативну стереотипізацію, стигматизацію щодо групи осіб на основі їхніх певних особистих характеристик або статусу, перелік яких не є невичерпним.

Незалежна медійна рада у своїй попередній практиці вже зверталася до позиції Європейського суду з прав людини, яка заклала базові підходи з цього питання й була викладена ним у рішенні від 15.10.15 р. у справі *Перінчек проти Швейцарії* [8]. Зокрема, рада зазначала, що *«суд пропонує звертати увагу на інтенсивність соціального й політичного контексту, в якому луна-*

ло вираження; наскільки вираження в його контексті може розглядатися як виправдання ненависті; та на манеру, в якій було виконано вираження поглядів, а також здатність цього вираження призвести до шкідливих наслідків (п.п. 205-207 Рішення)».

4. В іншому рішенні у справі *Єрсід проти Данії* (від 23.09.94 р.; п. 31) [9] Європейський суд з прав людини звертає увагу на той загальновизнаний факт, що контент аудіовізуальних медіа часто має значно потужніший і швидший ефект, аніж у друкованих ЗМІ. Також суд зазначає, що може бути багато способів забезпечити збалансоване та об'єктивне подання інформації.

5. Вислови щодо Революції гідності.

Характеризуючи події в Києві в період Революції гідності, Руслан Коцаба дає багато оцінок, не наводячи фактів на їх обґрунтування. Вказування на «проплаченість» частини протестувальників на Майдані не супроводжується поданням хоч якихось джерел, не кажучи вже про докази такої інформації. В той же час це підбурює до ненависті щодо учасників Революції гідності через логічний ряд: нібито проплаченість олігархами, які грабують країну (принаймні, часткова) — участь у «незаконному захопленні» влади — наслідком чого стала «незаконна» АТО нібито проти «мирного населення». Ба більше: «гість» суперечить сам собі, адже спочатку вживає вислів «я так думаю», намагаючись представити твердження як оцінне судження, а далі робить твердження про факт: **«Кажу про те, що ви і я достеменно знаємо»**. Щодо нібито незаконності зміни влади в Україні внаслідок Революції гідності, то в даному телевізійному матеріалі, зокрема, ігноруються ті загальновідомі факти, що Віктор Янукович після свого обрання в лютому 2010 року, вже за пів року, у вересні, набув повноважень, для виконання яких він виборцями не обирався: було змінено підхід Конституційного Суду України щодо засад формування парламентської більшості та призначення уряду, що, в свою чергу, надало можливість тодішньому главі держави сконцентрувати в руках усю повноту влади в країні (що в сукупності було явними ознаками її узурпації). А в разі згадування ведучим про узурпацію влади подавати глядачам її зміну або навіть силове усунення як «захоплення», тобто протиправні дії, уже було би явно складніше.

Аспект подання в передачі подій на Донбасі розглянемо нижче.

Беручи до уваги гостроту ситуації у країні та агресивні дії РФ, зокрема пропаганду в підконтрольних їй засобах масової комунікації проти Революції гідності та її учасників, нескінченні спроби дискредитувати та делегітимізувати український народний протест, можна дійти висновку, що такі

висловлювання щодо учасників Революції не тільки не містять посилань на факти, на яких вони мали б базуватися, а й породжують або посилюють уже наявну ворожість до учасників Революції гідності з боку осіб, сприйнятливих до пропаганди РФ та її сателітів в Україні.

6. Вислови щодо подій на Донбасі.

- 6.1. Коментуючи події на Донбасі, Руслан Коцаба наводить оцінки та фактологічні твердження, але без конкретики. Він вживає щодо українських військових фразу *«використання збройних сил проти мирного населення»*. Зрозуміло, що не можна стверджувати, що цивільні взагалі не постраждали в ході здійснюваних Україною Антитерористичної операції та Операції Об'єднаних сил, адже цивільні втрати є сумною реальністю будь-якого конфлікту, але Руслан Коцаба не наводить ані конкретних фактів таких випадків, ані доводів щодо того, що це були умисні чи систематичні діяння. Ба більше, вислів *«спробували упокорити з допомогою танків та авіаційних бомб»* не відповідає дійсності, адже на Донбасі не використовувалася бойова авіація, натомість неодноразово збивалися транспортні вертольоти та літаки ЗСУ.

Ведучий-гість фактично замовчує загальновідомі факти діяльності на Донбасі озброєних (у т. ч. танками та засобами ППО) проросійських бойовиків та збройних формувань РФ, а натомість згадує *«повсталий Донбас»*. Декілька разів також вжито вислів *«громадянський конфлікт»* щодо подій на Донбасі, чим не лише маскується залученість Російської Федерації до нього, а й українські військові виставляються силою, що *«пацифікує»* власних співгромадян, у яких нібито просто відмінні погляди. Незалежна медійна рада вже зазначала: *«... Слід нагадати, що Законом України “Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях”, визнано факт вчинення злочину агресії Російською Федерацією на території України та здійснення тимчасової окупації частини її території за допомогою збройних формувань Російської Федерації. Також факт існування міжнародного збройного конфлікту на сході України (із 14.07.2014),... визнав Офіс Прокурора Міжнародного Кримінального Суду у звіті (пп. 68, 72) щодо здійснення досудового розслідування ситуації в Україні»* [10].

Європейський суд з прав людини в Рішенні у справі *ROJ TV A/S проти Данії* [11] (п. 46) розцінив, що представлення загиблих членів Робітничої партії Курдистану як героїв **випало у пропаганду цієї партії, тобто терористичної організації**.

У Висновку Незалежної медійної ради про можливі зловживання сво-

бодою слова на телеканалі «112» у період **4 вересня 2018 року — 4 липня 2019 року** вказувалося: *«(У) фразах пані Герман чітко простежується ототожнення всіх ветеранів АТО з “моральними каліками” та “вбивцями” чужих і власних матерів — і це стигматизація відповідної групи»* [12]. Подібну ситуацію маємо і в цьому випадку.

- 6.2. Аналогічно трактування в цій передачі АТО як заходів, ініційованих «київськими змовниками» й «зрадниками», виставляє військових не як тих, хто виконує обов'язок із захисту батьківщини, а як виконавців чиеїсь злочинної волі. Безумовно, доцільність дій України на Донбасі саме у формі АТО може бути предметом обговорення (альтернативами АТО може бути оголошення воєнного стану та ін.), але в передачі «Гість» не наводить якихось фактів на підтвердження «зради» (на користь кого?) з боку чинної на період весни 2014 року влади чи її специфічної «змови» з олігархами або ким-небудь іншим.
- 6.3. На думку Незалежної медійної ради, в розглянутій телепередачі має місце розпалювання ворожнечі до учасників АТО/ООС через їх стигматизацію як нібито учасників «незаконних» заходів «незаконної» влади проти «мирного населення», громадян з іншою позицією. Учасники АТО/ООС є вразливою соціальною групою як суб'єктивно (оскільки вони були змушені відірватися від звичайного мирного життя, а потім повертатися до нього, включаючи психологічну адаптацію, втрату, а згодом пошук нової роботи, розлуку із сім'єю й родичами), так і об'єктивно в силу того, що вони стають об'єктами інформаційних, юридичних та іншого роду атак з боку РФ, ставлення до них з боку проросійської частини населення України також є упередженням.
7. Зважаючи на те, що по кілька різних стигматизуючих висловлювань прозвучало щодо кожної з цих соціальних груп, є підстави вести мову про умисність дій «гостя студії».

Поряд із власною позицією в розглядуваній передачі поширювалися твердження про факти, й це природно, адже оцінки можуть виникати лише на основі певних фактичних даних. Власне, обидва розглянуті набори висловлювань Руслана Коцаби (щодо учасників АТО та Революції гідності) в частині тверджень про факти є сумнівними з точки зору їхньої достовірності через відсутність подання інформації, коли саме, де, за участі яких дійових осіб вони мали місце.

Стосовно ж оцінок, то належність певних розглянутих висловлювань до оцінних суджень надавало би їм юридичного захисту у випадку їх розгляду в контексті захисту честі, гідності певної особи. Але в розрізі питання мови ненависті належність висловів до оцінних суджень не надає юридичного захис-

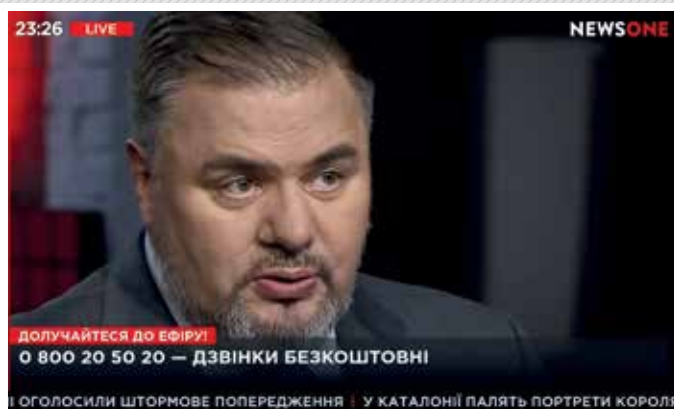
ту. Надання дегуманізаційних оцінок, узагальнень щодо певних соціальних груп, тим більше вразливих, цілком може являти собою прояв мови ворожнечі (типовим прикладом є прирівнювання людей за певною етнічною ознакою до тварин). У рішенні Європейського суду з прав людини від 28.06.13 р. у справі «Новая газета» і Бородянській проти РФ (п. 41) [13] мінімальною фактичною основою для тверджень, що містять оцінні судження, називаються загальновідомі факти, їх базова перевірка чи незалежні дослідження. Нічого подібного в даному випадку Русланом Коцабою наведено не було.

8. Варто звернути увагу також на той аспект, що поширення мови ворожнечі щодо двох дуже значних соціальних груп може потенційно потягти за собою й інші негативні наслідки, а саме спровокувати агресію з боку осіб, які будуть прагнути відновлення справедливості (в тому числі в неправовий спосіб), особливо зважаючи на перебування країни у стані збройного конфлікту та пов'язану з цим підвищену вразливість суспільства. Тому обмеження поширення такої мови ворожнечі матиме легітимну мету не лише у формі захисту прав інших осіб (таргетованих соціальних груп), а й із метою підтримання громадського порядку.
9. Також Незалежна медійна рада вважає за доцільне розглянути загальний характер телепередачі «Я так думаю». Він є суб'єктивним і незбалансованим по суті думками / твердженнями якоїсь іншої особи, крім Руслана Коцаби.

Комітет Міністрів Ради Європи в своїй Декларації щодо захисту журналістики й безпеки журналістів та інших медіадіячів (п. 6) вказує на те, що захист

05.11.2019

Скріншот відео передачі «Я так думаю» від 05.11.2019 р. в ефірі телеканалу «NewsOne»

надається саме тим, хто надає точну й достовірну інформацію згідно з нормами журналістської етики [14]. У Керівних принципах Комітету міністрів Ради Європи щодо захисту свободи вираження та інформації в період кризи (п. 23) вказано: *«Працівники ЗМІ мають дотримуватися, особливо в період кризи, найвищих професійних та етичних стандартів, зважаючи на їхню відповідальність у вказаний період за надання громадськості вчасної, правдивої, точної та повної інформації, будучи уважними до прав людей, їхніх особливої чутливості та ймовірних відчуттів невизначеності та страху»* [15].

У Кемденських принципах свободи вираження та рівності міжнародної організації «Артикль 19» зазначається (принцип 6, 6.1, iii), що *«(в)сі медіа... мають вживати заходів... до пошуку множинних джерел інформації та позицій серед різних спільнот, а не подавати ці спільноти як монолітні блоки»* [16]. Тобто контент має бути збалансованим.

Закон «Про телебачення і радіомовлення» в п. «в» ч. 1 ст. 59 передбачає обов'язок телерадіоорганізацій поширювати об'єктивну інформацію, що логічно впливає з потужнішого впливу на аудиторію саме аудіовізуальних ЗМІ та використання принаймні частиною з них радіочастотного ресурсу, який є обмеженим. Постійне просування певної суб'єктивної позиції є протилежним до законодавчого обов'язку об'єктивного інформування аудиторії. Незалежна медійна рада вважає, що було б надмірним вказувати телеканалу конкретний спосіб, у який варто було б забезпечувати об'єктивність і збалансованість такого контенту (шляхом подання конкуруючих суб'єктивних поглядів у тій самій телепередачі, в якійсь іншій передачі з таким же регулярним виходом, шляхом відмови від подібного формату або в інший спосіб). Але згадана об'єктивність, збалансованість контенту мала бути досягнута й не була продемонстрована каналом. **І це відповідальність уже передусім телеканалу**, а не Руслана Коцаби, що, зокрема, впливає і з закону, і з редакційного статуту означеного телеканалу.

Фактично розглянута телепередача являє собою пропагування певної очевидно суб'єктивної позиції конкретного громадянина, що суперечить місії журналістики — забезпечувати надання аудиторії інформації передусім в її інтересах, а не когось іншого. Адже інтерес аудиторії включає також і отримання плюралістичного спектру поглядів на суспільно важливі питання.

У своєму висновку щодо дотримання стандартів висвітлення під час виборів та можливих зловживань свободою слова телеканалом «NewsOne» протягом **1 червня — 13 липня 2019 року** [17] (п. 9 розділ III) Незалежна медійна рада вже зазначала: *«Аналізуючи сюжети, наведені у зверненні від Національної ради, а також згадуючи попередні рішення щодо телеканалу “NewsOne”, можна вести мову про симпатії телеканалу “NewsOne” до партії “Опозиційна платформа —*

За життя” та її представників. Це очікувано, оскільки кінцевим власником телеканалу є член згаданої партії Тарас Козак. Така прихильність телеканалу не відповідає стандартам, за якими аудіовізуальні медіа мають бути неупередженими і збалансованими. Прихильність ілюструється такими прикладами, як трансляція телеканалом партійного з'їзду “ОПЗЖ” у своєму ефірі 06.06.2019, міжпартійної зустрічі “ОПЗЖ” та партії “Единая Россия” 11.07.2019 та 13.07.2019, а також активне використання коментарів членів “ОПЗЖ” чи інших прихильних до них осіб».

Окрім власне названої телепередачі, Незалежна медійна рада звертає увагу Національної ради, що на інших телеканалах також присутні передачі подібного формату, де має місце пропагування суто однієї суб'єктивної позиції, тобто, ймовірно, мають місце аналогічні порушення закону та журналістських стандартів.

IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що:

- 1** В телепередачі «Я так думаю», що вийшла в ефір від 5 листопада 2019 р., наявні ознаки мови ворожнечі у висловлюваннях Руслана Коцаби щодо учасників АТО/ООС та учасників Революції гідності.
- 2** Телеканал «NewsOne» (ТОВ «Новини 24 години») не дотримався вимог достовірності подання інформації у вищевказаному випуску передачі та систематично не дотримується вимог щодо об'єктивності (неупередженості), повноти й збалансованості подання інформації, зважаючи на формат передачі «Я так думаю».

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

- [1] Веб-сайт NewsOne: URL <https://newsone.ua/uk/programs/ya-tak-dumayu/ya-tak-dumaju-z-ruslanom-kotsaboju-0511.html>¹
- [2] Веб-сайт NewsOne: URL <https://newsone.ua/uk/programs/ya-tak-dumayu.html>
- [3] Веб-сайт NewsOne: URL <https://newsone.ua/ru/about-channel/statut/redaktsionnyj-statut.html>
- [4] Висновок Незалежної медійної ради “Можливі зловживання свободою слова на телеканалі «112» протягом 4 вересня 2018 року — 4 липня 2019”: URL <https://mediarada.org.ua/case/mozhlyvi-zlovzhyvannya-svobodoyu-slova-112-kanal/>

- [5] Висновок Незалежної медійної ради “Дотримання стандартів висвітлення під час виборів та можливих зловживань свободою слова”: URL <https://mediarada.org.ua/case/newsone/>;
висновок “Розпалювання ворожнечі в ефірі телеканалу «NewsOne» протягом 31 серпня – 17 жовтня 2018 року”: URL <https://mediarada.org.ua/case/rozpalyuvannya-vorozhnechi-v-efiri-telekanalu-newsone-protayahom-31-serpnya-17-zhovtnya-2018-roku/>;
висновок “Трансляція телеканалом «NewsOne» сюжету про розгляд комітетом з фінансових питань Конгресу США наявності корупції в НБУ”: URL <https://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-newsone-syuzhetu-pro-rozhlyad-komitetom-z-finansovyh-pytan-konhresu-ssha-nayavnosti-koruptsiji-v-nbu/>.
- [6] Рекомендація (97) Комітета міністрів Ради Європи з питань “розпалювання ненависті”: URL https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_093.
- [7] ECRI General Policy Recommendation N°15 on Combating Hate Speech: URL <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-15-on-combating-hate-speech/16808b5b01>.
- [8] Рішення ЄСПЛ “Perinçek v. Switzerland”: URL <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-158235%22%5D%7D>
- [9] Рішення ЄСПЛ “Jersild v. Denmark”: URL <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22jersild%22%5D%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%22001-57891%22%5D%7D>.
- [10] П. 15 розділу III Висновку НМР щодо дотримання стандартів висвітлення під час виборів та можливих зловживань свободою слова телеканалом «NewsOne» протягом 1 червня — 13 липня 2019 року: URL <https://mediarada.org.ua/case/newsone/>
- [11] Рішення ЄСПЛ Roj TV A/S against Denmark: URL <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-183289%22%5D%7D>.
- [12] Висновок Незалежної медійної ради “Можливі зловживання свободою слова на телеканалі «112» протягом 4 вересня 2018 року — 4 липня 2019”; п. 9 розділу III: URL <https://mediarada.org.ua/case/mozhlyvi-zlovzhyvannya-svobodoyu-slova-112-kanal/>.
- [13] Рішення ЄСПЛ “Novaya Gazeta and Borodianskiy v. Russia”: URL <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-117683%22%5D%7D>
- [14] Declaration of the Committee of Ministers on the protection of journalism and safety of journalists and other media actors: URL https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805c5e9d.
- [15] Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on protecting freedom of expression and information in times of crisis: URL https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805ae60e.
- [16] The Camden Principles on Freedom of Expression and Equality: URL <https://www.article19.org/data/files/pdfs/standards/the-camden-principles-on-freedom-of-expression-and-equality.pdf>

¹ До відома читачів - тут і далі веб-сайти телеканалів NewsOne, Zik, “112 Україна” не працюють у зв’язку з рішенням РНБО від 02.02.2021: URL <https://www.president.gov.ua/documents/432021-36441>

ПОРУШЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ТА ЕТИЧНИХ СТАНДАРТІВ ЖУРНАЛІСТИКИ

CKnews
НОВИНИ ЧЕРКАЩИНИ

Висновок щодо статті «Нерухомість в “ЛНР”, ящики з грошима, квартири-палаці та “королівські” маєтки — трохи з декларацій черкаських суддів»

 30 березня 2020 р.

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

1 09.12.2019 до Незалежної медійної ради надійшло звернення від восьми суддів Соснівського районного суду м. Черкаси щодо непрофесійних дій журналістів інтернет-видань «Дзвін» [1], «UkrainianNews» [2] та «CK News» [3], де 27 листопада була розміщена стаття «Нерухомість в ЛНР, ящики з грошима, квартири-палаці та “королівські” маєтки — трохи з декларацій черкаських суддів». У статті здійснюється поверхневий аналіз декларацій суддів, зокрема, О. М. Борейко, В. Л. Калашника, О. І. Кончиної, Я. В. Пересунька, Ю. В. Рябухи, І. О. Мельник, С. Є. Токової, Т. Є. Троян.

2 09.01.2020 Незалежна медійна рада, відповідно до пункту 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі **прийнятним**, зважаючи на необхідність дотримання журналістських стандартів під час висвітлення інформації про суддів та забезпечення їхньої незалежності.

Українською мовою

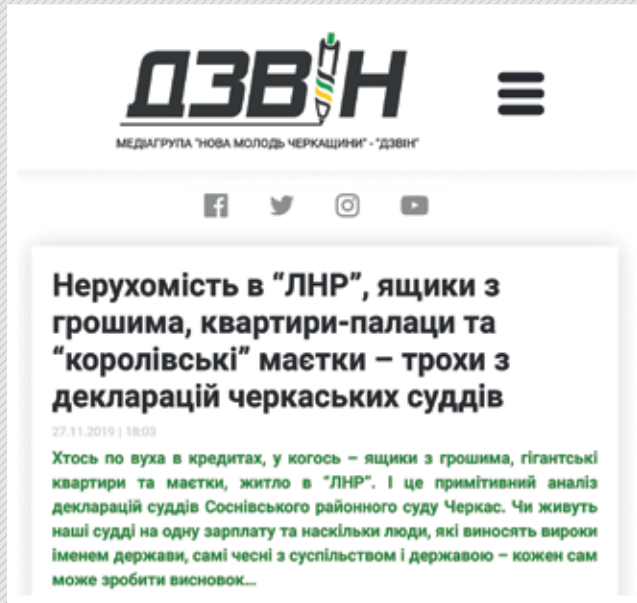

In English

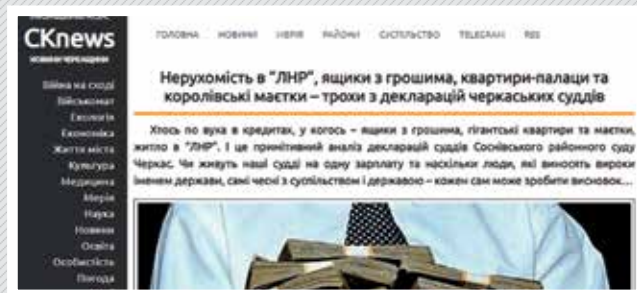

27.11.2019

Скріншот сайту
«Дзвін».

Скріншот сайту
«CK News»

Свобода [4] говорити й висвітлювати важливі питання щодо суспільства, уряду чи державних службовців — неминуча необхідність демократії. Водночас незалежна судова влада необхідна для дотримання передбачених Конституцією прав та захисту всіх осіб, незалежно від їхнього статусу більшості чи меншості демократії. Більше того, рішення про прийнятність Незалежної медійної ради базується на необхідності окреслити особливості висвітлення журналістами діяльності суддів та питання незалежності та авторитету статусу судді.

- 3** У статті, яку опублікувало черкаське видання «Дзвін», а згодом відтворили анонімні ресурси «UkrainianNews» [5] та «CK News» [6], журналіст ви-

користовує дані з декларацій суддів Соснівського районного суду міста Черкас, попередньо вказуючи, що здійснює «поверховий аналіз». Зокрема, автор концентрується на нерухомості суддів, а також на їхніх активах, зокрема сумах на рахунках та кредитних коштах, додаючи знімки з екрана з електронних декларацій суддів. Після такого вступу автор пропонує читачу самостійно зробити висновки щодо чесності суддів перед суспільством та легальності зароблених статків.

- 4** Щодо судді О. М. Борейко подається така інформація: *«Суддя Борейко Олена Миколаївна, окрім джипу “Лексус” RX-300 колись придбаного за майже півмільйона, живе, згідно з декларацією, у двох величезних квартирах площею 184 і 175 квадратних метрів. Такі нестандартно великі квартири у Черкасах коштують приблизно від 4 до 7 мільйонів гривень»*. Суддя О. М. Борейко була призначена на посаду Указом Президента № 13/2014 від 17 січня 2014 року [7]. Крім того, згідно з даними з декларації [8], авто придбане 2008 року, а дві квартири — у 2010 та 2004 роках відповідно.
- 5** Щодо судді О. І. Кончиної автор публікує таке: *«Порадіти за гарні житлові умови можна й іншій судді — Кончиної Ольги Іванівни. Цієї весни вона з чоловіком придбала в Черкасах великий будинок на 200 квадратних метрів на ділянці у тисячу квадратів. Земельна ділянка і великий будинок обійшовся родині судді усього в ≈48 тисяч доларів. Тож, можна порадіти за таке вдале придбання, адже середні ринкові ціни в Черкасах на подібні маєтки значно вищі. Ми сподіваємося, що це просто вдалий збіг обставин, а не схема уникнути сплати податків. У суддівській сім'ї є ще один, майже 300 метровий маєток в Черкасах з трохи меншою земельною ділянкою. Звичайно, можна тільки поспівчувати Кончиним через розмір рахунків на комуналку двох маєтків у майже 500 квадратних метрів»*. Суддя О. І. Кончина була призначена на посаду Указом Президента № 246/2011 від 24 лютого 2011 року [9]. Згідно з даними з декларації, право проживання у згаданому будинку площею 277,2 м² отримала в 2010 році, а також інше право користування на житловий будинок площею 204,2 м² — у 2019 році.
- 6** Щодо судді В. Л. Калашника оприлюднюється така інформація: *«Проте, серед суддів Соснівського районного суду міста Черкаси, можна знайти не тільки схильних до розкоші, а й справжніх аскетів. Суддя Калашник Володимир Леонідович рахує кожну гривню, хоч суми до ста тисяч гривень можна не декларувати. Сподіваємось, що Володимир Леонідович, суто з вродженої педантичності декларує 14 і 46 гривень на карткових рахунках, а не живе у повній скруті, рахуючи кожну копійку. Також переконані, що через тиждень після так званого “проголошення незалежності ЛНР” черкаський*

суддя суто з патріотичної позиції став власником квартири в окупованому Луганську. А поки, Володимир Калашник рахує кожну гривню і тулиться в мініатюрній орендованій квартирі в Черкасах. Попри солідну суддівську зарплату (30–40 тисяч гривень в місяць), та ще більш солідні запити на елітне житло його колег-суддів, Володимир Леонідович переконує у декларації, що веде абсолютно аскетичний спосіб життя». Суддю В. Л. Калашника переведено з окупованої території Луганської області Указом Президента № 564/2015 від 26 вересня 2015 року [10] до Соснівського районного суду м. Черкаси. Також щодо судді Ю. В. Рябухи згадується таке: «Суддя **Рябуха Юрій Володимирович** не аскет, тож теж став власником великого будинку два роки тому у вже давно окупованому Луганську. Сподіваємось, що це якийсь вимушений спадок, а не інвестиція в нерухомість “молодої республіки Путіна”. 600 тисяч гривень офіційної зарплати суддівської сім’ї Рябух за рік, очевидно не вистачає на таке дороге нині життя і особливо комунальні послуги. Тож дружина Юрія Володимировича трохи поповнює сімейний бюджет успішно граючи, ймовірно, у лотерею чи інші азартні ігри». Суддю Ю. В. Рябуху було переведено з окупованої території Луганської області Указом Президента № 82/2015 від 14 лютого 2015 року до Соснівського районного суду м. Черкаси. У зверненні суддів до НМР щодо власності суддів на тимчасово окупованих територіях надається інформація, що згадані квартири обох суддів були отримані у спадщину та в подарунок від батьків.

7 Про суддю Я. В. Пересунька згадується таке: «Такої проблеми з простором не буде, якщо брати приклад зі свого колеги судді **Пересунька Ярослава Володимировича**. Він з членами своєї родини обзавівся дев’ятьма квартирами, в основному у Києві та Вишгороді біля столиці. Переглянути довгий список нерухомості сім’ї Пересуньків можна [ТУТ](#)» [11]. Згідно з даними з декларації [12], суддя має право користування в силу реєстрації чотирма квартирами, набутими у 2012-му, 2013-му, 2014-му та 2016 роках, володіє 33,3 % власності квартири, набутої на праві спільної власності у 1998 році, а також володіє правом безоплатного користування чотирма квартирами, набутих у 2018 році. Суддею Я. В. Пересунька було призначено Указом Президента № 410/2016 від 24 вересня 2016 року [13].

8 Щодо суддів С. Є. Токової, І. О. Мельник і Т. Є. Троян вказано таке: «Примітно, що навіть гарної за черкаськими мірками зарплати у 30–40 тисяч гривень на місяць все одно деяким черкаським суддям катастрофічно не вистачає на життя. Тож, судді **Токова Світлана Євгенівна, Мельник Ірина Олександрівна та Троян Тетяна Євгенівна** понабиралися банківських кредитів на більше, ніж мільйон гривень». Згідно з даними декларації Т. Є. Троян [14], суддя отримала кредит у 2005 році. Призначили її на посаду Указом Президента № 570/2013 від 18 жовтня 2013 року [15].

II. РЕГУЛЮВАННЯ

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

2. МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

1. Кожна людина має право безперешкодно дотримуватися своїх поглядів.
2. Кожна людина має право на вільне вираження свого погляду; це право включає свободу шукати, одержувати і поширювати будь-яку інформацію та ідеї, незалежно від державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку або художніх форм вираження чи іншими способами на свій вибір.
3. Користування передбаченими в пункті 2 цієї статті правами накладає особливі обов'язки і особливу відповідальність. Воно може бути, отже, пов'язане з певними обмеженнями, які, однак, мають встановлюватися законом і бути необхідними:
 - а) для поважання прав і репутації інших осіб;
 - б) для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення.

3. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.
2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

Стаття 6. Право на справедливий суд

1. Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку **незалежним і безстороннім судом**, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або — тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, — коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя.
2. Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку.
3. Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права:

- a) бути негайно і детально поінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причини обвинувачення, висунутого проти нього;
- b) мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту;
- c) захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або – за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника – одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя;
- d) допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення;
- e) якщо він не розуміє мови, яка використовується в суді, або не розмовляє нею, – одержувати безоплатну допомогу перекладача.

4. КОДЕКС ЕТИКИ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА

6. **Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста.**

Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень, відео- та аудіо матеріалів, отриманих від представників загалу, фрілансерів, прес-служб та інших джерел.

8. **Редакційна обробка матеріалів, включаючи знімки, текстівки, заголовки, відповідність відеоряду та текстового супроводу, тощо не повинні фальсифікувати зміст.**

Редакційна обробка матеріалів, включаючи знімки, текстівки, заголовки, відповідність відеоряду та текстового супроводу, тощо не повинні фальсифікувати зміст. Необхідно повідомляти аудиторію про подання відрепетируваних та реконструйованих новин.

9. **Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного.**

Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Неприпустимим є розповсюдження інформації, що містить упередженість чи необґрунтовані звинувачення.

19. Свідоме порушення норм журналістської етики є абсолютно несумісним з професійною журналістикою

Свідоме порушення норм журналістської етики є абсолютно несумісним з професійною журналістикою, піддається громадському осуду, може бути підставою для позбавлення прес-карти чи членства в професійних спілках та НСЖУ. Розгляд конфліктних ситуацій етичного та професійного характеру здійснює Комісія з журналістської етики.

III. ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

1. Незалежність і безсторонність суду є однією із ключових ознак демократії. Водночас, коли судді користуються фундаментальними правами, як публічні особи вони володіють низкою повноважень та обов'язків, що можуть виправдати введення конкретних обмежень щодо їхніх основних свобод. Ба більше, це також може виправдовуватися важливістю підтримки довіри суспільства до судової влади та її авторитету. Так, і Європейська конвенція, і Конституція визнають законною мету втручатись у свободу вираження задля підтримки авторитету та безсторонності суду. Звідси в розрізі свободи вираження у сфері правосуддя існує низка обмежень, які можуть дещо звузити надані свободи. Це стосується як можливості суддів висловлювати свої думки чи надавати коментарі щодо судових процесів та критики їх учасників, так і можливості журналістів висвітлювати згадані теми. Це вдало підкреслив Європейський суд з прав людини у своїй класичній справі *Sunday Times v. The United Kingdom* (п. 65) [16], визнаючи, що суд не може діяти у вакуумі. Хоча вони є форумом для вирішення суперечок, це не означає, що не може бути попереднього обговорення спорів в інших місцях, чи то у спеціалізованих журналах, у широкій пресі, чи то широкою громадськістю. Крім того, хоча засоби масової інформації не мають перевищувати межі, накладені в інтересах належного здійснення правосуддя, на них покладено обов'язок передавати інформацію та ідеї щодо питань, що надходять до судів, як і в інших сферах, **що становлять суспільний інтерес.**

2. Іншим аспектом є питання критики суддів. Стандарти свободи вираження

чітко показують, що «державні службовці (civil servants), здійснюючи свої повноваження, як і політики, є суб'єктом ширших лімітів допустимої критики, ніж приватні особи» (*Thoma v. Luxembourg*, п. 47) [17]. Водночас суддя не є державним службовцем, попри це володіє особливим статусом і користується високим рівнем довіри в суспільстві, що може охоплюватись визначенням «фігури сучасного суспільства» (*Von Hannover v. Germany*) [18]. Та коли йдеться, приміром, про суддю районного суду, постають питання до рівня його публічності. Це також підтверджує, що висвітлення діяльності судді, зокрема в судовому процесі, може мати свої особливості (*Sunday Times v. UK*, *Morice v. France*, *Nikula v. Finland*). При цьому загальновизнано, що обмеження свободи вираження можуть бути припустимі, якщо це необхідно для захисту авторитету судді, про що зазначається у Звіті Спеціального доповідача щодо незалежності суддів та юристів Комітету з прав людини ООН від 29 квітня 2019 року (п. 52) [19]. Водночас у справі *De Haes and Gijssels v. Belgium* (37) [20] підкреслюється: «Суди — гаранті справедливості, роль яких є основоположною у державі, де визнається і діє принцип верховенства права, — повинні користуватися довірою громадськості. Відповідно, вони повинні бути захищені від руйнівних нападів, які є безпідставними, особливо зважаючи на той факт, що судді підлягають обов'язку дискреції, що не дозволяє їм відповідати на критику». Згадана справа була пов'язана із застосуванням покарання до журналістів, які своєю критичною публікацією про суддів «викликали серйозні сумніви щодо неупередженості суддів». Європейський суд визнав такі дії порушенням свободи вираження, оскільки згадані статті були частиною публічної дискусії, а отже були необхідними в демократичному суспільстві. Окрім цього, ЄСПЛ звернув увагу й на той факт, що автори **перед публікацією провели дослідження та звернулися по думку кількох експертів**, що дозволило їм базувати статтю на об'єктивних даних (п.34). Критерій публічного інтересу також може переважити неможливість суддів користуватися повним обсягом права на свободу вираження, що підтверджувалось ЄСПЛ, зокрема, в рішенні *Kudeshkina v. Russia* (п. 94) [21], а також з українською справою судді Лариси Гольник [22].

- Окремої уваги заслуговує питання моніторингу діяльності суддів, а також їхнього стилю життя. Це охоплюється й відкритістю та прозорістю судового процесу, й обов'язком суддів декларувати свій майновий стан та родинні зв'язки, і прозорістю процедур конкурсу чи кваліфікаційного оцінювання. Наведена інформація зберігається у формі відкритих даних на визначених законодавством ресурсах. Відповідно, такі дані є публічними і їх використання є вільним. Така опція дозволяє виконувати роль «публічного спостерігача» (public watchdog) не лише пресі безпосередньо, а й громадським організаціям, які звертають увагу на питання, що становлять публічний інтерес (*Magyar Helsinki Bizottsag v. Hungary* (п. 166)). Окрім цього, Європейський суд, розгля-

даючи справи, що стосуються обробки відкритих даних, визначив окремий термін — «журналістика даних», яка спрямована на те, щоби зробити наявну інформацію кориснішою, більш операбельною для користувачів. Попри це у зборі та обробці відкритих даних, які містять, зокрема, персональні дані приватних осіб, ЄСПЛ встановив, що журналістика даних, не спрямована на аналіз даних для привернення питань, що становлять публічний інтерес, а така, що лише задовольняє цікавість читачів, порушує право на приватність (*Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland* [GC]). Так, хоч і згадане рішення може мати значний «охолоджуючий ефект» на організації, які працюють над аналізом великих масивів даних для того, щоб вони могли бути зручними та зрозумілими для використання, при цьому воно додатково нагадує про важливість такої діяльності в темах, що мають суспільний інтерес. Ця справа також наголошує на глибині та якості аналізу, що може здійснюватися.

4. Інша проблема, яка постає в контексті висвітлення діяльності та стилю життя суддів, — це якість опублікованого матеріалу. Перш за все це стосується сенсаційності матеріалів. Так, справді, право на свободу вираження також захищає ідеї, які **ображають, шокують або турбують** (*Handyside, Stoll* (§ 101), *Morice* [GC] (§ 124), *Pentikäinen* (§ 87), *Bédat* [GC] (§48)) [23]. Попри це, «хоч ми постійно вимагаємо, щоби преса мала роз'язані руки, ми іноді засуджували її за сенсаційність» (*Sheppard v. Maxwell, U.S. Supreme Court, 1966*) [24]. Це також підтверджується практикою ЄСПЛ, де у справі *Bédat v. Switzerland* [GC] суд розробив критерії для оцінки необхідності втручання в права, зокрема, таємниці досудового розслідування. Серед яких був зміст опублікованої статті, де акцентувалась увага на сенсаційності опублікованих матеріалів. Для прикладу, це стосується заголовків, які підбирають автори до своїх статей. Так, у справі *Salumäki v. Finland* (п.48) [25] предметом розгляду було питання, чи може заголовок статті в газеті, яку можна трактувати як замах на репутацію публічної особи, виправдовувати кримінальну судимість журналіста, який написав цю статтю, в той час як сама стаття була написана добросовісно й не містила жодних фактичних помилок чи наклепницьких тверджень. У цій справі Суд зважив на той факт, що стаття стосувалася публічної особи, критика якої має ширші межі, й такі постаті мають проявляти толерантність до подібних публікацій. Окрім цього, український Кодекс журналістської етики [26] встановлює, що редакційна обробка матеріалів, включаючи знімки, текстівки, заголовки, відповідність відеоряду та текстового супроводу, тощо не повинні фальсифікувати зміст.
5. Аналізуючи наведену законодавчу базу щодо опублікованої на трьох онлайн-ресурсах статті «Нерухомість в “ЛНР”, ящики з грошима, квартири-палаці та “королівські” маєтки — трохи з декларацій черкаських суддів», можна

дійти таких висновків. Перш за все, питання забезпечення незалежності та безсторонності суду. Справді, підтримка довіри суспільства до суду є одним із важливих чинників, особливо в питанні можливості обмеження свободи вираження, проте згадана стаття не здійснювала аналізу їхньої діяльності як суддів. Так, публікація стосувалася лише теми висвітлення майнового стану, автор справді використовував відкриті джерела, проте здійснив абсолютно поверховий аналіз, який не дозволяє дійти об'єктивних висновків, про що згадує сам автор у першому абзаці, де він пропонує читачеві самостійно зробити висновки. При цьому достатньої фактичної бази для цього не надає. Зокрема, автор у статті характеризує ціни на житло в м. Черкасах, висловлюючись щодо наявної нерухомості судді Кончиної Ольги Іванівни таким чином: «Земельна ділянка і великий будинок обійшовся родині судді усього в ≈48 тисяч доларів. Тож, можна порадіти за таке вдале придбання, **адже середні ринкові ціни в Черкасах на подібні маєтки значно вищі**. Ми сподіваємося, що це просто вдалий збіг обставин, а не схема уникнути сплати податків». При цьому автор не вказує джерела походження інформації про середні ринкові ціни в місті, не вказує також дати курсу конвертації для визначення ціни. Наведені тези вказують на відсутність достатнього аналізу для можливості зробити об'єктивні висновки, а формулювання переважно подані в сенсаційній формі. Так, варто зважити на емоційність висловлювань, що супроводжують витяги з декларацій суддів, що яскраво підтверджується першим реченням: «Хтось по вуха в кредитах, у когось — ящики з грошима, гігантські квартири та маєтки, житло в “ЛНР”». Попри це автор використовує достовірну інформацію, додаючи критичні оцінки щодо отриманих даних. Однак постає питання публічності цих осіб, оскільки судді районного суду не мають того ступеня публічності, щоб бути ідентифікованими як «фігури сучасного суспільства». Варто зважити на те, що онлайн-видання «Дзвін», де вперше була опублікована згадана стаття, є регіональним і наповнюється контентом про Черкаську область. Отже статті, що стосуються стилю життя суддів м. Черкас, можуть мати значний публічний інтерес у цій спільноті Черкащини. Відповідно, хоч і вжиті формулювання щодо суддів є досить різкими та некоректними, усе ж вони залишаються в межах свободи вираження, не зачіпаючи честі й гідності заявників-суддів.

6. Основне питання полягає в порушенні журналістських стандартів та якості опублікованого матеріалу. Подана інформація є абсолютно незбалансованою, оскільки автор статті не згадує про жодне інше джерело, окрім реєстру декларацій, на чому й базує свої висновки. Також автор не звернувся по коментарі щодо згаданих у статті статків до суддів — героїв публікації. Принаймні, у статті згадки про такі спроби відсутні. Також неможливо не наголосити на питанні повноти інформації, свідченням чого є припущення, наявні у статті: автор припускає, що задекларований дружиною судді Рябухи

Юрія Володимировича приз (621 грн.) остання отримала, граючи, ймовірно, в лотерею чи інші азартні ігри, або ж припущення автора про те, що суддям Токовій Світлані Євгенівні, Мельник Ірині Олександрівні та Троян Тетяні Євгенівні «катастрофічно не вистачає на життя», зважаючи на розміри задекларованих ними кредитів та «гарну за черкаськими мірками суддівської зарплати у 30–40 тисяч гривень». Сюди також варто згадати, що автор статті, аналізуючи нерухомість окремих суддів в «ЛНР», «сподіваючись», що це, можливо, вимушений спадок, а не інвестиція в нерухомість «молодої республіки Путіна». Звісно, наведені оцінні судження захищені свободою вираження, проте за умови професійнішого пошуку та збору інформації, автор зміг би пояснити причини походження такого майна. З цього випливає, що автор справді знехтував збалансованістю (коментарями самих суддів) й повнотою інформації, але оцінки в матеріалі щодо суддів не є такими, що взагалі не мають під собою фактичного підґрунтя, хоч і виглядають сумнівно, бо базуються на незбалансованому й неповному матеріалі.

7. Окрім цього варто зауважити про ресурси, які републікували статтю про суддів. Стаття опублікована як мінімум на трьох онлайн-ресурсах — «Дзвін» [27], «UkrainianNews» [28] та «CK News» [29]. Інформація про видання «Дзвін» доступна в Державному реєстрі друкованих ЗМІ та інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності [30], на сайті ресурсу є розділ із контактами із зазначенням засновника, головного редактора, телефонів, імейла та адреси. «UkrainianNews» та «CK News» — абсолютно анонімні, причому перше з них має російськомовний інтерфейс та не містить жодних контактів, а друге — із контактів має лише посилання на телеграм-канал.
8. Незалежна медійна рада наголошує, що аналіз змісту публікацій потребує належного журналістського розслідування, яке б мало розставити крапки над «і», в тому числі в наявності або відсутності порушень. Разом із тим Незалежна медійна рада наголошує, що такі поверхові розслідування створюють значний ризик як незалежній журналістиці, адже підриває до неї довіру, а сам жанр журналістських розслідувань опускає до рівня жовтої преси й таблоїдів. Разом із тим підрив довіри до медіа є загрозою свободі слова й демократії, адже у випадках значного суспільного інтересу й важливості голос медіа буде запламований.
9. Базуючись на цьому, можна дійти висновку, що автор порушив принципи збалансованості та повноти інформації — принципи 6 (повнота інформації), 9 (неприпустимість розповсюдження інформації, що містить упередження та необґрунтовані звинувачення), 10 (збалансованість щодо об'єктів журналістської критики) Кодексу етики українського журналіста, ст. 2 (принцип повноти і достовірності інформації) ЗУ «Про інформацію».

IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що:

- 1 У статті «Нерухомість в “ЛНР”, ящики з грошима, квартири-палаці та “королівські” маєтки — трохи з декларацій черкаських суддів», опублікованій 27 листопада 2019 року на регіональному онлайн-ресурсі «Дзвін» та републікованій на «UkrainianNews» та «CK News», порушено принципи повноти інформації (стаття 6), неприпустимості розповсюдження інформації, що містить упередження та необґрунтовані звинувачення (стаття 9) та збалансованість щодо об’єктів журналістської критики (стаття 10) Кодексу етики українського журналіста та принцип повноти і достовірності інформації (стаття 2) Закону України «Про інформацію».

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

- [1] Інтернет-ресурс “Дзвін”, “Нерухомість в “ЛНР”, ящики з грошима, квартири-палаці та “королівські” маєтки — трохи з декларацій черкаських суддів”: URL <https://dzvin.media/news/neruhomist-v-lnr-yashhyky-z-groshyma-kvartyry-palaczy-ta-korolivski-mayetky-trohy-z-deklaraczij-cherkaskyh-suddiv/>
- [2] URL: <https://ck.areas.news/neruhomist-v-quot-lnr-quot-yashhiki-z-groshima-kvartiri-palacu-ta-quot-korolivski-quot-maietki-nemnogo-z-deklaracij-cherkaskih-suddiv/>
- [3] Інформаційний ресурс “CKnews”, “Нерухомість в “ЛНР”, ящики з грошима, квартири-палаці та королівські маєтки — трохи з декларацій черкаських суддів”: URL <https://cknews.pp.ua/blog/2556-8f310a2bad-a8be0772fdb3d36186656.html>
- [4] Robert J. Cordy “The Interdependent Relationship of a Free Press and an Independent Judiciary in a Constitutional Democracy”: URL <https://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3744&context=bclr>
- [5] URL: <https://ck.areas.news/neruhomist-v-quot-lnr-quot-yashhiki-z-groshima-kvartiri-palacu-ta-quot-korolivski-quot-maietki-nemnogo-z-deklaracij-cherkaskih-suddiv/>
- [6] Інформаційний ресурс “CKnews”, “Нерухомість в “ЛНР”, ящики з грошима, квартири-палаці та королівські маєтки — трохи з декларацій черкаських суддів”: URL <https://cknews.pp.ua/blog/2556-8f310a2bad-a8be0772fdb3d36186656.html>
- [7] Указ Президента України “Про призначення суддів” від 17.01.2014: URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/13/2014>
- [8] Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, Декларація Борецько О.М.: URL <https://public.nazk.gov.ua/declaration/02dd9702-00fa-4be9-9652-faf12cadbdcc>
- [9] Указ Президента України “Про призначення суддів” від 24.12.2011: URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246/2011>
- [10] Указ Президента України “Про призначення суддів” від 26.09.2015: URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564/2015>

- [11] Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, Декларація Пересунько Я.В.: URL <https://public.nazk.gov.ua/declaration/e36a211f-237a-42e0-889a-3e977616d777>
- [12] Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, Декларація Пересунько Я.В.: URL <https://public.nazk.gov.ua/declaration/e36a211f-237a-42e0-889a-3e977616d777>
- [13] Указ Президента України “Про призначення суддів” від 24.09.2016: URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/410/2016>
- [14] Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, Декларація Троян Т.Є.: URL <https://public.nazk.gov.ua/declaration/af406a54-dcd9-4d86-9f42-101156436232>
- [15] Указ Президента України “Про призначення суддів” від 18.10.2013: URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/570/2013>
- [16] Рішення ЄСПЛ “Sunday Times v. the United Kingdom”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-57584>
- [17] Рішення ЄСПЛ “Thoma v. Luxembourg”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59363>
- [18] Рішення ЄСПЛ “Von Hannover v. Germany”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61853>
- [19] Human Rights Council forty-first session “Independence of judges and lawyers” Report of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers: URL <https://undocs.org/A/HRC/41/48>
- [20] Рішення ЄСПЛ “De Haes and Gijssels v. Belgium”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58015>
- [21] Рішення ЄСПЛ “Kudeshkina v. Russia”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91501>
- [22] Інтернет-медіа “Українська правда”, Л. Гольник “Я вимагаю від Порошенка ліквідації Окремського райсуду Полтави: URL <https://www.pravda.com.ua/columns/2019/01/23/7204614/>
- [23] Рішення ЄСПЛ Bédat v. Switzerland: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161898>
- [24] U.S. Supreme Court, Sheppard v. Maxwell case, 384 U.S. 333 (1966): URL <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/384/333/#tab-opinion-1946115>
- [25] Рішення ЄСПЛ “Salumäki v. Finland”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142674>
- [26] Веб-сайт Комісії з журналістської етики, - “Редакційна обробка матеріалів”: URL <http://www.cje.org.ua/ua/code/redakciyna-obrobka-materialiv-vklyuchayuchy-znimky-tekstivky-zagolovky-vidpovidnist-videoryadu>
- [27] Інтернет-ресурс “Дзвін”, “Нерухомість в “ЛНР”, ящики з грошима, квартири-палаці та “королівські” маєтки – трохи з декларацій черкаських суддів”: URL <https://dzvin.media/news/neruhomist-v-lnr-yashhyky-z-groshyma-kvartyry-palaczy-ta-korolivski-mayetky-trohy-z-deklaracij-cherkaskyh-suddiv/>
- [28] URL: <https://ck.areas.news/neruhomist-v-quot-lnr-quot-yashhiki-z-groshima-kvartiri-palacu-ta-quot-korolivski-quot-maetki-nemnogo-z-deklaracij-cherkaskih-suddiv/>
- [29] Інформаційний ресурс “СКnews”, “Нерухомість в “ЛНР”, ящики з грошима, квартири-палаці та королівські маєтки – трохи з декларацій черкаських суддів”: URL <https://cknews.pp.ua/blog/2556-8f310a2bad-a8be0772fdb3d36186656.html>
- [30] Державний реєстр друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств як суб’єктів інформаційної діяльності: URL <https://dzmi.minjust.gov.ua/home/index>

Висновок щодо матеріалу КП телекомпанія «Прилуки»

18 серпня 2020р.

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

1 До Незалежної медійної ради надійшло звернення від Комунального підприємства телекомпанія «Прилуки» (лист № 53 від 10.06.2020) із проханням висловити позицію та надати висновок щодо дотримання журналістських стандартів та норм Кодексу етики журналіста в матеріалі телекомпанії.

2 16 липня 2020 року Незалежна медійна рада визнала звернення в цій справі прийнятним з огляду на значущість відповідного матеріалу для громадської думки в м. Прилуках та загалом значущість цього прецеденту в розрізі місцевих медіа.

3 Запис телесюжету подано як додаток до вищезгаданого звернення. Сюжет присвячено висвітленню позиції Прилуцької міської організації ветеранів у конфлікті з Прилуцьким козацьким полком (конфлікт розгорівся між цим Полком та міською головою, розпочався судовий процес, організація ветеранів була звинувачена керівництвом Полку в підтримці міської влади). Матеріал тривалістю трохи менше 15 хв. після короткого вступу на початку, де згадується про розміщені козацьким полком білборди, практично повністю присвячений поданню позиції представників організації ветеранів, які відкидають звинувачення про заангажованість їхньої організації міською владою, стверджують, що прийшли на судовий процес за власною ініціативою, називають звинувачення керівника козацького полку некоректними та закликають його вибачитися.

Українською мовою

In English

- 4** У зверненні зазначається, що Отаману Прилуцького козацького полку, згадуваному представниками організації ветеранів у сюжеті, письмово було запропоновано взяти участь у тематичній передачі «Круглий стіл. На часі», де він зможе висловити свою позицію поряд із представниками ветеранської організації. Це сталося після того, як він надіслав на адресу телекомпанії вимогу про спростування інформації, поширеної представниками організації ветеранів. Запис такої передачі було відтерміновано з огляду на епідемічну ситуацію.

II. РЕГУЛЮВАННЯ

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

2. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

3. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ»

Стаття 6. Неприпустимість зловживання свободою діяльності теле-радіоорганізацій

1. Не допускається використання телерадіоорганізацій для:
...
поширення інформації, яка порушує законні права та інтереси фізичних і юридичних осіб...

Стаття 59.

1. Телерадіоорганізація зобов'язана:
в) поширювати об'єктивну інформацію.

4. КОДЕКС ЕТИКИ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА (редакція 2013 р.)

2. Служіння інтересам влади чи засновників, а не суспільства, є порушенням етики журналіста.
6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень, відео- та аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрилансерів, прес-служб та інших джерел.

9. Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Неприпустимим є розповсюдження інформації, що містить упередженість чи необґрунтовані звинувачення.
10. Точки зору опонентів, в тому числі тих, хто став об'єктом журналістської критики, мають бути представлені збалансовано. Так само мають бути подані оцінки незалежних експертів.

5. РЕЗОЛЮЦІЯ ПАРЄ 1003 (1993) «ПРО ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ЖУРНАЛІСТИКИ»

21. ...журналістика не повинна змінювати правдиву й неупереджену інформацію або чесні думки, використовувати їх на користь ЗМІ, намагаючись створити чи сформулювати громадську думку, оскільки законність журналістики ґрунтується на ефективній повазі до основоположного права громадян на інформацію як на складовій поваги до демократичних цінностей. Тому журналістика, пов'язана з законними розслідуваннями, обмежується достовірністю й чесністю інформації та думок і несумісна з журналістськими кампаніями, що проводяться на підставі заздалегідь випрацюваних позицій і спеціальних інтересів.

6. РЕДАКЦІЙНИЙ СТАТУТ КОМУНАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА ТЕЛЕКОМПАНІЯ «ПРИЛУКИ» ПРИЛУЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

Стаття 6. Принципи редакційної політики щодо точності поширюваної інформації

Журналісти телекомпанії «Прилуки» мають виходити із того, що точність інформації визначається збереженням її первинного змісту з метою недопущення введення аудиторії в оману, і дотримуватись наступних правил:

....

* інформація має висвітлюватись повно, крім викладу самої події, необхідно намагатися викласти також інформації про час і місце, коли вона відбулась, її учасників та найважливіші обставини, за яких вона сталась;

Стаття 7. Принципи редакційної політики щодо неупередженості поширюваної інформації

Журналісти телекомпанії «Прилуки» мають виходити із того, що неупередженість інформації визначається однаковим ставленням до всіх осіб, які є учасниками подій або гостями передач, і дотримуватись наступних правил:

...

* особам, підданим у передачі критиці має бути надана можливість дати відповідь в межах цієї передачі.

Стаття 8. Принципи редакційної політики щодо об'єктивності поширюваної інформації

Журналісти телекомпанії «Прилуки» мають виходити із того, що об'єктивність інформації визначається максимально можливим усунення впливу особистого ставлення журналіста на зміст такої інформації під час її підготовки та поширення, і дотримуватись наступних правил:

....

* необхідно намагатися надати можливість прокоментувати подію всім особам, яких вона безпосередньо стосується; у разі неможливості висловитися всім, необхідно подати не менш ніж два коментарі з протилежних точок зору;

* необхідно чітко дотримуватись регламенту передачі, правила щодо висловлювань мають бути однаковими для всіх учасників передачі та повідомлятися їх заздалегідь.

Стаття 9. Принципи редакційної політики щодо збалансованості поширюваної інформації

Журналісти телекомпанії «Прилуки» мають виходити із того, що збалансованість інформації визначається з одного боку – прямою залежністю між рівнем суспільного інтересу до певної події та рівнем її висвітленості в ефірі, а з іншого боку – рівним ставленням до всіх суспільних і політичних сил і діячів, і дотримуватись наступних правил:

* належна збалансованість не потребує цілковитого нейтралітету щодо кожного питання або відходу від основних демократичних засад щодо свободи слова та творчої діяльності, вона не досягається математичними методами, тобто врівноваженням кожної висловленої думки протилежною за змістом; метою збалансованості є висвітлення якнайширшого спектра думок і поглядів;

* ступінь збалансованості має відповідати характеру обговорюваної теми і типу передачі;

* якщо в ефір виходить серія взаємопов'язаних передач, в яких розглядаються ті самі або споріднені проблеми, належну збалансованість може забезпечувати вся серія передач, намір авторів досягти безсторонності саме в цей спосіб повинен плануватися заздалегідь і доводитися до відома аудиторії. Водночас у серії передач, де в кожному випуску розглядаються геть різні і не пов'язані між собою питання, збалансованість повинна забезпечуватися в кожній окремій програмі.

III. ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ

1. Вільна критика в межах правових рамок на адресу владних органів від організацій громадянського суспільства є ознакою нормального демократичного життя країни. Але в цьому випадку має місце прояв взаємної критики між двома організаціями громадянського суспільства – козацькою та ветеранською. Незалежна медійна рада безпосередньо розглядає поширене в засобах масової інформації подання відповіді організації ветеранів на критику в її бік. У цьому висновку Рада надає оцінку саме діям засобу масової інформації, який створив і поширив матеріал із такою відповіддю ветеранської організації, оскільки оцінка реальності та обґрунтованості претензій цих організацій одна до одної перебуває поза межами компетенції Ради, а правомірність висловлювань отамана козацького полку щодо міської голови оцінюватиме суд.
2. Питання підозри однієї з організацій громадянського суспільства в заангажованості на користь міської влади та її відповідь на такі закиди однозначно є питанням суспільного інтересу, яке варте висвітлення в медіа. При цьому журналістські матеріали мають відповідати вимогам законодавства України та журналістської професійної етики, створюватися з дотриманням прав та законних інтересів як сторін конфлікту, так і аудиторії медіа.
3. Передісторію до відповіді ветеранської організації, поданої в цьому матеріалі, на його початку описано дуже схематично: розповідається, що з'явилися білборди з критикою міської влади, міська голова подала до суду й на судові засідання прийшли представники організації ветеранів, а після цього в соціальних мережах було озвучено закиди нібито «ветеранів використовують». Як саме звучали ці закиди і хто був їхнім джерелом, диктор не озвучив, їхньої

суті детально не розкрив (зокрема, чи було в них якесь обґрунтування та ін.). Практично відразу зазначається, що «ці шановані в місті люди виявили бажання відповісти на звинувачення та образи в їхній бік», і подається пряма мова трьох різних представників організації ветеранів, що загалом зайняло трохи менше ніж 14 хв. ефірного часу.

4. Коментарів пана Ткаченка, який є отаманом Прилуцького козацького полку і, як випливає зі слів представника ветеранської організації, озвучував звинувачення в заангажованості останньої, в даному матеріалі не подано (за винятком дуже короткого переказу його закидів одним із представників організації ветеранів). Телеканал погодився подати позицію Ткаченка вже після висунення ним претензій до телеканалу та в рамках круглого столу, тобто дискусії з представниками ветеранської організації.

У цьому випадку також не йдеться про відкладений баланс (подання позиції протилежної сторони конфлікту в наступній передачі з того ж циклу), оскільки про подання позиції Ткаченка в іншій передачі глядачам не було повідомлено в розглядуваному матеріалі (абзац 4 ст. 9 редакційного статуту телекомпанії). Телеканал не досяг декларованої в редакційному статуті мети подання якомога ширшого спектра думок (абзац 2 статті 9).

У своєму Висновку щодо програми «Слідами грантоїдів: спеціальний репортаж» телеканалу «Україна» (№ 16 від 27 червня 2017 року) [1] Незалежна медійна рада зазначала, що одним із основних стандартів інформаційної журналістики є збалансованість, а **це передбачає надання слова всім сторонам конфлікту**. Отже має місце порушення професійного стандарту збалансованості точок зору опонентів (п. 10 Кодексу етики). Незалежна медійна рада констатує порушення саме в роботі журналістів і телекомпанії, яка поширила сюжет. Незалежна медійна рада не досліджує, не оцінює та не може встановлювати правоту однієї або іншої організації в суперечці між ними, оскільки це не становить мети та завдань діяльності Незалежної медійної ради і ми не володіємо достатніми для таких досліджень та висновків даними, зокрема, наприклад, інформація щодо позиції в конфлікті козацької організації майже не була розкрита журналістами й нам достеменно не відома.

5. Як уже зазначалося вище, суть звинувачень отамана козацького полку на адресу організації ветеранів подана дуже схематично, його коментарів у матеріалі не наведено, не подано також позиції незалежних експертів. Телеглядачі не отримали суттєвої інформації з відповідного питання, тобто має місце порушення і професійного стандарту повноти інформації (п. 6 Кодексу етики). Власне, вказана неповнота природно впливає з незбалансованості матеріалу, констатованої нами раніше.

6. Зважаючи на те, що в сюжеті не було подано позиції отамана козацького полку, а сам сюжет зводився до озвучування точки зору протилежної сторони впродовж більш як 10 хв. трьома різними її представниками, можна вважати висвітлення каналом цього питання упередженням щодо Прилуцького козацького полку (порушення вимог ст. 7 редакційного статуту телекомпанії). Висвітлення конфлікту в матеріалі є необ'єктивним (п. «в» ч. 1 ст. 59 ЗУ «Про телебачення і радіомовлення», п. 6 Кодексу етики, ст. 8 редакційного статуту), оскільки в ньому подається лише одна суб'єктивна точка зору.
7. Незалежна медійна рада взяла до уваги той факт, що сюжет було поширено телекомпанією, яка є комунальним підприємством Прилуцької міської ради, а міська влада Прилук також перебуває в конфлікті з керівництвом Прилуцького козацького полку. Але наразі немає достатніх підстав робити висновки про безпосередній вплив міської влади при створенні відповідного телесюжету.

IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що:

Комунальне підприємство «Телекомпанія «Прилуки»» в телесюжеті щодо конфлікту між Прилуцьким козацьким полком та Прилуцькою міською організацією ветеранів висвітлює конфлікт, не дотримавшись професійних стандартів щодо збалансованості, повноти, неупередженості та об'єктивності, з порушенням вимог п. «в» ч. 1 ст. 59 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», ст.ст. 7, 8, абз.абз 2 і 4 ст. 9 Редакційного статуту Комунального підприємства Телекомпанія «Прилуки» Прилуцької міської ради.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

- [1] Висновок Незалежної медійної ради «Трансляція програми «Слідами грантоїдів: спеціальний репортаж» на телеканалі «Україна»»: URL <https://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-prohramy-slidamy-hrantojidiv-spetsialnyj-reportazh-na-telekanali-ukrajina/>

ЗАБОРОНА

Висновок щодо матеріалу видання «Заборона» про фактчекінговий проєкт StopFake

03 вересня 2020 р.

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

A

ПРОЦЕДУРА

- 1** 16.07.2020 ГО «Центр медіареформ» (проєкт StopFake) звернувся до Незалежної медійної ради з проханням розглянути скаргу з приводу публікації видання «Заборона» матеріалу із заголовком «Фейсбук заблокував Заборону за критику неонацистів. Виявилося, що українські фактчекери соцмережі тісно з ними товаришують». У зверненні StopFake просять надати висновок щодо можливих порушень журналістських стандартів виданням «Заборона», а саме поширення недостовірної інформації та маніпуляцій.
- 2** Незалежна медійна рада, відповідно до пункту 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі прийнятним з огляду на міжнародний резонанс ситуації. Поширена стаття створює серйозну репутаційну загрозу проєкту StopFake як партнеру Facebook у рамках протидії дезінформації в соцмережі.
- 3** У контексті загального розголосу навколо справи «Заборона» висловила сумніви в неупередженості

Українською мовою

In English

«Детектора медіа» та Інституту масової інформації, які є серед організацій-засновників Незалежної медійної ради та, відповідно, представлені серед її членів. «Детектор медіа» та Інститут масової інформації відреагували на такі сумніви та з власної ініціативи запропонували членам Незалежної медійної ради, що афілійовані з цими організаціями, не брати участі в розгляді цієї справи. Незалежна медійна рада погодилася, що ті з її членів, які є безпосередньо найманими працівниками «Детектора медіа» або ж Інституту масової інформації, у зв'язку з потенційною ймовірністю впливу на них з боку зазначених організацій як їхніх роботодавців, можуть вважатися афілійованими особами та заявити про самоусунення від розгляду та прийняття даного Висновку. **Таким чином, із 15 можливих або ж 13 дійсних членів Незалежної медійної ради можливість участі в цій справі мали тільки 8 осіб.** За рекомендацією членів Незалежної медійної ради, засновники Незалежної медійної ради проголосували за виключний (ad hoc) порядок розгляду та затвердження Висновку в даній справі, а саме: було погоджено, що рішення в цій справі прийматиметься більшістю голосів не від загального складу Ради, а від тієї кількості членів, що мають можливість голосувати, тобто не є особами, на яких існує теоретична можливість безпосереднього впливу з боку «Детектора медіа» або Інституту масової інформації як їхніх роботодавців. Рішення про виключний порядок затвердження Висновку в цій справі було прийнято для того, щоб запобігти, в тому числі, в майбутньому блокуванню роботи Незалежної медійної ради у разі, якщо одна зі сторін у справі висловлює недовіру або ж сумніви в неупередженості певних членів Незалежної медійної ради. Рада дуже серйозно ставиться до будь-яких сумнівів у власній неупередженості й завжди готова належно розглянути питання наявності / відсутності конфлікту інтересів. Водночас Незалежна медійна рада вважала би неприйнятним використання питань довіри чи недовіри виключно з метою блокування її роботи та недопущення затвердження Висновку зі справді спірних питань у медійному середовищі, адже це заперечує саму мету й призначення Незалежної медійної ради як громадської ініціативи у медіа секторі.

В

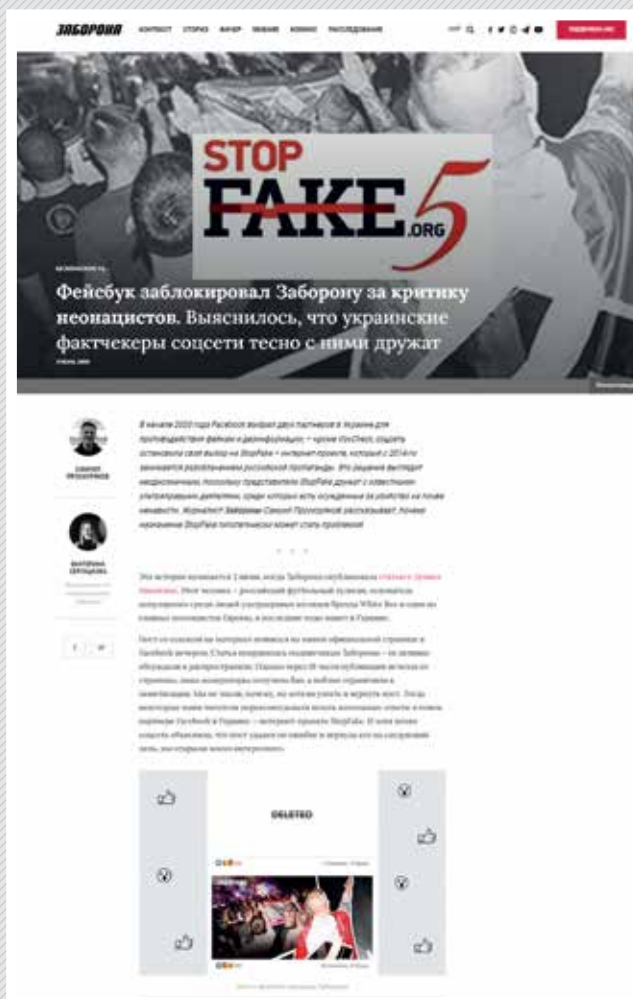
FACEBOOK І ФАКТЧЕКІНГОВА ПРОГРАМА В УКРАЇНІ

- 4 У 2018 році платформа Facebook опублікувала [1] свою стратегію, щодо запобігання поширенню дезінформації в мережі. Стратегія включала три напрями роботи: видаляти акаунти й дописи, які порушують Стандарти спільноти [2] та рекламну політику [3]; зменшити поширення неправдивих новин та клікбейту; інформувати користувачів про те, які дописи вони бачать у своїй стрічці (рекламні, політичні тощо). Значну увагу платформа приділила запобігання поширенню дезінформації. Компанія почала застосовувати санк-

03.06.2020

Скріншот сайту
«Заборона».

ції до поширювачів спаму та клікбейту, обмежувати можливість прибутку новинних сторінок, які публікують неправдиву інформацію, та розвивати мережу фактчекерів. Мережа фактчекерів, за задумом Facebook, — це партнерство із фактчекерами різних країн світу, сертифікованих міжнародною фактчекінговою мережею (International Fact-Checking Network) [4]. Вони мають переглядати й оцінювати правдивість публікацій на платформі.

Як фактчекери можуть повпливати [5] на зменшення неправдивого контенту в мережі? І сертифіковані фактчекери, й інші користувачі визначають, які но-

вини можуть бути неправдивими, та повідомляють про це соцмережу. Далі фактчекери переглядають сумнівний контент, перевіряють опубліковані факти й оцінюють точність матеріалу. Є 9 оцінок, які може надати фактчекер: неправдивий зміст (false), частково неправдивий зміст (partly false), правдивий контент (true), неправдивий заголовок (false headline), «оцінка не застосовується» (not eligible), сатира (satire), думка (opinion), пранк-генератор (prank generator), неможливо оцінити (not rated). До оцінки додається стаття-спростування, де фактчекер пояснює, чому інформація недостовірна [6].

Якщо фактчекер оцінює контент як неправдивий, він буде з'являтися нижче у стрічці новин та зникне з рекомендацій в полі «Explore» в Instagram. Сторінки та сайти, які повторно ділитимуться неправдивими новинами, не зможуть монетизувати контент чи просувати його як рекламу, а також не зможуть зареєструватись як новинні сторінки. Як правило, пости й реклама політиків не підлягають перевірці фактчекерів.

5 До цієї мережі входять 76 медіа [7], серед яких американські USA Today та Reuters, а Washington Post проходить процес перевірки для оновлення статусу. В Україні сертифікованими фактчекерами поки є дві організації: VoxUkraine та StopFake. ГО «Центр медіареформ» (проект StopFake) пройшли відповідну оцінку в лютому 2020 року [8], де критеріями оцінки є: безпартійність, чесність, прозорість джерел, прозорість фінансування, прозора методологія та відкрита політика щодо виправлень. Сайт StopFake працює [9] з весни 2014 року. Ініціювали створення ресурсу викладачі, випускники й студенти Могиллянської школи журналістики та програми для журналістів Digital Future of Journalism. Мета роботи StopFake — перевірка і спростування перекрученої інформації та пропаганди про події в Україні, які поширюють медіа.

C

«ЗАБОРОНА»: ЯК ПРАЦЮЄ ВИДАННЯ ТА ПУБЛІКАЦІЯ ПРО STOPFAKE

6 Онлайн-видання «Заборона» функціонує [10] на базі громадської організації «Заборона медіа» ще з 2017 року. Веб-платформа запустилася [11] грантовим коштом у 2018-му. Медіа висвітлює [12] теми порушень прав людини, теми культури, міграції, безпеки, організованої злочинності тощо. «Заборона» позиціонує себе як медіа про соціальні тренди та культуру в постсоціалістичних країнах Східної Європи.

7 2 червня 2020 року «Заборона» опублікувала матеріал «Бійка за білу расу. Як російський неонацист Денис Нікітін просуває в Україні свої ідеї, та до чого тут полк “Азов”». У статті йшлося про представника правоекстремістської субкультури Дениса Нікітіна. Історія доповнювалася відступами про формування ультраправих рухів в Україні та фото з нацистською символікою та символікою інших праворадикальних груп. Після публікації на Facebook платформа заблокувала допис. Стандарти спільноти Facebook забороняють пропаганду ненависті [13]. Публікації з використанням нацистської символіки, яка, до того ж, заборонена українським законом [14], алгоритми Facebook [15] можуть блокувати автоматично. Зокрема, так сталося під час протестів українських користувачів проти компанії Adidas, яка випустила в продаж червону футболку з назвою СРСР. Колажі, створені як протест на подібну рекламу, з символікою Третього рейху на футболці миттєво блокувалися платформою. Інколи блокування таких постів помилкове [16], платформа не завжди може врахувати весь контекст, і дописи повертаються в стрічку, зокрема, можливі збої в системі які називають «false positive» або «false negative». Те ж саме відбулося з фічером від «Заборони». Заблоковану публікацію про Дениса Нікітіна Facebook повернув на наступний день.

8 3 липня 2020 року «Заборона» опублікувала ще один фічер «Фейсбук заблокував Заборону за критику неонацистів. Виявилося, що українські фактчекери соцмережі тісно з ними товаришують». В історії автори розповіли про блокування посту про Дениса Нікітіна та «критику неонацистів». Далі перейшли до опису діяльності StopFake — сертифікованого українського фактчекера Facebook — та зв'язку організації з ультраправими рухами. Автори критикують StopFake твітами від американського журналіста Крістофера Міллера [17], який пише про Україну для BuzzFeed News, писав для «Радіо Свобода», «Politico Europe», «The Guardian», «Vice News». Журналіст у треді [18] в Twitter ставить під сумнів роботу StopFake як фактчекера, звинувачуючи в політизованості. Далі автори статті вказують, що Євген Федченко, головний редактор StopFake, підтримує «деяких ультраправих публічно». Як доказ автори наводять твіт Євгена Федченка від 5 травня 2018 року [19]: «Для Громадського С14 (він поширював допис «Громадського», котрі назвали С14 «неонацистськими». — Авт.) — «неонацисти», «в реальності один з них — Олександр Войтко — ветеран війни, а перед цим — випускник та викладач Могилянської школи журналістики, журналіст 5 каналу. Нині також активний учасник ветеранської організації». Автори статті додали критику згаданого твіта, де французький журналіст вказує також 5 травня 2018 року, що «відколи це диплом Могилянської школи журналістики захищає від неонацизму та участі в екстремістській групі» [20]. Згадані твіти з'явилися після публікації «Громадського.Новин» про те, що «неонацистська» група С14 захопила колишнього бойовика само-

проголошеної ДНР бразильця Рафаеля Лусваргі і планувала передати його СБУ. Про це написав один із членів групи у Facebook. Пізніше ГО «Січ-С14» оскаржить у суді можливість медіа вживати термін «неонацистський», базуючись на власних оцінках ідеології організації. Суд задовільнить позов С14 в першій інстанції та збереже це рішення і в апеляції. Суд вкаже, що ГО «Громадське телебачення» вживало фразу «неонацистська група» як твердження. «Громадське» натомість зауважить, що вважало за необхідне висловити свої переконання, які виражають його ставлення та власну критичну оцінку діяльності С14. Далі автори наводять ситуацію в травні 2016 року, коли на сайт «Миротворець» потрапили персональні дані кількох тисяч журналістів українських та світових медіа, які акредитувалися в «ЛНР» та «ДНР». У статті згадується публікація знову ж Крістофера Міллера на «Радіо Свобода» про витік даних та коментар Федченка про те, що цей скандал «роздутий» та що більшість не знали про «Миротворець» до того, як про нього написали журналісти. У фічері згадали про скорочення фінансування StopFake від британського уряду. Як доказ «Заборона» знову наводить твіт Крістофера Міллера [21]. Автори додають і коментар прес-служби посольства Сполученого Королівства в Україні, в якій заявили, що пишаються роботою StopFake у 2015-2018 рр. Вони вказали, що проект уже вийшов на запланований рівень і потреба підтримки відпала, проте посольство продовжує працювати з організацією в інших проектах.

9 Автори переходять до Марка Супруна, ведучого англomовної версії каналу Stopfake на YouTube. Як зазначає StopFake, Марко Супрун не залучений до спільного фактчекінгового проекту з Facebook. У фічері автори розповідають про зв'язки Марка Супруна з Андрієм Середою та Арсенієм Білодубом. Андрій Середя — фронтмен рок-гурту «Кому вниз», Арсеній Білодуб — лідер гейткор-гурту «Сокира Перуна». Далі «Заборона» намагається довести зв'язки Марка Супруна з С14 та Правим сектором. Крім цього, додається оцінка експертів цієї ситуації. Автори наводять кілька думок: політолога Антона Шеховцова, знову журналіста Крістофера Міллера, координатора Групи моніторингу прав національних меншин В'ячеслава Ліхачова, правозахисника та координатора проекту «Без кордонів» Максима Буткевича. «Заборона» зверталася до StopFake та до регіонального менеджера з публічної політики Центрально-Східної Європи, проте не отримала коментарів. У своєму журналістському запиті «Заборона» поставила StopFake такі запитання:

1. Чи дотичний Марко Супрун до фактчекінгової програми Facebook?
2. Чи впливають контакти ведучого StopFake Марка Супруна на роботу проекту?
3. Як StopFake ставиться до подібних контактів своїх співробітників?

D

**РЕЗОНАНС СПРАВИ:
STOPFAKE ТА КАТЕРИНА СЕРГАЦКОВА**

10 Фічер «Фейсбук заблокував Заборону за критику неонацистів. Виявилось, що українські фактчекери соцмережі тісно з ними товаришують» отримав публічний розголос. Про можливі зв'язки партнера Facebook з ультраправими написала низка світових видань: New York Times [22], DW.com [23], Independent [24]. З'явилися і її переклади польською, норвезькою, німецькою. Можливо, що більшому розголосу сприяв той факт, що засновниця видання Катерина Сергацкова покинула Україну разом із родиною. Можливо й те, що згадки про «нацистів в Україні» привертають увагу західних аудиторій ще з часів поширених маніпуляцій цією темою під час Євромайдану. Пані Сергацкова залишила Україну через погрози та цькування в соцмережі за згадану публікацію. Зокрема, як зазначає онлайн-медіа «Детектор медіа», телеведучий і блогер Роман Скрипін опублікував у Facebook фото Катерини Сергацкової з п'ятирічним сином і звинуватив журналістку в тому, що вона є агенткою Кремля [25]. У коментарях до цього посту опублікували адресу журналістки. Після численних скарг Facebook видалив цей пост, але Роман Скрипін продовжив публікувати інші образливі пости про Катерину Сергацкову.

11 **8 липня** StopFake опублікував заяву про посилення інформаційних атак щодо діяльності проекту [26]. У позиції зазначили, що StopFake не блокував статтю «Заборони» про Дениса Нікітіна, оскільки проект не має повноважень блокувати чи видаляти будь-які пости в мережі Facebook. Організація заперечила можливість політизованості проекту, аргументувавши це, зокрема, тим, що вони не фінансуються урядом чи політичними силами України. StopFake також зазначили таке: *«На жаль, стаття від «Заборони» не є поодиноким випадком. Вона є продовженням тривалої проросійської травлі команди StopFake, яка нав'язується аудиторії з метою дискредитації проекту. Публікації з ідентичним змістом неодноразово публікувалися в пропагандистських російських та проросійських виданнях RT, Strana.ua і поширювали неправдиву інформацію про учасників проекту, джерела фінансування тощо»*. Наостанок StopFake заперечив свою причетність до неонацизму.

12 **9 липня 2020 року** «Заборона» відповіла на заяву StopFake та додала декілька пояснень до першої статті [27]. 10 липня 2020 року медіа опублікувало іронічний експлейнер «Як “рукою Кремля” виправдовують всі проблеми в Україні» [28]. В лід тексту авторка додала речення про те, що *«фактчекери*

Роман Скрипін

Катерина Сергацкова

фото: Facebook Романа Скрипіна і Катерини Сергацкової

зі StopFake товаришують з українськими ультраправими та навіть неонацистами».

- 13** 15 липня вийшла відкрита до підписання заява від семи громадських організацій, які закликали захистити журналістку та співзасновницю «Заборони» Катерину Сергацкову від тиску. Серед організацій-підписантів заяви була і StopFake.

II. РЕГУЛЮВАННЯ

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

2. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (далі — Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.
2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

3. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ІНФОРМАЦІЮ»

Стаття 2. Основні принципи інформаційних відносин

1. Основними принципами інформаційних відносин є:
 - гарантованість права на інформацію;
 - відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією;
 - достовірність і повнота інформації;
 - свобода вираження поглядів і переконань;
 - правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації;
 - захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя.

4. КОДЕКС ЕТИКИ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА

6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про фак-

ти та події є найпершим обов'язком журналіста. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень, відео- та аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрилансерів, прес-служб та інших джерел.

9. Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Неприпустимим є розповсюдження інформації, що містить упередженість чи необґрунтовані звинувачення.

5. РЕЗОЛЮЦІЯ ПАРЄ 1003 (1993) «ПРО ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ЖУРНАЛІСТИКИ»

4. Поширення повідомлень має базуватися на принципі достовірності, що забезпечується відповідними засобами перевірки й доказів, а також на неупередженості подання, опису й розповіді. Чутки не повинні бути складовою повідомлень. Заголовки та виклад повідомлень мають відображати сутність представлених фактів і даних якомога точніше.
21. Отже, журналістика не повинна змінювати правдиву й неупереджену інформацію або чесні думки, використовувати їх на користь ЗМІ, намагаючись створити чи сформулювати громадську думку, оскільки законність журналістики ґрунтується на ефективній повазі основоположного права громадян на інформацію як складовій поваги демократичних цінностей. Тому журналістика, пов'язана із законними розслідуваннями, обмежується достовірністю й чесністю інформації та думок і є несумісною з журналістськими кампаніями, що проводяться на підставі заздалегідь випрацюваних позицій і спеціальних інтересів.

III. ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ СТАНДАРТІВ ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ СВОБОДИ ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ

ЯК ПРАЦЮЄ ФАКТЧЕКЕР: ЧИ МОЖЛИВА ПОЛІТИЗАЦІЯ ТА ВПЛИВ НА КОНТЕНТ

1. Стаття, що розглядається, викликає низку питань і перше з них — заголо-

вок. Автори пропонують читачу одразу дві теми: тему блокування допису про критику неонацизму у Facebook та тему зв'язків українських фактчекерів з ультраправими, причому об'єднують їх нібито наявним причинно-наслідковим зв'язком. Єдине ж, що формально об'єднує ці дві теми, — платформа Facebook. «Заборона» пояснює, що блокування допису наштовхнуло їх на ідею дослідження теми фактчекерів, при цьому видання не пояснює читачу, як працює фактчекінг на платформі Facebook, і відразу фокусується на StopFake, хоча й зазначає на початку статті, що фактчекінгових організацій в Україні є дві. Параграф 4 Рекомендації ПАРЄ 1003 «Про етичні принципи журналістики» вказує, що «заголовки та виклад повідомлень мають відображати сутність представлених фактів і даних якомога точніше». Використаний заголовок не відображає зміст тексту, оскільки подані два головних речення створюють у читача враження сенсації, що дві викладені події (блокування посту про неонацизм та зв'язок фактчекерів з ультраправими) між собою пов'язані. Тимчасом як, за версією «Заборони», блокування їхнього посту в Facebook стало приводом дослідити зв'язки одного з фактчекерів з ультраправими угрупованнями. **Це свідчить про можливе порушення принципу 8 Кодексу журналістської етики — редакційна обробка текстів та заголовків не повинна фальсифікувати зміст.**

2. У фічері «Фейсбук заблокував Заборону за критику неонацистів. Виявилося, що українські фактчекери соцмережі тісно з ними товаришують» починається розповідь із помилкового блокування Facebook статті про російського неонациста Дениса Нікітіна. Як відомо, платформа працює за Стандартами спільноти, які забороняють пропаганду ненависті. Для прикладу, Facebook видалив рекламу Дональда Трампа за використання в ній нацистської символіки [29]. Попри це, платформа визнає (п. 6, Розділ I Висновку), що може видаляти публікації помилково, оскільки не в змозі врахувати всі локальні аспекти та контекст кожної ситуації. Таке помилкове видалення відбулося і з публікацією «Заборони» про Дениса Нікітіна, про що згадується в першому абзаці статті, присвяченій StopFake. Читачам мало би бути пояснено, як саме функціонує механізм співпраці фактчекерів із платформою Facebook та який порядок модерації постів самою Facebook. Попри це основна тема зазначена в ліді тексту: *«представники StopFake, [фактчекери українського Facebook], товаришують із відомими ультраправими діячами, серед яких є засуджені за вбивство на ґрунті ненависті»*.
3. Автори статті ще на початку фічеру вказують, що рішення Facebook залучити StopFake до їхньої фактчекінгової мережі «бачиться неоднозначним». Тим самим читачу незрозуміло, чи це припущення автора, чи це поширена позиція, чи це точка зору експертного середовища. Далі додають, наче репортер має пояснити, чому таке призначення StopFake *«гіпотетично може стати*

проблемою». Описуючи діяльність StopFake та головного редактора проекту, автор посиляється на критику одного журналіста в Twitter, використовуючи публікації цього ж журналіста на «Радіо Свобода» та беручи окремий, експертний коментар. Так, автор наводить один твіт іншого франкомовного журналіста, який критикує твіт пана Федченка від 2018 року. Інших позицій, історію розвитку та діяльності проекту, механізм роботи фактчекера, який доступний публічно, автор не подає [30]. Це свідчить про порушення **Принципу 10 Кодексу етики журналіста, який передбачає збалансованість точки зору опонентів, в тому числі тих, хто став об'єктом критики**. Так, варто зазначити, що «Заборона» зверталася по коментар до StopFake (дивиться пункт 9 Розділу 1 цього Висновку), але не отримала відповіді до публікації. По коментар «Заборона» звернулася до StopFake, Марка Супруна, його дружини та до менеджерки з політик Facebook в Україні. Важливим є те, що стаття, яка розглядається у даному Висновку, не розкриває механізму роботи фактчекера (який, наприклад, розкрито у пп. 3-4 Розділу I Висновку).

Зокрема, автор, описуючи, як працюють фактчекери, не вказав, що до відповідних маркувань додаються детальні статті-обґрунтування, чому інформація неправдива, а оцінка, надана фактчекерами, **не визначає** остаточного рішення мережі щодо зняття чи залишення спірного контенту. **Фактчекери не мають ролі модератора й ніяким чином не можуть прямо впливати на контент платформи. Рішення ухвалює сама платформа. Більше того, StopFake публікує свої обґрунтування на сайті у розділі FB ЧЕК [31].** Таким чином, спостерігаємо маніпуляцію, коли зняття матеріалу з Facebook штучно пов'язують із діяльністю та нібито упередженістю

фактчекінгової організації всупереч доступній достовірній інформації про те, що такий зв'язок між фактчекером та зняттям матеріалу є неможливим.

4. Щодо політизації фактчекера. Автор статті з посиланням на експерта, пана Антона Шеховцова, наводить думку про те, що StopFake став «занадто політизованим». Як доказ цього «Заборона» наводить приклади спростувань фейків під час президентської кампанії. При цьому автор не враховує загального контексту виборчої кампанії, коли інформаційне середовище сконцентроване на політиці та політичних процесах. Відповідно, спростування від StopFake стосуватимуться політичних тем, які загалом, як правило, домінують в інформаційній сфері у виборчій період. Аналогічно можна простежити тенденцію в часи карантину, коли більшість спростованих новин стосуються коронавірусу COVID-19. Автор також не торкається аспекту статусу фактчекера. Здійснювати фактчек платформи можливо лише після сертифікації Міжнародної фактчекінгової мережі. Всі організації, які бажають приєднатися, проходять оцінку, де одним із критеріїв прийнятності є безпартійність. StopFake не був причетний до жодної з партій, що чітко свідчить про його політичну нейтральність як організації. Твердження про політизованість знову ж таки має маніпулятивний характер і суперечить доступним фактам, які неважко було би дослідити.

В

НАСКІЛЬКИ ЛЕГАЛЬНО ТА ЛЕГІТИМНО НАЗИВАТИ КОГОСЬ НЕОНАЦИСТОМ

5. У статті неодноразово згадується діяльність ультраправих угруповань та окремих персоналій, пов'язаних із цією діяльністю. Зокрема, значна частина тексту присвячена розповіді про окремих ультраправих діячів — учасників гуртів «Кому вниз», «Сокира Перуна», учасника угруповання С14 та речника партії «Правий сектор». Більшість згаданих осіб автори пов'язують лише з Марком Супруном, ведучим англійської версії каналу StopFake на YouTube. Окрім цього, додають позицію експерта, пана Максима Буткевича, що якщо пан Супрун поділяє цінності проекту, придатний для виконання завдань та не долучений до фактчекінгу Facebook, то цього достатньо, щоби бути впевненими в неупередженості StopFake. Попри це, публікація про нібито зв'язок організації з ультраправими угрупованнями створює значні репутаційні ризики, що ставить під загрозу майбутню роботу проекту StopFake і як фактчекера, і як партнера Facebook (одну з усього двох партнерських організацій Facebook в Україні). Репутаційні ризики з'являються, зокрема, й у результаті того, що в матеріалі «Заборони» особу окремого працівника про-

екту ототожнюють із усією діяльністю цього проєкту, що є як мінімум перебільшенням, враховуючи те, що у випадку StopFake ми очевидно не маємо справу з тоталітарною організацією з одним-єдиним авторитарним лідером, який одноосібно визначає всю діяльність проєкту. Публікація набула міжнародного розголосу, що може дискредитувати фактчекінгову програму платформи Facebook не тільки в Україні, але й за її межами, зводячи нанівець хоч якісь зусилля щодо боротьби із дезінформацією онлайн. Публікації щодо StopFake з'являлись і у пропагандистських проросійських виданнях. «Facebook блокує російські новини по указу українських екстремістів» від 30 червня 2020 року на ресурсі «Царьград» [32], «Facebook, нацисти, Сорос и StopFake. Всё в один флакон не уместилось» на «Украина.ру» [33] від 21 липня 2020 року та «Facebook, Супрун и “Сокира перуна”. Что связывает с ультраправыми украинских партнеров крупнейшей соцсети» від 30 березня 2020 року на Strana.ua.

6. Окрім дослідження зв'язків одного з членів команди Марка Супруна, автори звертають увагу й на засновника та головного редактора StopFake Євгена Федченка. Зокрема, йдеться про дискусію щодо можливості застосувати термін «неонацисти» до угруповання С14. Автори статті вказують, що Євген Федченко «підтримував деяких ультраправих публічно», і далі наводять твіт пана Федченка з критикою «Громадського» за термін «неонацисти» щодо С14. «Заборона» також видала другу статтю під назвою **«Усі обговорюють статтю Заборони про StopFake та ультраправих. Відповідаємо на головні запитання»**. Ця стаття мала формат запитань та відповідей. У ній на питання *«Але ж суд довів, що С14 — не неонацисти?»* «Заборона» відповіла: *«На жаль, суд задовольнив позов ультраправих»*. При цьому автори статті додали, що в цій ситуації «Заборона» не може довіряти суду, зважаючи на його корупційність, проте «Заборона» вважає, що може вірити публікаціям Washington Post [34], Reuters [35], «Радіо Свобода» [36]. Тут необхідно зробити відступ і зазначити, що політична орієнтація організації, включаючи партії й медіа, визначається на основі всебічного наукового аналізу із застосуванням розробленої методології, оцінки третьої сторони, а також незалежного огляду висновку. Оцінка відбувається шляхом надання експертної позиції про ідеологічні орієнтири організації. Для прикладу, політичні орієнтири (в сенсі ідеології, а не конкретні симпатії до конкретної партії) відомих англійських медіа оцінює американська організація AllSides [37], яка розробила власну методологію. У деяких випадках, коли ідеологія заборонена законом — у частині країн за нацистську чи фашистську діяльність передбачена кримінальна відповідальність, — політичні орієнтири організації визначає суд [38] або інші органи влади [39].

У таких ситуаціях звертають увагу на те, як цінності організації порушують

права людини (ксенофобію, антисемітизм, расизм тощо). Щодо згаданих видань «Заборона» публікацій у міжнародних медіа, маємо зауважити, що в публікації *Washington Post* [40] висловлювання про ультраправих дружин належить не журналісту, а учаснику конфлікту. У статті *Reuters* [41] немає стверджувального речення про приналежність організації «С14» до неонацистської. Це підтверджує Постанова від 7 листопада 2019 року у справі № 910/10429/18 [42] Північного апеляційного господарського суду, вказуючи на неприпустимість необґрунтованого вживання терміну «неонацистський» щодо організації «С14». У справі *Wabl v. Austria* Європейський суд з прав людини нагадує «про особливу стигму, яка стосується діяльності, натхненної націонал-соціалістичними ідеями» (п. 41) [43]. У *Pihl v Sweden* (п. 25) Європейський суд з прав людини також підкреслює, що необґрунтоване застосування фрази «неонацист» є дифамаційним і порушує честь і гідність особи [44]. У рішенні про прийнятність *Krutil v. Germany* суд визнав порівняння журналіста з Геббельсом, очільником апарату пропаганди в нацистській Німеччині, таким, що підриває честь і гідність цього журналіста, навіть якщо останній критикував колишнього лідера німецької Республіканської партії (п. 2) [45]. У рішенні про прийнятність *Metzger v. Germany* (2005) політика оштрафували за те, що він назвав нацистами групу людей, які виступали проти того, щоб будинок літніх людей перетворився на притулок для людей із ментальними особливостями [46]. Суд у цій справі зауважив, що покарання за наклеп було пропорційним та необхідним у демократичному суспільстві, адже, зважаючи на серйозність використаного слова, заявник перевищив межі допустимої критики. Базуючись на цьому, можемо зробити висновок, що вживання терміна «нацист» або подібного йому мало бути обґрунтованим та виправданим, зважаючи на стигму, наявну в суспільстві щодо ідей нацизму. Безпосередньо це охоплює й діяльність преси та надання оцінки журналістами, адже преса відіграє істотну впливову роль у демократичному суспільстві. Хоча преса не повинна перевищувати певних меж, зокрема, щодо репутації та прав інших осіб, обов'язок медіа все-таки надавати інформацію та ідеї з усіх питань, що становлять суспільний інтерес (п. 30, *Schorschach and News Verlagsgesellschaft v. Austria*) [47].

Визначаючи ідеологічну приналежність організації як неонацистську, недостатньо посилалися лише на публікації в медіа, які, більше того, навіть не вживають тверджень про належність організації до цієї ідеології. Таким чином, автор «Заборони» у статті-відповіді не враховує, що кожна країна має свій локальний контекст і застосування певної термінології до одного й того ж явища може значно відрізнитись. Про це може свідчити, наприклад, випадок зі внесенням українського тризуба до екстремістських символів у посібнику для британських поліцейських [48]. Те ж саме стосується і правих угруповань, які, залежно від соціально-економічного, політичного та безпекового контексту країни, можуть відрізнитися за своїми цінностями та цілями.

7. Однією з характерних прикмет сучасної епохи постправди є тенденція стирання меж між добром і злом, правдою та брехнею, доброчесним та безчесним: усе відносно, тому не існує ані правди, ані добра, ані зла. Значним чином посиленню такої тенденції сприяє розмивання понять і термінів, які все ж таки були наділені певним чітким сенсом в історико-політичній ретроспективі. Так, наприклад, і поняття нацизму, й поняття фашизму мають ґрунтовне історичне навантаження та пов'язані з важким і трагічним спадком колективної історичної пам'яті. Останніми роками ми спостерігаємо нерозбірливе, якщо не повсюдне, вживання термінів «нацизм» та «фашизм» у різних країнах та частинах світу, в тому числі й тому, що вживання цих термінів у медіа гарантовано привертає суспільну увагу до відповідних статей і матеріалів, а отже генерує клікбейти. Проте небезпека такого (зло)вживання полягає в тому, що таким чином розмиваються межі та саме значення цих понять, а отже втрачається наша спільна здатність розпізнавати й викривати справжнє зло, поки не стало запізно. Звісно, ми маємо бути пильними, щоб наші суспільства ніколи знову не потрапили в пастку ідеологій, що пропагують нацистські або фашистські цінності, проте зловживання цими термінами може призвести до ситуації, коли для того, щоби вказати суспільству на справжню серйозну небезпеку фашизму або нацизму, в нас вже не знайдеться достатньо вагомих слів, до яких наші аудиторії, розбещені регулярними сенсаційними заголовками, дослухаються й матимуть належну довіру, щоби протидіяти.
8. Звідси випливає, що можливість вживати термін «неонацистський» у стверджувальних реченнях має підкріплюватись належними обґрунтуваннями і відповідною кваліфікованою експертною думкою. Справді, «Заборона» не вживала в усіх своїх публікаціях на тему StopFake згадане формулювання, але досить маніпулятивно ототожнила твіт головного редактора про критику вжиття терміну «неонацистський» від 5 травня 2018 року в одній конкретній справі з огульною політизованістю StopFake як проєкту. Заголовок публікації, ймовірно заради привернення уваги й сенсаційності, говорить «Фейсбук заблокував Заборону **за критику неонацистів**». Виявилось, що українські фактчекери соцмережі **тісно з ними** товаришують». При цьому вже в самому тексті статті застосовуються терміни «ультраправі», «праворадикальні», «екстремістські», які мають дещо інше політичне та правове навантаження. Заголовок публікації фактично висуває певне звинувачення, що належним чином не підтверджується у тексті самої статті, яку велика кількість читачів могла вже й не читати, зробивши негативні висновки про проєкт виключно на основі заголовка.
9. Окрім дискредитації роботи окремого фактчекера, у статті ставлять під сумнів доцільність та ефективність фактчекінгової програми як такої. Зо-

крема, в тексті цитують приклад експерта, який припускає мотив фактчекера заради приятельських стосунків позначити пост як фейковий, відповідно, опустити його нижче у стрічці. Цитата виражає лише судження, але при цьому автор статті не лише не описує чіткий механізм роботи фактчекера для Facebook, щоби коректно відобразити алгоритм співпраці фактчекерів та платформи, але й не згадує про те, що фактчекери не мають можливості безпосередньо моделювати контент. Так, на початку автор показує, як виглядає маркований пост, та наслідки маркування посту як неправдивого, проте опускає наявність 9 видів оцінки інформації, надання відповідного обґрунтування з боку фактчекера та можливості автора посту довести, що поширена інформація була правдивою. Автори не розкривають механізм перевірки інформації, що використовує Facebook, фокусуються лише на одній українській фактчекінговій організації, а ще детальніше — на особистих знайомствах двох членів проекту StopFake. При цьому виявлені зв'язки (характер яких достеменно невідомий) цих членів проекту з певними особами представлено як зв'язок самого фактчекінгового проекту з ультраправими рухами та як його нібито негативний вплив на роботу Facebook як відомої соціальної платформи. **Стаття маніпулює наведеними фактами, створюючи синтетичний нібито причинно-наслідковий зв'язок, який не має достатнього обґрунтування та доказової бази.**

IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що:

- 1** Онлайн-медіа «Заборона» у статті «Фейсбук заблокував Заборону за критику неонацистів. Виявилося, що українські фактчекери соцмережі тісно з ними товаришують» порушило Принципи 8, 9, 10 Кодексу журналістської етики.
- 2** Публікація «Фейсбук заблокував Заборону за критику неонацистів. Виявилося, що українські фактчекери соцмережі тісно з ними товаришують» необґрунтовано та упереджено дискредитує проєкт StopFake як фактчекера, а також вводить в оману читачів щодо наявного механізму взаємодії фактчекерів та платформи Facebook.

Окрема думка
члена Незалежної медійної ради
Наталії Гуменюк

Редакторка видання «Заборона» Катерина Сергацкова була вимушена залишити Україну через погрозу її родині, що є неприпустимим у демократичній державі. У цих умовах головне завдання медіаорганізацій — категорично засудити погрози, але й також захистити право журналістів піднімати табуйовані і незручні теми. Після погроз журналістці проєкт StopFake підтримав звернення, яке засуджує ці погрози. Водночас представники проєкту так і не дали відповіді й не пояснили свого ставлення до неонацистського гурту «Сокира Перуна», з лідером якого товаришує ведучий проєкту, а в текстах якого заперечується Голокост, що є порушенням українського законодавства. Нагадаю, що в тексті «Заборони» йшлося саме про товариські відносини між ведучим StopFake й музикантами. Факт приятельських стосунків підтверджувався відео, наведеним у матеріалі. Саме приятельські зв'язки ведучого, а не оприлюднення інформації про них і є головною причиною репутаційних втрат для StopFake.

На етапі підготовки матеріалу «Заборона» звернулася за поясненнями до StopFake — копії цих запитів були надані Незалежній медійній раді. У такій ситуації належною реакцією факчекера є чітке відмежування ведучого від неонацистів і осуд їхніх поглядів, а не пояснення, що ведучий має фото з представниками меншин тощо. Оскільки в умовах розгоряння скандалу фактчекери мали можливості зменшити репутаційні втрати, перекладання відповідальності на журналістів є недоречним і несправедливим. З 2014 року StopFake відіграв критичну роль протидії дезінформації та розвінчуванні фейків, спрямованих проти України, і здобув репутацію у світі. Чимало матеріалів StopFake стосувалися саме вигаданих і пропагандистських матеріалів про розгул неонацизму в Україні. Саме тому для такого проєкту вкрай важливо мати кристально чисту репутацію і бути особливо обережними з контактами, які кидають тінь на упередженість факчекера. На жаль, і досі публічні відповіді проєкту StopFake не дають змоги повністю заперечити твердження матеріалу «Заборони». А отже не може йтися і про порушення професійної етики.

Звертаю увагу, що окрім того публічні заяви представників проєкту StopFake можуть безпідставно і бездоказово створити враження, що стаття незалежного

видання може бути частиною скоординованої Кремлем кампанії щодо фактчекерів. Тоді як у контексті погроз редакторці, коли поліція не відкриває кримінальну справу, щоб захистити як і журналістку, так і право українських журналістів висвітлювати проблемні теми, які хоч і можуть бути використані пропагандистами у власних цілях, але від того не перестають бути проблемами, а отже не повинні бути проігноровані, особливо важливо утриматися від того, щоб назвати звичайний журналістський матеріал незалежного видання скоординованою кампанією, таким чином створюючи ще більше ризиків для журналістів, але й загалом свободи слова, а також атмосфери критичного мислення в країні.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

- [1] Веб-сайт “about.facebook.com”, - “Hard Questions: What’s Facebook’s Strategy for Stopping False News?”: URL <https://about.fb.com/news/2018/05/hard-questions-false-news/>
- [2] Веб-сайт “Facebook”, - “Community Standards - Objectionable Content”: URL https://www.facebook.com/communitystandards/objectionable_content
- [3] Веб-сайт “Facebook”, - “Advertising Policies”: URL <https://www.facebook.com/policies/ads/>
- [4] Веб-сайт “Poynter”, - “Commit to transparency — sign up for the International Fact-Checking Network’s code of principles”: URL <https://ifcncodeofprinciples.poynter.org/>
- [5] Веб-сайт соціальної мережі “Facebook”, “Business Help Center - Fact-Checking on Facebook”: URL <https://www.facebook.com/business/help/182222309230722>
- [6] Веб-сайт ГО “Інститут масової інформації”, - “STOPFAKE заявив про посилення інформаційних атак проти команди проєкту”: URL <https://imi.org.ua/news/stopfake-zayavyv-pro-posylennya-informatsijnyh-atak-proty-komandy-proyektu-i33987>
- [7] Веб-сайт “Poynter”, - “Verified signatories of the IFCN code of principles”: URL <https://ifcncodeofprinciples.poynter.org/signatories>
- [8] Веб-сайт “Poynter”, - “Stopfake.org”: URL <https://ifcncodeofprinciples.poynter.org/application/public/stopfakeorg/B71C0EFA-DBFD-E788-F32C-2936BE6D4FE3>
- [9] Веб-сайт ГО “Центр Медіареформи”: URL <https://www.stopfake.org/ru/o-nas/>
- [10] Веб-сайт ГО “Канцелярська сотня”, - картка компанії ГО “Заборона медіа”: URL <https://ring.org.ua/edr/uk/company/41240059>
- [11] Інтернет-видання “Заборона”: URL <https://zaborona.com/about-zaborona/>
- [12] Інтернет-видання “Заборона”: URL <https://zaborona.com/about-zaborona/>
- [13] Веб-сайт соціальної мережі “Facebook”, - “Community Standards - Objectionable Content”: URL https://www.facebook.com/communitystandards/objectionable_content
- [14] Веб-сайт Верховної ради України, Закон України “Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки”: URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text>
- [15] Веб-сайт “about.facebook.com”, - “Hard Questions: Who Should Decide What Is Hate Speech in an Online Global Community?”: URL <https://about.fb.com/news/2017/06/hard-questions-hate-speech/>

- [16] Веб-сайт "about.facebook.com", - "Hard Questions: Who Should Decide What Is Hate Speech in an Online Global Community?": URL <https://about.fb.com/news/2017/06/hard-questions-hate-speech/>
- [17] Соціальна мережа "Twitter", пост користувача Christopher Miller: URL <https://twitter.com/ChristopherJM>
- [18] Соціальна мережа "Twitter", пост користувача Yevhen Fedchenko: URL <https://twitter.com/ChristopherJM/status/1243535217932914688>
- [19] Соціальна мережа "Twitter", пост користувача Yevhen Fedchenko: URL <https://mobile.twitter.com/yevhenfedchenko/status/992761712096014336>
- [20] Соціальна мережа "Twitter", пост користувача Yevhen Fedchenko: URL <https://twitter.com/stefsiohan/status/992816807894503428>
- [21] Соціальна мережа "Twitter", пост користувача Christopher Miller: URL <https://twitter.com/ChristopherJM/status/1243540073112576004>
- [22] Видання "The New York Times", - "Fighting False News in Ukraine, Facebook Fact Checkers Tread a Blurry Line": URL <https://www.nytimes.com/2020/07/26/world/europe/ukraine-facebook-fake-news.html>
- [23] Інтернет-видання "Deutsche Welle", - "Скандал из-за статьи о связях с ультраправыми. О чем спорят СМИ Украины": URL <https://www.dw.com/ru/%D1%81%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D0%BB-%D0%B8%D0%B7-%D0%B7%D0%B0-%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D0%B8-%D0%BE-%D1%81%D0%B2%D1%8F%D0%B7%D1%8F%D1%85-%D1%81-%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%8B%D0%BC%D0%B8-%D0%BE-%D1%87%D0%B5%D0%BC-%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%8F%D1%82-%D1%81%D0%BC%D0%B8-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B8%D0%BD%D1%8B/a-54223470>
- [24] Видання "Independent", - "Ukrainian journalist forced to flee following threats from far-right": URL <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/ukraine-journalists-threats-neo-nazis-far-right-a9618821.html>
- [25] Інтернет-медіа "Детектор медіа", - "Катерина Сергачкова виїхала з України" URL <https://detector.media/community/article/179171/2020-07-28-katerina-sergatskova-viikhala-z-ukraini/>
- [26] Веб-сайт ГО "Центр Медіареформи", - "Позиція наглядової ради StopFake щодо посилення інформаційних атак проти команди проекту": URL <https://www.stopfake.org/uk/pozitsiya-naglyadovoyi-radi-stopfake-shhodo-posilennya-informatsijnih-atak-proti-komandi-proektu/>
- [27] Інтернет-видання "Заборона", - "Усі обговорюють статтю Заборони про StopFake і ультраправих. Відповідаємо на головні запитання": URL <https://zaborona.com/vidpovidi-pro-stopfake/>
- [28] Інтернет-видання "Заборона", - "Як «рукою Кремля» виправдовують всі проблеми в Україні. Іронічний експлейнер Заборони": URL <https://zaborona.com/ruka-kremlya-i-problemi-v-ukrayini/>
- [29] Видання "Vanityfair", - "Facebook takes down Trump ads for using a literal nazi symbol": URL <https://www.vanityfair.com/news/2020/06/facebook-bans-trump-ads-red-triangle-nazis>
- [30] Веб-сайт "Facebook", - "How Our Fact-Checking Program Works": URL <https://www.facebook.com/journalismproject/programs/third-party-fact-checking/how-it-works>
- [31] Інтернет-видання "Заборона", - "Фактчек для Фейсбук": URL https://www.stopfake.org/uk/category/factcheck_facebook_ua/
- [32] Інтернет-портал "Царьград", - "Facebook" блокирует российские новости по указке украинских экстремистов": URL https://tsargrad.tv/news/facebook-blokiruet-rossijskie-novosti-po-ukazke-ukrainskih-ekstremistov_263735

- [33] Інтернет-портал “Украина.ру”, - “Facebook, нацисты, Сорос и StopFake. Всё в один флакон не уместилось”: URL <https://ukraina.ru/exclusive/20200721/1028316235.html>
- [34] Видання “The Washington Post”, - “Opinion: Ukraine’s ultra-right militias are challenging the government to a showdown” URL: https://www.washingtonpost.com/news/democracy-post/wp/2017/06/15/ukraines-ultra-right-militias-are-challenging-the-government-to-a-showdown/?noredirect=on&utm_term=.1e7b24717cc2
- [35] Видання “Reuters”, - “Commentary: Ukraine’s neo-Nazi problem”: URL <https://www.reuters.com/article/us-cohen-ukraine-commentary/commentary-ukraines-neo-nazi-problem-idUSKBN1GV2TY>
- [36] Інтернет-ресурс “RadioFreeEurope”, - “Ukrainian Nationalists Seize Brazilian Man Who Fought For Russia-Backed Separatists”: URL <https://www.rferl.org/a/ukrainian-nationalists-seize-brazilian-lusvarghi-who-fought-for-separatists/29208847.html>
- [37] Інтернет-ресурс “AllSides”, - “How AllSides Rates Media Bias: Our Methods”: URL <https://www.allsides.com/media-bias/media-bias-rating-methods>
- [38] Видання “The New York Times”, - “German Court Rejects Effort to Ban Neo-Nazi Party”: URL <https://www.nytimes.com/2017/01/17/world/europe/german-court-far-right.html>
- [39] Веб-сайт “European Parliament”, - “Parliament demands ban on neo-fascist and neo-Nazi groups in the EU”: URL <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20181018IPR16527/parliament-demands-ban-on-neo-fascist-and-neo-nazi-groups-in-the-eu>
- [40] Видання “The Washington Post”: URL https://www.washingtonpost.com/news/democracy-post/wp/2017/06/15/ukraines-ultra-right-militias-are-challenging-the-government-to-a-showdown/?noredirect=on&utm_term=.1e7b24717cc2
- [41] Видання “Reuters”, - “Commentary: Ukraine’s neo-Nazi problem”: URL <https://www.reuters.com/article/us-cohen-ukraine-commentary/commentary-ukraines-neo-nazi-problem-idUSKBN1GV2TY>
- [42] Веб-портал “Єдиний державний реєстр судових рішень”, - постанова Північного апеляційного господарського суду від 07.11.2019 № 910/10429/18: URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85680805>
- [43] Рішення ЄСПЛ “Andreas Wabl v. Austria”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58516>
- [44] Рішення ЄСПЛ “Rolf Anders Daniel PIHL v. Sweden”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172145>
- [45] Рішення ЄСПЛ “Otmar Krutil v. l’Allemagne”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-44141>
- [46] Рішення ЄСПЛ “Gabriele Metzger v. Germany”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-71530>
- [47] Рішення ЄСПЛ “Scharsach and News Verlagsgesellschaft mbH v. Austria”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61441>
- [48] Інтернет-ресурс “Радіо Свобода”, - “Британська поліція зарахувала український триzub до екстремістських символів – у посольстві обурені”: URL <https://www.radiosvoboda.org/a/news-brytania-zarahuvala-tryzub-do-ekstramistskoi-symvoliky/30385562.html>

1+1

vesti.ua

BBC
УКРАЇНА

Висновок щодо матеріалів «Студія “1+1”», «Vesti.ua» та українськомовного представництва BBC («BBC News Україна»)

29 грудня 2020 р.

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

- 1 15 листопада 2020 року Незалежна медійна рада ініціювала розгляд справ щодо матеріалів ТОВ «Телерадіокомпанія “Студія “1+1”», інтернет-порталу «Vesti.ua» та українськомовного представництва Британської телерадіомовної корпорації («BBC News Україна») з метою надання висновку щодо дотримання журналістських стандартів та норм Кодексу етики журналіста.

Українською мовою

- 2 Вибірка справ охоплює найбільш кричущі випадки медійного висвітлення інформації про злочини проти статевої свободи та гендерно зумовлене насильство, які спричинили значний суспільний резонанс у момент публікації. Крім того, обрані ситуації демонструють тривалий характер окресленої проблеми та регулярну повторюваність випадків порушень з боку медіа. З огляду на збільшення кількості інцидентів неетичного подання матеріалу про потерпілих, неправильної роботи з персональними даними та розмивання меж приватності під егідою внеску в публічну дискусію Незалежна медійна рада вважає за необхідне висловити власну позицію з приводу стандартів викладу матеріалу з окреслених тематик.

In English

A

Матеріал програми «ТСН» ТОВ «Телерадіокомпанія “Студія “1+1”»

3 Сюжет присвячено висвітленню інформації про побиття та зґвалтування працівниками Кагарлицького відділу поліції дівчини, викликаної на допит у справі щодо пограбування магазину в селищі Стави [1]. Матеріал загальною тривалістю близько трьох хвилин повідомляє про запобіжний захід, обраний судом для обвинувачених у скоєнні злочину, але більшість уваги зосереджує саме на особі потерпілої. У сюжеті розкриваються ім'я, вік та сімейний стан потерпілої, а також зазначаються факти її біографії, що не стосуються висвітлюваної справи, – відсутність працевлаштування, інформація щодо належності виконання дівчиною батьківських обов'язків стосовно власної дитини та відгуки про потерпілу з боку односельців. Крім того, журналісти взяли інтерв'ю в неповнолітньої сестри потерпілої без дозволу батьків, знімали будинок дівчини та здійснювали приховане знімання батьків, незважаючи на їхню пряму відмову надавати будь-які коментарі представникам медіа. Останні відмовили в будь-яких коментарях та наголосили на небажанні потерпілої комунікувати з представниками медіа. У назві сюжету на інтернет-порталі «ТСН» це відбито у формулюванні: «... потерпіла уникає журналістів». Матеріал також містить коментар адвоката

05.11.2019

Скріншот відео сюжету «ТСН» від 26.05.2020 р. в ефірі телеканалу «1+1»

потерпілої щодо неприпустимості дій представників поліції та медичні дані щодо стану дівчини на момент поширення сюжету.

4 Крім сюжету програми «ТСН», фото потерпілої та її ім'я було оприлюднено виданням «Столичний регіон». Після поширення матеріалів означеними медіа адвокат потерпілої в коментарі для Hromadske.ua зазначив, що офіційної згоди ані на оприлюднення імені, ні на розповсюдження фото потерпілої не було [2]. Також адвокат підкреслив, що на запит знімальної групи щодо знімання родичів дівчини він відповів відмовою. Водночас знімальна група не попередила про проведення знімання та інтерв'ю з батьками дівчини в означений день.

5 Внаслідок численних критичних зауважень від правозахисної, медійної спільноти щодо порушення журналістських стандартів у цьому сюжеті ТСН. ua оприлюднив заяву, в якій медіа визнає допущення певних помилок у роботі. Втім, редакція принагідно зазначила, що *«в українських реаліях саме гучний розголос є запорукою того, що справа не буде замовчуватися, жертву припинять залякувати, а винуватці понесуть покарання»*, та підкреслила, що матеріал був структурований саме в такий спосіб, щоб не дати створити довкола постраждалої образ недобропорядної людини [3]. Інформація про деталі зґвалтування в Кагарлику досі поширюється в різноманітних медіа (включно з персональними даними та фото потерпілої) [4].

В

Матеріали інтернет-порталу «Vesti.ua»

6 У новині Vesti.ua повідомляє про ймовірне зґвалтування п'ятирічної українки, що відбулося на єгипетському курорті в середині серпня 2020 року [5]. Крім інформації про госпіталізацію, автори тексту зазначили місто проживання дитини та її ім'я (яке не є типовим для цього регіону). Наприкінці новини наведено цитату правоохоронця, який посилається на слова матері щодо побутової травми дитини внаслідок невдалого стрибка в басейн та наголошує на наявності підстав вважати, що було скоєно злочин. Також у тексті вказано факт відкриття кримінального провадження за частиною 4 статті 153 Кримінального кодексу України (сексуальне насильство щодо особи, яка не досягла чотирнадцяти років) та проведення слідчих дій. Новина супроводжувалася тегами *«#изнасилованиеребенка»*, *«#отдых в Египте»*, *«#педофил»* та *«#Шарм-эль-шейх»*, за допомогою яких її можна знайти шляхом цільового пошуку на інтернет-порталі.

04.09.2020

Скріншот сайту
«Vesti.ua»

С

Матеріали українськомовного представництва Британської телерадіомовної корпорації («BBC News Україна»)

- 7** Новина комплексно описує хроніку подій, що стосуються зґвалтування та побиття співробітниками місцевого райвідділу міліції (події відбувалися у 2013 році, до проведення реформи) продавчині магазину у Врадіївці та подальшої реакції місцевої громади на скоєні злочини [6]. Матеріал містить інформацію щодо стану здоров'я потерпілої, розкриває її ім'я, а також фото з лікарняної палати, на якому потерпіла має численні гематоми. Інтерв'ю з дівчиною розкриває деталі щодо хронології скоєння злочину та особи

02.07.2013

Скріншот сайту
«BBC News Україна»

ймовірних злочинців. Редакція зазначає про затримання двох осіб та залишення третього підозрюваного без застосування запобіжного заходу через ймовірну наявність алібі. Також у матеріалі наводиться думка жителів Врадіївки щодо наявності родинних зв'язків у підозрюваних з працівниками прокуратури й генерал-майором управління Міністерства внутрішніх справ в Миколаївській області (колишнім начальником Врадіївського райвідділу міліції).

- 8** Друга частина матеріалу змістила акцент на події після інциденту, описуючи реакцію громади на скоєний злочин. Зокрема, у новині йдеться про поширення листівок із закликом захистити потерпілу, збір коштів на її лі-

кування та протести біля райвідділу міліції з використанням «коктейлів Молотова» та вимогами притягнути до відповідальності підозрюваного (наголошуючи на фальсифікації алібі та приховуванні доказів скоєння злочину представниками міліції). Матеріал також описує штурм райвідділу міліції та реакцію правоохоронців – застосування сльозогінного газу та вогнепальної зброї. Внаслідок дій жителів Врадіївки будівля райвідділу поліції залишилася розгромленою, зі слідами кіптяви. Редакція зазначила значний резонанс справи серед правозахисників, у мережі та в інших медіа. У висновку матеріалу повідомляється про відсторонення від посад генерал-майора управління Міністерства внутрішніх справ у Миколаївській області та керівника Врадіївського райвідділу міліції.

II. РЕГУЛЮВАННЯ

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

2. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (далі — Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 8. Право на повагу до приватного і сімейного життя

1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.
2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

3. ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

Стаття 296. Право на використання імені

5. Ім'я потерпілого від правопорушення може бути обнародоване лише за його згодою.

4. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ІНФОРМАЦІЮ»

Стаття 2. Основні принципи інформаційних відносин

1. Основними принципами інформаційних відносин є:

- гарантованість права на інформацію;
- відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією;
- достовірність і повнота інформації;
- свобода вираження поглядів і переконань;
- правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації;
- захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя.

Стаття 11. Інформація про фізичну особу

1. Інформація про фізичну особу (персональні дані) – відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована.
2. Не допускаються збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та захисту прав людини. До конфіденційної інформації про фізичну особу належать, зокрема, дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження.

Стаття 29. Поширення суспільно необхідної інформації

1. Інформація з обмеженим доступом може бути поширена, якщо вона є суспільно необхідною, тобто є предметом суспільного інтересу, і право громадськості знати цю інформацію переважає потенційну шкоду від її поширення.
2. Предметом суспільного інтересу вважається інформація, яка свідчить про загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності України; забезпечує реалізацію конституційних прав, свобод і обов'язків; свідчить про можливість порушення прав людини, введення громадськості в оману, шкідливі екологічні та інші негативні наслідки діяльності (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб тощо.

5. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ»

Стаття 6. Неприпустимість зловживання свободою діяльності теле-радіоорганізацій

2. Не допускається використання телерадіоорганізацій для:

поширення інформації, яка порушує законні права та інтереси фізичних і юридичних осіб.

Стаття 59.

1. Телерадіоорганізація зобов'язана:

и) не розголошувати інформацію про приватне життя громадянина без його згоди, якщо ця інформація не є суспільно необхідною. У разі якщо суд визнає, що поширення інформації про особисте життя громадянина не становить суспільної необхідності, моральна шкода та матеріальні збитки відшкодовуються в порядку, встановленому законодавством України.

6. КОДЕКС ЕТИКИ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА (редакція 2013 р.)

3. Журналіст має з повагою ставитися до приватного життя людини

Журналіст має з повагою ставитися до приватного життя людини. При цьому не виключається його право на журналістське розслідування, пов'язане з тими або іншими подіями і фактами, якщо суспільна значущість інформації, яка збирається і поширюється журналістом, є вищою, ніж приватні інтереси особи.

13. Журналіст не повинен використовувати незаконні методи отримання інформації

Журналіст не повинен використовувати незаконні методи отримання інформації. Журналіст при зборі інформації діє в правовому полі України і може вдатися до будь-яких законних, в тому числі судових, процедур проти осіб, які перешкоджають йому в зборі інформації. Використання негласних прийомів збирання новин допускається лише тоді, коли це необхідно для забезпечення достовірності або точності матеріалу. Такі прийоми можуть бути виправдані лише в разі, коли іншими способами зібрати інформацію неможливо.

15. Ніхто не може бути дискримінований через свою стать, мову, расу, релігію, національне, регіональне чи соціальне походження або політичні уподобання

Ніхто не може бути дискримінований через свою стать, мову, расу, релігію, національне, регіональне чи соціальне походження або політичні уподобання. Вказувати на відповідні ознаки особи (групи людей) слід лише у випадках, коли ця інформація є неодмінною складовою матеріалу. Необхідно утримуватися від натяків або коментарів, що стосуються фізичних недоліків чи хвороб людини, уникати вживання образливих висловів, ненормативної лексики.

18. Журналіст має бути особливо обережним при висвітленні питань, пов'язаних із дітьми

Журналіст має бути особливо обережним при висвітленні питань, пов'язаних із дітьми. Журналіст та редактор повинні мати обґрунтовані підстави для висвітлення приватного життя неповнолітньої особи (осіб) та дозвіл на це від її батьків чи опікунів. Неприпустимим є розкриття імен неповнолітніх (або вказування ознак, за якими їх можна розпізнати), які мали відношення до протизаконних дій, стали учасниками подій, пов'язаних із насильством.

7. РЕЗОЛЮЦІЯ ПАРЄ 1003 (1993) «Про етичні принципи журналістики»

Поширення повідомлень має базуватися на принципі достовірності, що забезпечується відповідними засобами перевірки й доказів, а також на неупередженості подання, опису й розповіді. Чутки не повинні бути складовою повідомлень. Заголовки та виклад повідомлень мають відображати сутність представлених фактів і даних якомога точніше.

Ні видавці, ні власники, ні журналісти не повинні вважати, що вони є власниками новин. Новинні організації повинні ставитися до інформації не як до товару, а як до основного права громадянина. З цієї метою медіа не повинні використовувати ані якість, ні зміст новин чи думок з метою збільшення кількості читачів чи аудиторії, зі зростанням якої збільшується рекламний дохід.

Слід поважати право осіб на приватне життя. Особи, які обіймають публічні посади, мають право на захист особистого життя, за винятком тих випадків, коли їх приватне життя може вплинути на їхню публічну діяльність. Той факт, що особа займає державну посаду, не позбавляє її права на повагу до її приватного життя.

У професії журналіста ціль не виправдовує засобів, тому інформація повинна отримуватися законними та етичними засобами.

III. ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА І ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ

A

КОНФІДЕНЦІЙНІ ДАНІ, ЗГОДА НА ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ТА СУСПІЛЬНИЙ ІНТЕРЕС: ТОЧКИ ДОТИКУ

1. Приватність особи здебільшого є проблематичним полем для журналіста. Закон України «Про інформацію» вказує, що дані про сімейний стан особи, її стан здоров'я, адресу і дату народження є конфіденційними. Цивільний кодекс недвозначно доповнює цей перелік заборонаю поширювати ім'я потерпілого без його згоди, зараховуючи такі дані до інформації з обмеженим доступом. Фактично медіа слід обережно працювати з будь-якою інформацією чи відомостями, які окремо чи в сукупності дозволяють ідентифікувати особу. У *Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v Finland* [7] Європейський суд з прав людини (далі — ЄСПЛ) зазначив, що збір, оброблення чи використання даних, а також публікація матеріалу в спосіб чи ступінь, що не є передбачуваним за звичайних обставин, автоматично зачіпають питання права на приватне життя [§136]. Водночас навіть певною мірою загальнодоступна інформація не завжди може бути поширена з огляду на право особи на інформаційне самовизначення — можливість покладатися на конфіденційність даних про неї та її діяльність [§137, 198]. Так, ім'я та вік особи були визнані конфіденційною інформацією, яка є захищеною правом на приватне життя (див. *Sousa Goucha v Portugal*, §27 [8]; *B. v France*, §63 [9]; *Burghartz v Switzerland*, §24 [10], та інші). Відповідно до *P.T. v the Republic of Moldova* [11], аналогічний підхід державам слід застосовувати щодо медичних даних про стан здоров'я особи [§31–32]. Схожа лінія аргументації застосовується ЄСПЛ у справах, які стосуються поширення домашніх адрес. Наприклад, у *Alkaya v Turkey* [12] поширення даних, які дозволяють встановити місце проживання особи, було визнано судом втручанням у приватність через конфіденційний характер такої інформації [§30]. У *J.S. v the United Kingdom* [13], навпаки, пресреліз не містив імені, віку, назви навчального закладу чи будь-якої іншої інформації, яка дозволяє ідентифікувати особу [§71], що підштовхнуло ЄСПЛ до висновку про відсутність порушення права на приватне життя внаслідок публікації матеріалу. Здатність аудиторії встановити, про кого йдеться в матеріалі, має базуватися на об'єктивних критеріях.

У справі, що стосується поширення інформації про зґвалтування в Кагарлику, було розповсюджено ім'я потерпілої, вік, назву села та зображення будинку, в якому вона проживає, а також дані про наявність у неї дитини та молод-

шої сестри. Водночас журналісти оприлюднили деталі щодо стану здоров'я потерпілої. Крім того, що поширена інформація, згідно з практикою ЄСПЛ, є конфіденційною *per se*, слід зважати на локальний контекст. Населення Кагарлика становить 13,5 тисячі осіб, отже, зображення місця проживання й імені потерпілої більш ніж досить для ідентифікації її особи.

У матеріалі Vesti.ua автори оприлюднили вік та ім'я потерпілої. З огляду на нетиповість імені для регіону походження дитини, а також можливість читачів зіставити ім'я, вік та факт відпочинку потерпілої за кордоном поширеної інформації досить для того, щоб ідентифікувати особу дитини щонайменше в тих соціальних колах, з якими вона перебуває в регулярному контакті.

Аналогічно матеріал щодо подій у Врадіївці містить ім'я та прізвище потерпілої, дані про стан її здоров'я, а також її фотографію в лікарняній палаті. Таким чином, «BBC News Україна» безпосередньо розкриває особу потерпілої читачу.

Отже, у всіх зазначених випадках медіа поширили конфіденційні дані, що дозволяють аудиторії встановити особу, про яку йдеться в матеріалі.

2. Сам факт поширення конфіденційної інформації ще не становить автоматично порушення законодавства. Неправомірними такі дії стають у випадках, коли на оприлюднення даних не було надано згоди з боку особи, про яку йдеться в матеріалі. З цього приводу ЄСПЛ у *Axel Springer v Germany* [14] наголосив, що персональна інформація вважається поширеною без згоди особи, якщо вона належить до категорії даних, щодо яких існують розумні очікування конфіденційності [§83]. Також, відповідно до *Söderman v Sweden* [15], така заборона охоплює і питання знімання особи без дозволу [§105]. На додачу ЄСПЛ неодноразово підкреслював, що фотографії, поширені з метою видати «сенсаційний» матеріал зазвичай орієнтовані на задоволення цікавості суспільства щодо дуже приватних деталей життя людини, а тому вони часто отримуються в умовах постійної нав'язливості з боку преси, що може викликати в особи почуття втручання в приватне життя або навіть переслідування [див. *Von Hannover v Germany*, §59 [16]; *Société Prisma Presse v France (no.1)* [17]. Крім того, коли зображення стосуються приватного життя людини, отримання їх за допомогою прихованих або ж «шахрайських» методів є неприпустимим і не може виправдовуватися публічним статусом особи або її функціями (див. *Couderc and Hachette Filipacchi Associés v France*, §123 [18]). Ба більше, у *MGN Ltd. v the United Kingdom* [19] ЄСПЛ прямо зазначив, що поширення ілюстративного матеріалу «для забезпечення достовірності історії» не потрібне, особливо коли суспільний інтерес вже задовольняється публікацією основних фактів у текстовому варіанті [§151]. З цього ж приводу в пункті 2.3. Рекомендацій для медіа щодо захисту права на приватне життя вказу-

ється, що *«слід докладати особливих зусиль для захисту людей, які переживають страждання, скорботу чи шок, як щодо самих себе, так і щодо членів родини та родичів»* [20]. Відповідно до позиції Комісії з журналістської етики (далі — КЖЕ), цей принцип вартий особливої уваги в разі поширення фото потерпілих відразу після нещасного випадку, аварії, злочину тощо [21].

У справі щодо подій у Кагарлику, згідно зі словами адвоката потерпілої, згоди не було одержано ні стосовно поширення імені чи віку потерпілої, ні щодо оприлюднення її медичних даних чи деталей сімейного статусу. Крім цього, журналісти порушили пряму заборону батьків потерпілої на знімання, розповсюдивши матеріал, який містить відео та короткий коментар про відмову давати інтерв'ю, одержаний внаслідок прихованої зйомки зазначених осіб. Такі дії не лише призвели до розкриття особи батьків дівчини, що дає змогу ідентифікувати й потерпілу, а й з високою ймовірністю посилили й без того значний психологічний тиск на родину дівчини. Отже, медіа такими діями вчинили втручання в приватність осіб, про яких йдеться в матеріалі, що не було потрібним для задоволення суспільного інтересу у висвітленні інформації щодо скоєння злочину, адже досить було поширення матеріалу без показу облич потерпілої та її родини.

Матеріал Vesti.ua аналогічним чином оприлюднив ім'я дитини, вік та її медичні дані. Водночас новина не вказує прямої згоди матері потерпілої на поширення такої інформації та не наводить інтерв'ю з нею, яке могло б непрямо передбачати дозвіл на публікацію. Єдина цитата в матеріалі відсилає до слів правоохоронця, який в жодному разі не має права розпоряджатися конфіденційною інформацією потерпілих, а отже не може надати згоду на її поширення.

На відміну від попередніх двох випадків, у справі щодо подій у Врадіївці журналісти безпосередньо отримали згоду потерпілої на поширення як її імені, так і медичного діагнозу. Втім, Незалежна медійна рада вважає, що поширення фото, знятого в межах лікарняної палати, було зайвим, адже така інформація могла спричинити додаткові страждання як для самої потерпілої, так і для її родичів та близьких. Водночас комплексного опису подій довкола скоєння злочину в текстовій формі досить для того, щоб задовольнити суспільний інтерес без публікації фото. Отже, втручання в приватне життя в цьому випадку було надмірним.

3. Відповідно до *Yordanova and Toshev v Bulgaria* [22], пасажі, які формулюються для привернення уваги до новини, заголовки з великої літери чи інші прийоми, які можуть збільшити аудиторію читачів, не є порушенням журналістських стандартів [§52]. Утім, у таких випадках головною є мета, що ставить собі медіа під час висвітлення новин. Наприклад, якщо ціллю є *«задоволення неприборкованої цікавості певної аудиторії та посилення комерційних інтересів»* медіа, такий матеріал не можна вважати внеском у будь-які дебати, що

становлять загальний інтерес для суспільства (див. *Biriuk v Lithuania*, §42 [23]). Зокрема, КЖЕ неодноразово підкреслювала, що під час висвітлення інформації про скоєння злочинів фокус уваги слід перенести з обговорення особи потерпілих на дії злочинців, адже саме це є предметом суспільної дискусії [24]. Якщо цих стандартів не дотримано, матеріал перетворюється на так званий *клікбейт* [25] — заголовки чи супутній контент, метою яких є привернення уваги користувача методами, що часто шкодять змісту опублікованих новин.

У новині *Vesti.ua* заголовок вказує на скоєння злочину щодо п'ятирічної українки на закордонному курорті, тоді як у самому матеріалі наголошується, що зґвалтування є лише однією з версій розвитку подій. Водночас новина супроводжується гучними тегами, які дозволяють штучно розширити аудиторію такого матеріалу (читачі шукають інформацію за тегом «*#отдых в Египте*», а натрапляють на історію про зґвалтування). Крім цього, подібні теги часто сприяють поширенню ксенофобії та негативного сприйняття інших держав, які внаслідок вкорінених стереотипів аудиторія схильна зараховувати до «чужинських» чи «недорозвинених», що, відповідно, сприятиме подальшій стигматизації іноземців, яких можна ідентифікувати як мешканців таких держав. Зокрема, очевидними стають вкорінені упередження та дискримінація, бо ймовірність знайти історію про зґвалтування в столиці Франції під тегом «*#вікенд у Парижі*» значно нижча, адже такі «страшні випадки» у викривленій суспільній свідомості можуть траплятися виключно в «поганих» країнах).

4. Відповідно до *Mosley v the United Kingdom* [26], право на приватність не передбачає обов'язку для медіа здійснювати попереднє повідомлення і узгодження матеріалу з особою, про яку йдеться в сюжеті [§132]. Втім, це не звільняє медіа від обов'язку дотримуватися стандартів під час висвітлення особливо сенситивних тем. Згідно з Рекомендаціями для медіа щодо висвітлення гендерно зумовленого насильства в Україні, етичним буде показати відредаговану остаточну версію сюжету основним фігурантам матеріалу, а також на будь-якій стадії поважати відмову від публікації [27]. Крім цього, навіть коли медіа поширює інформацію в суспільному інтересі, матеріал має обмежуватися поширенням інформації, що безпосередньо стосується питання суспільного інтересу (див. *Ruusunen v Finland*, §51–52 [28]).

У матеріалі щодо ситуації в Кагарлику, окрім повідомлення про факт скоєння злочину та обрання запобіжного заходу щодо обвинувачених, наявна інформація щодо родичів потерпілої, наявності в неї дитини та молодшої сестри. На дачу значну частину сюжету присвячено характеристикам потерпілої як матері та оцінюванню якості виховання нею дитини. Незважаючи на те що медіа виправдовує таке зміщення акцентів метою захисту дівчини, «*щоб з неї не зробили недобропорядну людину*», Незалежна медійна рада вважає неприпустимою оцін-

ку особистих характеристик потерпілої та наведення будь-якої іншої інформації, що не має жодного стосунку до скоєного злочину. Зокрема, особа потерпілої не має розглядатися як потенційне обґрунтування або виправдання злочину в будь-якій формі, а медіа не мають шукати причини вчинення правопорушення в поведінці потерпілої. Детальніше стандарти висвітлення гендерно зумовленого насильства Незалежна медійна рада обговорює в розділі «С» цього висновку.

В**ІСТОРІЇ, ДЕ ФІГУРУЮТЬ ДІТИ: ГОВОРИТИ НЕ МОЖНА МОВЧАТИ**

5. Незалежна медійна рада в пункті 15 Рекомендації щодо порядку висвітлення кримінальних правопорушень зазначила, що навіть у разі отримання дозволу батьків на поширення інформації про неповнолітніх редакція самостійно має оцінити, чи таке розголошення не суперечить інтересам дитини [29]. Адже батьки можуть зашкодити інтересам дітей, надаючи згоду «внаслідок шокowego стану, нехтування своїми обов'язками стосовно дітей або незнання специфіки інформаційного середовища». Крім цього, абзац 2 пункту 15 рекомендації прямо забороняє поширення імені малолітнього за будь-яких обставин. Аналогічним чином Кодекс етики українського журналіста недвозначно встановлює повну заборону на оприлюднення імені дитини, яка мала стосунок до протизаконних дій, чи будь-якої іншої інформації, яка допоможе ідентифікувати неповнолітнього. Крім того, в *Aleksey Ovchinnikov v Russia* [30] неодноразові згадки імені неповнолітнього пресою призвели до шкоди моральному та психологічному розвитку дитини. ЄСПЛ зазначив, що журналіста можна притягнути до цивільно-правової відповідальності, навіть якщо приватна інформація була раніше поширена в інших медіа, а журналіст зробив належне посилання на автентичне джерело [§51-52].

У матеріалі програми «ТСН» наводиться інтерв'ю з неповнолітньою сестрою потерпілої, взяте без дозволу батьків (зазначається, що будь-які родичі були відсутні на момент розпитування дівчини знімальною групою). Крім того, медіа навело значну кількість даних щодо малолітньої дитини потерпілої, окреслило орієнтовний вік (повідомивши про відвідування нею дитсадку), в такий спосіб встановлюючи зв'язок між історією про зґвалтування та дитиною, яка не причетна до самого факту скоєння злочину в жодній можливій з юридичного погляду іпостасі.

Аналогічним чином новина Vesti.ua розкриває ім'я, вік та медичні дані потерпілої, незважаючи на повну заборону таких дій у журналістській діяльності як з погляду міжнародних, так і крізь призму національних стандартів.

6. На додачу важливо брати до уваги факт численних перепоширень означених

матеріалів іншими медіа. Зокрема, йдеться про потенційну відповідальність видань за поширення персональних даних неповнолітніх, незважаючи на те що така інформація вже була оприлюднена і перебувала в публічному доступі тривалий час. Так, ще 2005 року в справі *Douglas v Hello!* британський апеляційний суд зазначив, що під час публікації деяких видів персональних даних відбуватися постійне порушення права на приватне життя: кожен новий перегляд такої інформації користувачами становитиме нове втручання в приватність незалежно від того, що дані тривалий час перебувають у відкритому доступі [31]. Аналогічне правило цілком застосовне до випадків, коли медіа здійснюють републікацію інформації про неповнолітніх у контексті скоєння злочину. Водночас дистанціювання медіа від змісту автентичної публікації чи засудження вчинених першоджерелом порушень під час висвітлення даних не мають впливати на вторинну відповідальність такого медіа. У протилежному разі існує ризик публікації персональних даних через анонімні джерела (на кшталт каналів у Telegram [32]) та подальшого перепоширення такої інформації «законослухняними» медіа з великими аудиторіями без будь-якої відповідальності за порушення приватності.

ВИСВІТЛЕННЯ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА: УНИКАЮЧИ ВІКТИМБЛЕЙМІНГУ

7. Незалежна медійна рада не може залишитись осторонь проблеми неналежного висвітлення інформації щодо гендерно зумовленого насильства. Оприлюднення таких матеріалів може завдати додаткових страждань потерпілим і їхнім родичам, а також за неправильного подання матеріалу — безпосередньо атакувати їхню гідність та репутацію. Тому перед публікацією медіа слід встановити, чи суспільний інтерес у такій інформації виправдовує її поширення, чи інформацію взагалі не варто оприлюднювати. У разі висвітлення інформації, що стосується скоєння злочинів, ЄСПЛ вважає втручанням у приватність навіть поширення даних щодо особи порушника, які містяться в поліцейських наказах (див. *Mikolajova v Slovakia*, §44 [33]), не вбачаючи в цьому внеску в суспільну дискусію. Матеріал, який стосується потерпілого, є ще більш чутливим, а тому аргументи на користь публікації будь-якої інформації про цю особу мають бути дуже обґрунтованими.

Крім цього, такий матеріал має бути збалансованим, нейтральним і не повинен виправдовувати чи толерувати вияви насильства, а також не має шукати свідомо абсурдні причини, чому подібне могло статися саме з потерпілою. До потерпілої слід ставитися з повагою, зважати на її право перенести інтерв'ю внаслідок шокowego стану, взагалі відмовитися давати інтерв'ю чи відповідати на конкретні запитання тощо [34]. Така відмова не має ставитися за провини особі й бути підставою для цькування потерпілої з боку медіа. Медіа також не

має вдаватися до віктимблеймінгу — феномену, за якого через свою поведінку людина хоча б частково вважатиметься відповідальною за те, що з нею сталося. Це явище поширене переважно щодо жінок і знаходить вияв в аналізі сексуальної орієнтації потерпілої, зовнішнього вигляду, місця перебування чи часу доби, наявності макіяжу, факту споживання алкоголю тощо [35]. У такий спосіб медіа часто намагаються перекласти провину за скоєння злочину на поведінку самої потерпілої та приписати їй тавро «провокування» правопорушення, що є абсолютно неприпустимим у цивілізованому суспільстві. Водночас варто усвідомлювати, що саме по собі повідомлення про місце скоєння злочину без ставлення потерпілій за провину перебування в такому місці в певний час не є віктимблеймінгом. Також до цієї категорії не належить повідомлення про особливості зовнішності потерпілої, якщо йдеться про серійне скоєння злочинів щодо осіб, які мають подібні риси (по суті, коли відбувається віктимологічний аналіз скоєного злочину, а не просто опис потерпілої).

8. Важливо пам'ятати, що віктимблеймінг може породжувати страх потерпілих повідомляти про вчинене щодо них насильство через можливість стати жертвою несумлінних медіа. Зокрема, ЄСПЛ неодноразово наголошував, що потерпілі мають психологічний бар'єр через страх повторного насильства чи недовіри з боку органів влади та суспільства до правдивості повідомлень про скоєння злочину [36]. Це, своєю чергою, породжує культуру замовчування та заперечення серйозності проблеми [37]. Тому медіа потрібно дуже обережно та відповідально висвітлювати випадки гендерно зумовленого насильства, пам'ятаючи про всі можливі ризики не лише для загальної аудиторії, а насамперед для особи, про яку йдеться в матеріалі. Корисними в такій ситуації є розроблені «ООН-Жінки» Рекомендації для медіа щодо висвітлення гендерно зумовленого насильства в Україні, які містять перелік запитань про доцільність матеріалу, процедуру отримання інформації, зміст і форму публікації, а також наголошують на особливостях роботи з потерпілими від гендерно зумовленого насильства [38]. Водночас під час висвітлення подібних тем наприкінці матеріалу завжди слід вказувати, куди можуть звернутися потерпілі, які опинилися в такій ситуації: номер поліції, національної гарячої лінії, центри регіональних служб, що опікуються цими питаннями в регіоні поширення медіа тощо [39].

IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що:

- 1** У матеріалі програми «ТСН» наявне порушення частини 5 статті 296 Цивільного кодексу України, частини 2 статті 11 Закону України «Про інфор-

мацію», частини 2 статті 6 і пункту «и» частини 1 статті 59 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» та принципів 3, 13, 18 Кодексу етики українського журналіста.

2 Матеріал Vesti.ua порушує частину 5 статті 296 Цивільного кодексу України, частину 2 статті 11 Закону України «Про інформацію» і принципи 3 та 18 Кодексу етики українського журналіста.

3 У матеріалі «BBC News Україна» порушено принцип 3 Кодексу етики українського журналіста.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

- [1] Веб-сайт новинного ресурсу “ТСН”, - “Зґвалтування в Кагарлику: копів заарештували, а потерпіла уникає журналістів”: URL <https://tsn.ua/ukrayina/zgvaltuvannya-v-kagarliku-kopiv-zaareshtovali-a-poterpila-unikaye-zhurnalistiv-1554327.html>
- [2] Веб-сайт “Gromadske”, “У ЗМІ оприлюднили фото й ім’я дівчини, яку зґвалтували в Кагарлику. Її адвокат каже: дозволу на це не давали”: URL <https://hromadske.ua/posts/u-zmi-opriyudnili-foto-j-imyay-divchini-yaku-zgvaltuvali-v-kagarliku-yiyi-advokat-kazhe-dozvolu-na-ce-ne-davali>
- [3] Інтернет-медіа “Детектор медіа”, - “«1+1 медіа» вважає упередженими висновки Комісії з журналістської етики та ініціативи «МедіаЧек»»: URL <https://detector.media/community/article/177777/2020-06-05-11-media-vvazhae-uperedzhenimi-visnovki-komisii-z-zhurnalistiskoi-etiki-ta-initsiativi-mediachek/>
- [4] Інтернет-медіа “Gazeta.ua”, - “Жертва поліцейського зґвалтування потерпає від цькування”: URL https://gazeta.ua/articles/np/_zertva-policejskogo-zgvaltuvannya-poterpaye-vid-ckuvannya/1002970?fbclid=IwAR10jHqPMQRFTF_af77UniysE8HnhptFxtvoDlfm3dPFdx-4W6mPD4RVf0w
- [5] Веб-сайт газети “Vesti.ua”, - “На курорті Шарм-ель-Шейха изнасилювали п’ятилітню українку”: URL <https://vesti.ua/lite/criminal/na-kurorte-sharm-el-shejha-iznasilovali-pyatiletnyuyu-ukrainku>
- [6] Веб-сайт “BBC News”, - “Народ проти міліції: хроніка подій у Врадіївці”: URL https://www.bbc.com/ukrainian/news/2013/07/130702_vradiivka_protests_ko
- [7] Рішення ЄСПЛ “Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-175121>
- [8] Рішення ЄСПЛ “Sousa Goucha v. Portugal”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161527>
- [9] Рішення ЄСПЛ “B. v. France”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57770>
- [10] Рішення ЄСПЛ “Burghartz v. Switzerland”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57865>
- [11] Рішення ЄСПЛ “P.T. v. the Republic of Moldova”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-202520>
- [12] Рішення ЄСПЛ “Alkaya c. Turquie”: URL <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-114030%22%5D%7D>
- [13] Рішення ЄСПЛ “J.S. against the United Kingdom”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-153360>
- [14] Рішення ЄСПЛ “Axel Springer AG v. Germany”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109034>
- [15] Рішення ЄСПЛ “Söderman v. Sweden”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-128043>
- [16] Рішення ЄСПЛ “von Hannover v. Germany”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-69934>

- [17] Рішення ЄСПЛ “Société Prisma Presse contre la France”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-44325>
- [18] Рішення ЄСПЛ “Couderc and Hachette Filipacchi Associés v. France”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158861>
- [19] Рішення ЄСПЛ “MGN Limited v. the United Kingdom”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-102965>
- [20] Рекомендації Ради Європи “Щодо захисту приватності у роботі засобів масової інформації”: URL <https://cedem.org.ua/articles/rekomendatsiyi-shhodo-zahystu-pryvatnosti-u-roboti-zmi/>
- [21] Рішення Комісії з журналістської етики “Щодо відеоматеріалу Телебачення Біла Церква”: URL <http://www.cje.org.ua/ua/complaint/shhodo-videomaterialu-telebachennya-bila-cerkva>
- [22] Рішення ЄСПЛ “Yordanova and Toshev v. Bulgaria”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-113542>
- [23] Рішення ЄСПЛ “Biriuk v. Lithuania”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-89827>
- [24] Рішення Комісії з журналістської етики “Щодо сюжету ТСН (1+1) та щодо матеріалів інших ЗМІ про потерпілу у справі про насильство з боку поліцейських Кагарлицького відділення поліції”: URL <http://www.cje.org.ua/ua/complaint/shhodo-syuzhetu-tsn-11-ta-shhodo-materialiv-inshyh-zmi-pro-poterpilu-u-spravi-pro>
- [25] Онлайн-платформа NiemanLab “What is clickbait?”: URL <https://www.niemanlab.org/2014/08/what-is-clickbait/>
- [26] Рішення ЄСПЛ “Mosley v. the United Kingdom”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104712>
- [27] URL http://www.un.org.ua/images/documents/4690/Media%20Guide%20for%20GBV%20reporting_UKR.pdf?fbclid=IwAR01RKxTFaXm6Um4Qf2tbxdU16rkIx2YzYBk4iWDyo8CltpgxnE13-Huu84
- [28] Рішення ЄСПЛ “Ruusunen v. Finland”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-139989>
- [29] Рекомендація Незалежної медійної ради “Як висвітлювати кримінальні правопорушення”: URL <https://mediarada.org.ua/recommendations/yak-vysvitlyuvaty-kryminal/>
- [30] Рішення ЄСПЛ “Aleksy Ovcinnikov v. Russia”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-102322>
- [31] England and Wales Court of Appeal (Civil Division) case of “Douglas and Ors v. Hello Ltd. and Ors”: URL <https://www.casemine.com/judgement/uk/5a8ff7b460d03e7f57eb1589>
- [32] Інформаційне агентство “Укрінформ”, - “Що відомо про «злив» Телеграм-ботом персональних даних українців”: URL <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3024539-so-vidomo-pro-zliv-telegrambotom-personalnih-danih-ukrainciv.html>
- [33] Рішення ЄСПЛ “Mikolajová v. Slovakia”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-102842>
- [34] Інтернет-портал “Refworld”, - “GBV Area of Responsibility: Media Guidelines for reporting on Gender-Based Violence in Humanitarian Contexts”: URL <https://www.refworld.org/docid/5c3701d27.html>
- [35] Веб-сайт “MNCASA”, - “Reporting on Sexual Violence: A guide for journalists”: URL https://www.mncasa.org/wp-content/uploads/2018/09/MNCASA_Media_Manual_2017.pdf
- [36] Веб-сайт ЄСПЛ, добірка справ “Насильство проти жінок”: URL https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Violence_Woman_ENG.pdf
- [37] URL http://www.un.org.ua/images/documents/4690/Media%20Guide%20for%20GBV%20reporting_UKR.pdf?fbclid=IwAR01RKxTFaXm6Um4Qf2tbxdU16rkIx2YzYBk4iWDyo8CltpgxnE13-Huu84
- [38] URL http://www.un.org.ua/images/documents/4690/Media%20Guide%20for%20GBV%20reporting_UKR.pdf?fbclid=IwAR01RKxTFaXm6Um4Qf2tbxdU16rkIx2YzYBk4iWDyo8CltpgxnE13-Huu84
- [39] URL http://www.un.org.ua/images/documents/4690/Media%20Guide%20for%20GBV%20reporting_UKR.pdf?fbclid=IwAR01RKxTFaXm6Um4Qf2tbxdU16rkIx2YzYBk4iWDyo8CltpgxnE13-Huu84

РОЗПАЛЮВАННЯ КСЕНОФОБІЇ ТА АНТИСЕМІТИЗМУ

Висновок щодо телемарафону «Тхне Соросом», трансльованого 28.02.2020 в ефірі телеканалу ZIK

28 травня 2020 р.

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

- 1** Міжнародний фонд «Відродження» 28 лютого 2020 року оприлюднив своє відкрите звернення щодо телемарафону «Тхне Соросом», трансльованого 28.02.20 р. в ефірі телеканалу ZIK, в якому згадувався зокрема МФ «Відродження», з проханням розглянути відповідний контент, висловити позицію й надати висновок щодо наявності або відсутності порушень професійних журналістських стандартів телеканалом ZIK, поширення мови ворожнечі, недостовірної інформації та маніпуляцій.
- 2** 2 березня 2020 року Незалежна медійна рада, керуючись пунктом 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі прийнятним, з огляду на обсяг впливу згаданого телемарафону (тривалість, кількість задіяних учасників та згаданих у ньому осіб).
- 3** Виходу марафону передував показ його анонсів-нагадувань, які також демонструвалися впродовж

Українською мовою

In English

самого марафону (зокрема 28.02.20 р.: 8:30, 9:30, 9:51, 10:24, 11:27, 12:22, 12:46, 14:14, 14:53, 16:12). У них йшлося про таке (закадровий голос): «Після розпаду СРСР американський мільярдер Дж. Сорос вирішив привласнити ні багато ні мало, а цілі країни, зробити їх залежними. Особливо успішно він зайшов в Україну, створивши [демонструється зображення О. Гончарука] цілу мережу своїх агентів [змінюється на зображення Д. Малюшки], своїх фанатів американських грошенят. Сьогодні вони [зображення Г. Новосад, Т.Милованова, О. Маркарової, А. Коболева, В. Бородянського] захоплюють Україну, а економіка і ВВП падають як ніколи. Про це вже неможливо мовчати [демонструється зображення А. Ситника]. Бо звідусіль тхне Соросом! П'ятниця – упродовж усього дня марафон на телеканалі ZIK “Тхне Соросом”».

У випуску новин (8:11) як одна з тем заявляється «Соросята серед нас: хто та за скільки продався». Потім різні особи з четвірки ведучих повторювали, що впродовж цього дня вони говоритимуть на тему «лобіювання власних інтересів заморського олігарха», що він «вже став уособленням західного втручання в країни Східної та Центральної Європи» та ін. (8:33, 9:13).

Телемарафон вийшов в ефір 28 лютого 2020 р. фактично о 8 год. 12 хв, коли четверо ведучих ранкового ефіру почали обговорювати тему «соросят». Телеведучими висуваються «звинувачення» щодо таких народних депутатів (титрованих «соросятами»): Р. Підласа – в отриманні грошей від західних донорів (ЄБРР та ін.), О. Шуляк – отримання грошей від ГО, що живуть із західних грантів; Є. Ясько – стипендіатка фондів В. Пінчука та Б. Клінтона, працювала в УКМЦ, фінансованому зокрема Фондом Сороса. Це повторювали впродовж ефіру декілька разів. Згадується Анастасія Красносільська як пов'язана з Центром протидії корупції, що фінансується зокрема коштами фонду Сороса (10:30). Згадується про співпрацю Генпрокуратури з мільярдером. Екснардеп Ігор Мосійчук заявляє в ефірі, що майже вся фракція «Голос» у парламенті пов'язана з Дж. Соросом, оскільки її нібито фінансував його «сателіт» Віктор Пінчук. Також І. Мосійчук та О. Дубінський (неодноразово) стверджують в ефірі, що до 40 % фракції партії «Слуга народу» пов'язані з Джорджем Соросом. В ефірі стверджується, що «до соросят зараховують і голову Уряду – О. Гончарука» (10:31). Далі наводяться слова І. Мосійчука та О. Дубінського про належність до «соросят» переважної більшості членів уряду. Окрім урядовців, у сюжеті (10:33) до них також зараховують Р. Рябошапку, М. Нефьодова та А. Коболева.

Екснардеп Дмитро Лінько, який вийшов у ефір о 8:15, коментуючи тему ринку землі, також зачепив питання «соросят», звинувативши їх у просуванні відповідного закону.

Упродовж ефіру на каналі неодноразово згадувалася політсила «Опози-

28.02.2020

Скріншот відео передачі «Тхне Соросом», від 28.02.20 р. в ефірі телеканалу ZIK

ційна платформа – За життя» та В. Медведчук, зокрема в контексті «переговорів» з РФ (о 7:43 28.02.20 р.) та критики ним відкриття ринку землі, яке також пов'язувалося з Дж.Соросом, нібито лобіювання владою окремих, вигідних цьому мільярдеру, галузей. Лише кілька разів таке згадування відбувалося після позначки «реклама» (о 16:57, 20:54).

До ефіру долучався для коментування «теми Сороса» колишній помічник екснардепа В. Колесніченка [1] Руслан Бортник, протитрований як «політичний консультант».

Про Дж.Сороса й самі ведучі заявляли, що «його звинувачують у тому, що він заробив величезні статки на кризах», «дехто навіть називає його автором цих криз», «сліді американського мільярдера ведуть до вищих владних кабінетів в Україні» (9:15). Далі у відеосюжеті загадується, що «критики мільярдера звинувачують його в підтримці кольорових революцій, у результаті яких він отримує мільярдні прибутки» (9:16, 16:16), без уточнення, хто ж такі ці критики. У контексті Майдану (Революції гідності) говориться про втручання з-за кордону. Після чого диктор у сюжеті повертає тему до «соросят», йде посилення на неназваних «експертів», «політологів», які пов'язують фонди Сороса та Пінчука (9:19). До «соросят» зарахували Ольгу Айвазовську, Тамілу Ташеву, Олександрку Матвійчук. Після зміни четвірки ведучих однією з них прямо ставиться питання телеглядачам: чи вважаєте ви уряд Гончарука слугами пана Сороса? (10:15; при цьому йдеться про телефонне опитування глядачів, у якому питання звучить інакше: «Чи вірите ви, що українська влада не залежить від зовнішнього впливу?»). А от об 11:15, 12:26, 14:33 уже й саме питання в телефонному опитуванні звучить таким чином (про тодішній уряд як слуг Сороса). Упродовж ефіру неодноразово цитується народний депутат О.Дубінський, який розповідає про

«соросят» і шкоду від їхньої діяльності, лобіювання ними інтересів інших країн. Лише в одному випадку на протигагу йому наводиться синхрон іншого нардепа, Микити Потураєва, щодо російського походження дискурсу про «соросят» (10:28).

Коментарі щодо «соросят» в ефірі надавав народний депутат від ОПЗЖ Михайло Опанащенко (9:20), який назвав підконтрольними Дж. Соросу Міністерство фінансів, НБУ, АП (станом на 2014 р.), що нібито спричинило девальвацію гривні (у цьому випадку ведучі намагалися опонувати гостеві ефіру).

У сюжеті від журналістки Катерини Барчик звучить критика О. Гончарука (12:35), який нібито не слідкує за своїми висловами, народної депутатки М. Мезенцевої, згадується М. Нефьодов через відоме відео зі стрипклубу, де він був присутній.

Далі один зі співведучих Назар Довгий зазначає, що «про втручання Заходу теж поговоримо», «кожен другий український міністр – лобіст західних інтересів» (13:00, шоу «13 о 13:00»). Інший співведучий ставить питання: «Хто смикає за ниточки Гончарука, генпрокурора за гроші США?». Далі йде відеосюжет, у якому стверджується, що «Дж.Сороса називають батьком багатьох кольорових революцій у Східній Європі, у результаті яких – десятки пораниених та зруйнованих економік держав». (13:03). У ньому Дж.Сороса називають «людиною, яка обвалила банк Англії», «обрушив тайландський фунт, опісля – переключився на Малайзію» (повторюється о 18:20), лунають звинувачення від Е.Шеварнадзе, керівництва Угорщини тощо. Коментарі самого Джорджа Сороса або представників його фонду для балансу в сюжеті не подано. Потім в ефір знову виводиться нардеп О. Дубінський, який порівнює «соросят» із раковою пухлиною, називає парламентську фракцію «Голос» «чисто соросятською історією» та звинувачує «соросят» у лобіюванні іноземних інтересів. Телеведучі, не намагаючись опонувати О. Дубінському, натомість запитали в нього про тих, хто, на його думку, є провідниками інтересів Дж. Сороса та хто його покриває. У контексті цього нардеп звинуватив А. Абромавічуса в підготовці до знищення Укроборонпрому (13:13). На завершення він заявив, що партію «Голос» фінансує Томаш Фіала, а також фактично нібито й керує нею.

Далі ведучий заявляє: де таке взагалі можливо, що «ГПУ витрачає гроші Сороса?» (13:14), ставлячи питання гостеві ефіру Володимирі Кацману. Останній титрований в кадрі як «політичний експерт, заслужений журналіст України», при цьому про його належність до «Опозиційного блоку»/ОПЗЖ [2] не було зазначено. В. Кацман називає «соросятами» очільниць Національного банку В. Гонтареву, К. Рожкову, а також ексміністерку фінансів Н. Яресько, групу «Єврооптимісти». Далі по ходу ефіру один із ведучих говорить про намагання

Дж. Сороса «заграбастати промисловість, інші сфери...», заявляє, що «влада кишить буквально представниками Сороса...» (13:23). Знову ж ведучі перерахували представників влади, належних до «соросят»: О.Гончарук, Д. Малюська, потім фото відповідних осіб виводяться на екрані: Т. Милованов, О. Оржель, Г.Новосад, З. Скалецька, Ю. Соколовська. Щодо останньої один із ведучих зазначає, що її «призначили» США (13:25). Після цього ведучими знову ж згадується, що «до впливу Джорджа Сороса можна віднести» і Р. Рябошапку – у контексті співпраці Офісу Генпрокурора зі Страткомом. Також згодом один із ведучих називає Дж.Сороса «винищувач світових економік» (16:14).

В іншому відеосюжеті перелічуються грантери, яких фінансує фонд Сороса: Інститут аналітики та адвокації, Діксі груп, Агенція журналістики даних Textu, Експертний центр з прав людини, Центр «Нова Європа», Асоціація сприяння самоорганізації населення, Українська фундація правової допомоги, Експертний центр «Аналітика, супровід, консалтинг реформ», Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, Регіональний центр прав людини, BRDO (О. Гончарук). Наводяться також додаткові імена фізичних осіб, нібито пов'язаних із Дж.Соросом: Марини Бардіної, Сергія Лещенка, Галини Михайлюк, Мустафи Найема, Владислава Рашкована, зазначається, що зараз вони «отримують космічні зарплати». Далі знову озвучується схожа теза: «В якій би країні не з'явився фонд Сороса – розпочинаються заворушення і дестабілізація ситуації в країні». Далі стверджується, що революції проти С. Мілошевича в Сербії, в Грузії 2003 р., Помаранчева революція в Україні та тюльпанова в Киргизстані – нібито всі фінансувалися фондом Сороса (14:30).

В ефір також виходив титрований «політологом» Михайло Погребинський, відомий своєю співпрацею з одним із очільників ОПЗЖ В.Медведчуком [3]. А гостями ефіру «15 о 15:00» були Ганна Герман та представлений як «відомий блогер» Анатолій Шарій. Згодом у цій же передачі телефоном включається в ефір знову ж В. Кацман, заявлений як «заслужений журналіст України» (15:22).

Цитується А. Пальчевський, який щодо тодішнього прем'єра О.Гончарука стверджував: «Усі розуміли, що він не повинен бути на цій посаді» (16:48). Після цього цитується народна депутатка від ОПЗЖ Наталія Королевська: «Гончарук має піти у відставку.».

У токшоу «17 о 17:00» до ефіру дистанційно доєднався нардеп від ОПЗЖ Нестор Шуфрич (17:09). Далі слово було надане титрованому як «політолог» [4] Олександрові Лазареву (17:20), Сергієві Годному (17:29) [5], поміченому у прихильності до В.Медведчука. Потім дистанційно в ефір доєднується екснардепка Олена Бондаренко (17:35), яка схвально відгукнулася про норми т. зв. «законів 16 січня» щодо іноземних агентів. Після чого розповідається про ТЗОВ «Страт-

28.02.2020

Скріншот відео
передачі
«Тхне Соросом»,
від 28.02.20 р.
в ефірі
телеканалу ZIK

ком» та його співпрацю з генпрокурором Р. Рябошапкою. По ходу ефіру неодноразово наголошується на економічному спаді в Україні (напр., о 18:08).

Згодом телеведуча передачі «Деталі дня» зазначає, що відсутність реформ останнім часом «пов'язують саме з помилками в кадровій політиці» (18:19); «у жодній з країн, в яких з'являлися фонди Сороса, не вдалося уникнути наслідків економічних криз». Далі йде відеосюжет під назвою «Сорос головного мозку». Він закінчується твердженням, що нібито «весь Кабмін складається з усіх його adeptів» (тобто adeptів Дж.Сороса; 18:26).

Опісля в студії з'являється Андрій Лесик (18:54), також відомий близькістю [6] до В.Медведчука. Далі телеведуча Катерина Барчик бере коментарі у Володимира Бистрякова (18:57), відомого проросійськими поглядами [7].

У шоу «19 о 19:00» ведучі про «соросят» серед іншого заявляють, що «вони ладні знищити безкоштовну медицину й не збираються індексувати пенсії й соціальні виплати» (19:01). Потім слідує сюжет, у якому про Дж.Сороса сказано: він (Сорос) «купує лояльність слабаків»; «заради власного прибутку він нищив компанії, потім банки, а зараз узевся за цілі країни»; «він є одним із лобістів легалізації марихуани» (після чого наводиться уривок із інтерв'ю Т.Милованова Н. Влащенко, в якому він підтверджує, що кілька разів курих марихуану, коли «докторську писав»; 19:03); «структури Дж.Сороса настільки вкорінилися в українську владу, що контролюють майже все»; «усі плани Сороса розбились об «соросят», які купували собі машини, квартири та бігали навколо Ради з трусами та унітазами» (19:06); «ляльководом Сорос став і для Кабміну на чолі з Гончаруком». У сюжеті його автори посилаються на рейтинг «Топ-100 найвпливовіших людей і явищ в Україні» [8], складений Інтернет-виданням «Вести» в грудні 2019 р., у яко-

му Джордж Сорос займав другу сходинку (раніше в ефірі наводилася цитата представника ОПЗЖ В. Рабіновича, який обурювався такому статусу мільярдера).

Після цього в студії йде обговорення, в ході якого зокрема Андрій Лесик, коментуючи тему діяльності Дж. Сороса, стверджує: «Все эти ЛГБТ-парады – все это идет оттуда» (19:11; про подібне згодом заявляє і С. Короткіх, 19:58), розповідає про православно-слов'янські цінності, які «нас об'єднують із російським народом». В обговоренні в студії також беруть участь екснардеп Леонід Ємець, Василь Німченко (нардеп від ОПЗЖ), Віталій Безгін (СН, дистанційно), Сергій Короткіх («Національний корпус»), екснардеп Борислав Розенблат, актор Володимир Бистряков, керівник секретаріату Ради підприємців при Кабміні Андрій Забловський та екснардеп Олег Купрієнко. При цьому на великому студійному екрані по чергову виводяться фото чинних на той момент урядовців (Д. Малюшки, Г. Новосад, О. Гончарука, Т. Милованова, В. Бородянського та ін.). Ведучі наголошують на наявності «соросят» у тодішньому Уряді, зокрема зараховуючи до них й О. Гончарука (20:04), зазначають, що Т. Милованов має статус «US-person». Загалом ведучі перераховують багатьох тодішніх міністрів, звертаючи увагу на їхні зв'язки з організаціями, що отримують, в минулому. Згодом в ефір дистанційно знову виходить народний депутат Олександр Дубінський (20:18). А далі ведуча зазначає, що «до ставлеників Дж. Сороса можна віднести й Р. Рябошапку», оскільки рекламу для його офісу оплачувала громадська організація, що отримувала кошти з-за кордону. Потім в ефір ще раз дистанційно вмикається Ігор Мосійчук (20:42), а пізніше до гостей студії доєднуються народні депутати фракції «Слуга народу» Роксолана Підласа (20:59) та Євгеній Шевченко (21:12).

Згодом спалахує дискусія між панамі Ємцем та Лесиком й останній у відповідь на питання, чи є РФ агресором, відповідає, що він вважає Росію братнім народом. Дискусія переходить на тему Революції гідності. Один із ведучих опонує Б. Розенблату, заявляючи, що «Горбатюк [колишній керівник розслідування подій на Майдані] нічого не говорить» упродовж стількох років (відсутність результатів слідства), а потім зазначає, що Міжнародний фонд «Відродження» фінансував адвокатів. Далі дискусія заглиблюється в період Другої світової війни, в процесі якої той же телеведучий зазначає, що Польща разом із Німеччиною розчленовували Чехословаччину [9]. Пізніше зачіпаються тематики продажу землі, міжнародних відносин та спаду виробництва в Україні.

Перед завершенням токшоу в контексті підтримки фондом Дж. Сороса антикорупційних та медійних проєктів телеведуча зазначає, що «мільйони зелених» вкладуються у ЗМІ, «аби медіа висвітлювали діяльність американського багатія під потрібним кутом» (21:47). Після чого нею перелічуються такі ЗМІ, як «Українська правда», «Крим.Реалії», АТР, «Наші гроші» та ін. (на екран виводяться логотипи «Громадського.ТБ», «Дзеркала тижня», KyivPost).

II. РЕГУЛЮВАННЯ

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

2. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.
2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

3. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ»

Стаття 6. Неприпустимість зловживання свободою діяльності теле-радіоорганізацій

1. Не допускається використання телерадіоорганізацій для:
 - ... пропаганди винятковості, зверхності або неповноцінності осіб за ознаками їх релігійних переконань, ідеології, належності до тієї чи іншої нації або раси, фізичного або майнового стану, соціального походження;
 - ... поширення інформації, яка порушує законні права та інтереси фізичних і юридичних осіб, посягає на честь і гідність особи.

Стаття 59.

1. Телерадіоорганізація зобов'язана:
 - ... в) поширювати об'єктивну інформацію.

Стаття 60.

1. Творчий працівник телерадіоорганізації зобов'язаний:
 - ... б) перевіряти достовірність одержаної ним інформації;
 - ... г) виконувати інші вимоги, які впливають із цього Закону і статуту телерадіоорганізації та укладеного ним з телерадіоорганізацією трудового договору.

4. КОДЕКС ЕТИКИ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА (у новій ред.)

2. Служіння інтересам влади чи засновників, а не суспільства, є порушенням етики журналіста.
6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень,

відео- та аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрилансерів, пресслужб та інших джерел.

9. Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Неприпустимим є розповсюдження інформації, що містить упередженість чи необґрунтовані звинувачення.
10. Точки зору опонентів, в тому числі тих, хто став об'єктом журналістської критики, мають бути представлені збалансовано. Так само мають бути подані оцінки незалежних експертів.
15. Ніхто не може бути дискримінований через свою статтю, мову, расу, релігію, національне, регіональне чи соціальне походження або політичні уподобання...

5. РЕЗОЛЮЦІЯ ПАРЄ 1003 (1993) «ПРО ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ЖУРНАЛІСТИКИ»

21. ...журналістика не повинна змінювати правдиву й неупереджену інформацію або чесні думки, використовувати їх на користь ЗМІ, намагаючись створити чи сформувати громадську думку, оскільки законність журналістики ґрунтується на ефективній повазі до основоположного права громадян на інформацію як складовій поваги демократичних цінностей. Тому журналістика, пов'язана із законними розслідуваннями, обмежується достовірністю й чесністю інформації та думок і є несумісною з журналістськими кампаніями, що проводяться на підставі заздалегідь випрацюваних позицій і спеціальних інтересів.

6. ДОДАТОК ДО РЕКОМЕНДАЦІЇ КОМІТЕТУ МІНІСТРІВ РАДИ ЄВРОПИ № R (97)20 «ПРО “МОВУ ВОРОЖНЕЧІ”» («Сфера дії») від 30 жовтня 1997 р.

... мова ворожнечі тлумачиться як усі форми самовираження, які включають поширення, підбурення, сприяння або виправдання расової ненависті, ксенофобії, антисемітизму чи інших видів ненависті на ґрунті нетерпимості, у тому числі: вислови нетерпимості в формі радикального націоналізму та етноцентризму, дискримінації та ворожості щодо меншин, мігрантів і людей з числа іммігрантів.

7. РЕДАКЦІЙНИЙ СТАТУТ ТЕЛЕКОМПАНІЇ ТОВ «ТЕЛЕРАДІОКОМПАНІЯ “НОВІ КОМУНІКАЦІЇ”»

4.2. Обов'язки Товариства:

- поширювати об'єктивну інформацію;

6.6. Основні принципи інформаційної діяльності Товариства:

Правдивість і точність. Точність має більше значення, ніж швидкість. Інформаційний продукт Товариства має ґрунтуватися на надійних джерелах, твердих доказах, ретельній перевірці і подаватися зрозумілою і точною мовою. Телерадіожурналісти мають бути чесні та відверті щодо того, що їм невідомо, і уникати необґрунтованих припущень. Товариство у своїй інформаційній діяльності прагне бути точним і правдиво висвітлювати події.

...

Безсторонність і багатоманітність думок. Товариство прагне бути об'єктивним і безстороннім у своєму підході до предмета, відображати всі значні думки через дослідження діапазону і конфліктів різних точок зору. Там, де це доречно, телерадіожурналісти можуть надавати професійні судження, але ніколи не підтримуватимуть окрему думку щодо суперечливих питань публічної політики, або щодо політичних, економічних, комерційних, трудових та інших конфліктів або суперечностей.

Редакційна чесність і незалежність. Товариство та телерадіожурналісти незалежні від інтересів як держави, так і різних партій. Аудиторія Телерадіоорганізації може бути впевненою в тому, що на рішення творчого колективу не впливають політичний чи комерційний тиск або будь-які особисті інтереси.

- 7.1. При виготовленні програм та передач (інформації), їх поширенні, наданні інформаційних послуг Товариство та телерадіожурналісти діють у суворій відповідності до журналістських стандартів точності, достовірності, оперативності, повноти, неупередженості, збалансованості та відокремлення фактів від коментарів, авторських суджень і припущень.
- 8.1. Інформація про факти, яка поширюється Товариством, має точно відповідати реальним подіям чи даним та бути об'єктивною...
- 8.11. Телерадіожурналісти мають неупереджено та безсторонньо висвітлювати спірні теми у випусках новин та інших передачах. Телерадіожурналісти не мають права висловлювати власні думки припущення, окрім авторських передач, де, у свою чергу, вони мають бути чітко відокремлені від фактів.

- 8.14. Товариство сприяє інформаційному плюралізму, висвітлюючи усі суспільно важливі події та надаючи можливість для оприлюднення повного спектру політичних, соціальних, культурних, національних і релігійних поглядів, наявних у суспільстві; також допомагає встановленню ідеологічної різноманітності, за якої жодна ідеологія не може визнаватись державною, пануючою, обов'язковою або єдиною можливою.
- 8.15. Телерадіожурналісти мають прагнути представляти різні точки зору одразу в межах одного сюжету чи випуску новин, інформаційних і аналітичних програм. У разі, якщо неможливо оперативно взяти коментар однієї зі сторін, щоб представити її точку зору в межах одного сюжету чи випуску, необхідно докласти зусиль для того, щоб викласти цю точку зору. У цьому випадку обов'язково слід загострювати увагу на тому, що є різні точки зору з відповідного питання, а також повідомити причину, з якої поки що не вдалося взяти коментар певної сторони.
- 8.17. Телерадіожурналісти мають шукати якомога ширший спектр думок і ретельно подавати його у своїх матеріалах. Товариство має надати можливість відповісти на публічні звинувачення тому, кого звинувачують. При висвітленні конфліктів чи спірних питань телерадіожурналісти мають докласти також зусиль до знаходження експерта. При цьому громадськість має чітко розуміти, чому саме ця людина коментує ту чи іншу подію, чи має цей коментатор достатній експертний рівень, і чи ця людина не є стороною конфлікту. Такий експерт має бути чітко означений з вказівкою на інституцію, яку він представляє, науковий ступінь (за наявності) або інші критерії, що вказують на фаховість у темі, щодо якої експерт дає коментар.

III. ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ

1. Телемарафони не є новим явищем для інформаційного мовлення, але даний випадок є доволі особливим із огляду на те, що телемарафон «Тхне Соросом» був присвячений нібито не певній події (зазвичай телемарафони висвітлюють події, що тривають), а впливу певної особи на життя держави Україна. Принаймні, керівництво телеканалу ZIK саме так подавало суть даного телемарафону, надавши йому зокрема й відповідну назву. Але, проаналізувавши його зміст, Незалежна медійна рада вважає, що зміст і мета даного марафону охоплювали не лише питання впливу Джорджа Сороса та його структур на Україну.

2. Питання впливу з-за кордону на життя України загалом та на діяльність урядових структур не нове й з цього приводу регулярно виникає суспільна дискусія. У кожній приватної особи є право притримуватися власних поглядів як щодо того, хто і як з-поза українських кордонів впливає на нашу державу, так і з приводу якості роботи вітчизняного уряду, а також доцільності його перебування при владі.

Незалежна медійна рада звертає увагу, що цей телемарафон стосувався не лише діяльності Дж.Сороса, а й чинного на той момент уряду під керівництвом Олексія Гончарука та низки інших посадовців (Р. Рябошапка) й народних депутатів.

3. Звертаємо увагу, що свобода слова для телерадіоорганізації є дещо вужчою, ніж у пересічного громадянина та ЗМІ інших видів (преса), оскільки Закон України «Про телебачення і радіомовлення» передбачає обов'язок поширення об'єктивної інформації, який включає в себе неупередженість і збалансованість, що є протилежним до просування суб'єктивної точки зору з певного питання. Такий підхід у регулюванні діяльності телеканалів базується зокрема на тому, що сила візуальних образів є потужнішою за друковане слово, а значна частина телерадіоорганізацій використовує радіочастоти, що є національним ресурсом, який має служити інтересам всіх громадян України.
4. **Незбалансованість.** Ми вже звернули увагу на той факт, що крім власне Джорджа Сороса та його Фонду в ефірі значна увага приділялася багатьом українським посадовцям, народним депутатам, які були представлені як провідники його інтересів. Особлива увага приділялася чинному на той момент уряду під керівництвом Олексія Гончарука (на момент виходу телемарафону на екрани можливість відставки тодішнього уряду вже активно дискутувалася, а сама відставка відбулася через 5 днів – 4.03.2020 р.).

Телеканал ZIK запрошував до участі в телемарафоні низку осіб, про яких у ньому згадувалося, окрім з них прийняли таке запрошення (Р. Підласа). Але Рада скептично ставиться до можливості забезпечити збалансованість висвітлення інформації в цьому телемарафоні з невідповідних технічних причин.

По-перше, звертаємо увагу, що телемарафон тривав майже весь день (окрім нічного часу). Інформація з критикою як Дж. Сороса, так і тодішнього складу Кабміну та його членів неодноразово повторювалася (анонси-нагадування, коментарі О. Дубінського, І. Мосійчука та ін.). Джордж Сорос регулярно поставав у ефірі як мільярдер, що наживається на країнах, які розвиваються, а тодішні члени Кабміну та Генпрокурор – як його посіпаки. Таким чином, по-ява в ефірі згаданої вище Роксолани Підласої (або будь-кого іншого зі згада-

них осіб) не забезпечувала збалансованість телемарафону в цілому (а лише в окремій телепередачі, в якій ця особа брала участь), адже пані Підласа згадувалася в негативному контексті ще зранку. В анонсах-нагадуваннях Дж.Сорос та тодішні міністри близько десяти разів упродовж телемарафону були згадані в негативному контексті без подання їхньої власної позиції. Й це не враховуючи критичних коментарів на їхню адресу з боку телеведучих, інших працівників телеканалу ZIK та різних гостей ефіру (див. вище п. 3 Розд. I). Сумнівно також, що представник Фонду «Відродження» або Кабміну зміг би перебувати в студії телеканалу впродовж усього телемарафону, щоби регулярно опонувати критиці на їхню адресу. Мало хто з глядачів мав змогу дивитися весь телемарафон від початку зранку й до кінця ввечері й теоретично почути відповіді когось із «соросят» на закиди до них, які лунали за кілька годин до або після того ефірі. Тобто в будь-якому з варіантів – прийти на ефір й опонувати звинуваченням або проігнорувати таку можливість – представники Дж.Сороса, уряду опинилися в програвшій ситуації, оскільки збалансованість марафону не могла бути забезпечена навіть суто технічно через значну тривалість та регулярне повторення звинувачень. Це в якомусь сенсі може пояснити і вибір такого незвичайного формату як марафон –безперервний систематичний потік негативної інформації, який не надає жодної дієвої можливості отримати альтернативну думку.

По-друге, значна кількість фігурантів, представлених телеканалом як провідники інтересів Дж. Сороса, явно технічно ускладнювала можливість подання позиції кожного з них для збалансування подачі інформації. Адже, окрім Дж. Сороса, там згадувалося в негативному контексті близько десятка членів Кабінету Міністрів, народних депутатів, представників громадських організацій та самих таких організацій, засобів масової інформації. Фактично всі вони були виставлені провідниками інтересів нібито зажерливого мільярдера, який нібито наживається на Україні та інших державах за допомогою своїх ставлеників.

Телеведучі опонували гостям ефіру вкрай зрідка, а набагато частіше самі вживали критичні висловлювання щодо Дж. Сороса та тих, кого в ефірі було подано як його ставлеників. Телеканал не міг технічно, та, очевидно, й не ставив собі за мету, забезпечити збалансованість подання інформації в даному телемарафоні.

Крім того, не було представлено точки зору організацій громадянського суспільства та засобів масової інформації, виставлених провідниками інтересів Дж.Сороса. Й навряд чи це було технічно можливо з огляду на значну кількість згаданих упродовж телемарафону організацій та ЗМІ.

5. Упередженість. Сама назва телемарафону – «Тхне Соросом» – виказує упереджений підхід до його особи. Про упередженість також свідчать вислов-

лювання телеведучих, зокрема в тих частинах ефіру, коли відсутні гості (четвірки ведучих зранку й у денному ефірі). Навіть якщо сам Дж.Сорос та його Фонд не побажали коментувати висунуті їм звинувачення, то телеканал ZIK мав змогу пошукати більш ранні їхні коментарі з аналогічної тематики, адже подібна критика лунає не вперше й не лише в Україні. Крім того, можна було взяти коментарі незалежних експертів із цього питання. Наявні в ефірі експерти та особи, представлені як нібито «незалежні експерти» (див. нижче) виявилися на диво однотайні в критиці Дж.Сороса, Міжнародного фонду «Відродження» та осіб, названих «соросятами» або, принаймні, суттєво не опонували закидам на адресу цих осіб.

Знову-таки звертаємо увагу, що упередженість телемарафону стосується не лише Дж.Сороса, а й чинних тоді ще уряду й генпрокурора, низки народних депутатів, ГО та ЗМІ. Зважаючи на описану вище неможливість при даному форматі марафону забезпечити його збалансованість, охоплення такого широкого кола критикованих суб'єктів є додатковим доказом упередженості висвітлення відповідного питання.

6. Вважаємо також, що хронологічна близькість дати телемарафону та розгляду Верховною Радою питання про зміну уряду не є випадковою. Телемарафон передував розглядові в парламенті, а точка зору, яка просувалася в ході марафону телеканалом ZIK – про необхідність відставки тодішнього уряду, – співпадала з позицією «Опозиційної платформи – За життя», яка голосувала [10] за цю відставку 4 березня 2020 р. Низка інших парламентських фракцій також підтримали дану відставку, але ефір телемарафону свідчить про особливу прихильність телеканалу ZIK саме до цієї політичної сили (формально телеканалом володіє [11] саме один [12] із членів фракції ОПЗЖ). Це дає підстави припускати, що розглядуваний телемарафон був медійною пропагандистською кампанією, яка служила політичним цілям, а саме – відставці уряду О.Гончарука, а особа Джорджа Сороса послужила швидше інструментом для просування в інформаційному просторі ідеї про відставку тодішнього уряду як «ставлеників Заходу».

Інші телеканали відповідної медіагрупи також були помічені в підіграванні вищевказаній політичній силі (див. п. 9 Розд. III Висн. НМР від 4.09.19 р. щодо дотримання стандартів висвітлення під час виборів та можливих зловживань свободою слова телеканалом «NewsOne» протягом 1 червня — 13 липня 2019 року [13]).

Належність гостей ефіру до «Опозиційної платформи – За життя» не завжди в ньому зазначається (як у випадку із В. Кацманом), присутність нардепів та інших представників ОПЗЖ в ефірі телемарафону досить значна, тоді як за весь

багатогадинний ефір точка зору ідеологічних опонентів цієї політсили (ЄС, «Голос») не подається взагалі. Не виключено, що всі їхні представники просто відмовилися давати які-небудь коментарі телеканалу ZIK, але можна було пошукати такі їхні коментарі іншим ЗМІ у відкритих джерелах та озвучити їх у власному ефірі (наприклад, щодо фінансування партії «Голос», відносин її та «Європейської солідарності» (П. Порошенка) з Дж.Соросом, про що лунали звинувачення в ході марафону). Тобто можна вести мову про системне ведення пропагандистської діяльності в інтересах ОПЗЖ.

Поряд із цим постульована в ході телемарафону теза про зовнішнє управління Україною з боку Дж. Сороса досить добре вкладається в ідеологічну проросійську доктрину протистояння з Заходом, який нібито прагне економічно підкорити та морально розкласти пострадянські країни. Організації та медіа, які в Україні отримують гранти, відповідно, теж були представлені як шкідливі або й грабіжницькі структури. При цьому про проросійські політсили, організації та медіа в телемарафоні ніхто навіть і не намагався згадувати.

Фактично під виглядом телемарафону мала місце спланована медійна кампанія щодо формування громадської думки на користь відставки уряду О.Гончарука та взагалі шкідливості західної грантової допомоги громадським організаціям України. Дана медійна кампанія підігрувала інтересам «Опозиційної платформи – За життя». Саме про неприпустимість такого контенту (журналістських кампаній із наперед випрацьованою позицією сформувати громадську думку певним чином у чиїхось інтересах) зазначала Парламентська асамблея Ради Європи в одному зі своїх документів (див. п. 6 Розд. II вище).

7. Незалежна медійна рада не вважає, що Джордж Сорос, його структури, уряд О. Гончарука, українські громадські організації та ЗМІ повинні мати імунітет від критики, зокрема на телебаченні. Ми також не вважаємо, що зарубіжний вплив на Україну за допомогою грантів є однозначно позитивним чи навпаки негативним. Це питання може й має дискутуватися зокрема в медіа, але такі дискусії повинні відбуватися відповідно до журналістських стандартів та вимог телерадіомовного й інформаційного законодавства. Тобто подібна дискусія в медіа має слугувати найперше інтересам глядача, який за її результатами зможе самостійно зробити свої власні висновки, а не перетворюватися на пропаганду певної однієї точки зору на телеканалі, який по суті нав'язує глядачеві конкретну думку і цілком конкретне політичне угруповання.

8. **Сумнівна достовірність** (якість джерел інформації та їх ідентифікація). Телеведучі, наводячи певні факти чи оцінки Дж.Сороса та пов'язаних із ним

осіб (або виставлених в ефірі як таких), уникають посилання на конкретні джерела цих відомостей, вживаючи вислови, що просто хтось так «каже», «вважає» або посилання йде на неназваних «експертів» (див. п. 3 Розд. і вище).

В інших випадках особи, представлені як експерти, що коментують тему, не ідентифіковані як представники ОПЗЖ (В. Кацман) або просто не можуть вважатися незалежними експертами з огляду на їхню проросійську заангажованість, яка дуже рельєфно проступала в минулому або проступає зараз: Р. Бортник, М. Погребинський, А. Шарій, Г. Герман, О. Бондаренко, О. Лазарєв, С. Годний. Про зв'язки з Партією регіонів, Віктором Медведчуком у згаданих «експертів» в ефірі не зазначається, що значною мірою дозволяє приховувати відсутність плюралізму думок серед експертів, які беруть участь в телемарафоні.

9. Неповнота поданої інформації. Відсутність збалансованості при поданні інформації, посилань на її джерела та незазначення повного й суттєвого бекграунду гостей ефіру та їхніх власних політичних афіліацій саме по собі вже становить також і порушення професійного стандарту повноти подання інформації.

10. Розпалювання ненависті. Хоча в ході телемарафону не звучали безпосередні заклики до ліквідації чи обмеження діяльності структур, які отримують західну допомогу, але згадування їх в якості провідників інтересів Дж. Сороса, виставленого в настільки негативному світлі, здатне розпалювати ворожнечу в суспільстві до таких структур.

Крім того, зважаючи на національність Дж. Сороса, таке упереджене висвітлення його діяльності може сприяти антисемітським настроям й бути використане іншими суб'єктами з відповідною протиправною або ж політичною метою. Це пояснюється зокрема і тим, що на всіх континентах, від Угорщини до США, пропагандистські наративи міцно пов'язують особу пана Сороса із різноманітними конспіративними теоріями «єврейсько-масонської світової змови». У нашому регіоні ці теорії активно розкручуються та підтримуються РФ, оскільки з одного боку вони сприяють антизахідній істерії, а з іншого – провокують антисемітські висловлювання та інциденти, які РФ потім успішно використовує для пропаганди нібито «особливої проблеми українського антисемітизму та націоналізму» в західному світі, включно із впливовими міжнародними медіа.

Незалежна медійна рада звертає увагу, що розпалювання ворожнечі полягає не в самій критиці як такої певних суб'єктів, а в тому, що вона базувалася на інформації сумнівної достовірності й поданій незбалансовано, неповно та упереджено з явною пропагандистською метою.

11. Незалежна медійна рада звертає увагу Національної ради на той факт, що на інших телеканалах також присутні ідеологічна заангажованість на користь певних політсил та пропаганда суто однієї суб'єктивної позиції. Даний телемарафон є яскравим, але, на жаль, не єдиним прикладом таких систематичних порушень на телебаченні, що вимагає відповідного реагування регулятора.

IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що:

- 1** Телемарафон «Тхне Соросом», що вийшов в ефір 28 лютого 2020 р., ймовірно слугував медійному пропагуванню ідей відставки уряду Олексія Гончарука, шкідливості західної грантової підтримки українських громадських організацій і ЗМІ та мав на меті пропаганду інтересів конкретної політичної сили – «Опозиційної платформи – За життя».
- 2** В ефірі даного телемарафону наявні ознаки мови ворожнечі щодо організацій, які отримують підтримку від західних донорів, а сам подібний контент підбурює до антисемітизму.
- 3** Телеканал ZIK (ТОВ «Телерадіокомпанія «Нові комунікації»») у ході телемарафону «Тхне Соросом» не дотримався вимог достовірності подання інформації, її об'єктивності (неупередженості), збалансованості й повноти, а також порушив вимоги абзаців. 6 та 13 ч. 2 ст. 6, п. «в» ч. 1 ст. 59 ЗУ «Про телебачення і радіомовлення» та пунктів 4.2., 6.6., 7.1., 8.1, 8.11, 8.14, 8.15 та 8.17 власного Редакційного статуту.
- 4** Незалежна медійна рада звертається до Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення з пропозицією проведення нею більш детального моніторингу контенту каналів ZIK, NewsOne та «112 Україна» з огляду на систематичне фіксування в ньому політичної пропаганди конкретної партії (порушення п. «в» ч. 1 ст. 59 ЗУ «Про телебачення і радіомовлення»). Такий моніторинг Нацради мав би стосуватися питань збалансованості/незбалансованості підбору гостей ефірів, опонування ведучими цим гостям (або відсутності такого), згадування політичних сил в ефірі за відсутності інформаційних приводів або створення самими телеканалами таких штучних приводів, коментарів телеведучих та журналістів на підтримку (або проти) конкретних політиків, політичних сил та озвучуваних ними тез. Відповідний моніторинг мав би охоплювати принаймні тиждень мовлення.

ВІКРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

- [1] Інтернет-медіа “Texty.org.ua”, інформація про Бортника Р.: URL <https://texty.org.ua/d/socio/person/bortnik-ruslan/>
Інтернет-медіа “Українська правда”, - “Соратник Колесніченка хоче російську партію в Україні”: URL <https://www.pravda.com.ua/news/2011/03/25/6053737/>
Інформаційне агентство “Уніан”, “Вадим Колесніченко та Руслан Бортник”: URL <https://photo.unian.ua/photo/257682-vadim-kolesnichenko-i-ruslan-bortnik>
- [2] Веб-сайт ГО “Рух ЧЕСНО”, ПолітХаб - опис політика Кацмана В.Н.: URL <https://www.chesno.org/politician/24894/>, <https://pep.org.ua/uk/person/41307>
- [3] Онлайн-платформа проекту “Український вибір” - опис експерта Погребінського М.: URL <http://vybor.ua/authors/6.html>, <https://www.pravda.com.ua/news/2004/06/11/3000457/>
- [4] Інтернет-медіа “Texty.org.ua”, інформація про Лахарева О.: URL <https://texty.org.ua/d/socio/person/lazariev-oleksandr/>
- [5] Інтернет-медіа “Texty.org.ua”, інформація про Годного С.: URL <https://texty.org.ua/d/socio/person/godnyi-serhii/>
- [6] Інтернет-медіа “Дзеркало тижня”, - “ОПЗЖ у Харкові може очолити підозрюваний у держзраді соратник Медведчука – джерела”: URL https://dt.ua/POLITICS/opzzh-u-harkovi-mozhe-ocholiti-pidozryuvaniy-u-derzhzradi-soratrik-medvedchuka-dzherela-331800_.html
- [7] Інтернет-медіа “Gazeta.ua”, - “Анексія Криму - законна, а війну на Донбасі почали українці” - композитор Бистряков”: URL https://gazeta.ua/articles/donbas/_aneksiya-krimu-zakonna-a-vijnu-na-donbasi-pochali-ukrayinci-kompozitor-bistryakov/785994
- [8] Веб-сайт газети “Vesti.ua”, - “Топ-100 самых влиятельных людей и явлений в Украине по версии “Вестей”: URL <https://vesti.ua/politika/360553-top-100-samykh-vlijatelnykh-v-ukraine-ljudej-i-javlenij#reyting>
- [9] Інтернет-медіа “Історична правда”, - “Орел проти лева: польсько-чехословацький спір про Тешинську Сілезію”: URL <https://www.istpravda.com.ua/articles/2017/11/7/151437/>
- [10] Офіційний веб-портал Верховної ради України, Поіменне голосування про проект “Постанови про відставку Прем'єр-міністра України Гончарука О.В.” (№3158) - в цілому: URL http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/radan_gs09/ns_golos?g_id=4314
- [11] Веб-сайт телеканалу “ZIK”: URL https://zik.ua/attachments/pdf/ZIK_structura_vlasnosti_2019.pdf
- [12] Офіційний веб-портал Верховної ради України, - довідка про НДУ Козака Т. Р.: URL <https://itd.rada.gov.ua/mps/info/page/18034>
- [13] Висновок Незалежної медійної ради “Дотримання стандартів висвітлення під час виборів та можливих зловживань свободою слова телеканалом «NewsOne»”: URL <https://mediarada.org.ua/case/newsonel/>

Висновок щодо висвітлення теми грантоотримувачів (фонду «Відродження» та ін.) в ефірі телеканалу ZIK 13 листопада 2020 р.

21 грудня 2020 р.

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

1 До Незалежної медійної ради 12 листопада 2020 року надійшло звернення виконавчої директорки Інституту масової інформації Оксани Романюк щодо анонсування в ефірі телеканалу ZIK телемарафону «Реванш соросятні» з проханням розглянути відповідний контент і надати висновок щодо наявності або відсутності порушень професійних журналістських стандартів з боку телеканалу ZIK, поширення мови ворожнечі та маніпуляцій.

Українською мовою

2 1 грудня 2020 року Незалежна медійна рада, керуючись пунктом 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі прийнятним з огляду на велику суспільну значущість цього питання (подібний контент уже фігурував на зазначеному телеканалі, й НМР були зафіксовані порушення).

In English

3 У вранішньому ефірі каналу ZIK (о 8:37) 13 листопада 2020 року було подано сюжет про Джорджа Сороса, в якому зазначалося про його вплив на українську владу та нібито формування «армії власних прихильників» мало не в кожній країні світу; було згадано, що мільярдер народився в єврейській сім'ї 1930 року в Будапешті. Що «стрімке

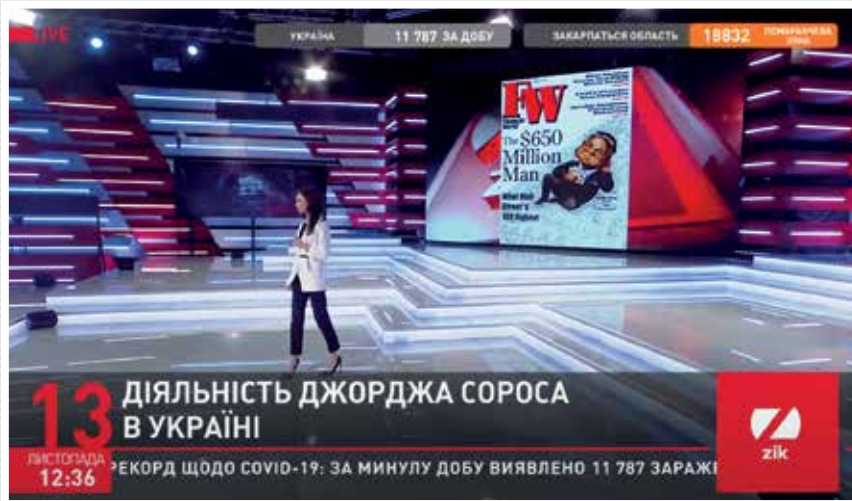
збагачення Сорос поєднує з благодійністю», а більша частина його активів нібито є надбанням мережі фондів «Відкрите суспільство». Вказується, що через мережу власних фондів Дж. Сорос фінансує різноманітні проекти в країнах, що розвиваються. Але надалі з посиланням на «критиків мільярдера» подано звинувачення його в корисливих мотивах та комерційних інтересах і наводиться лише пряма мова експертів Ігоря Мосійчука з критикою Дж. Сороса. Після цього фокус уваги зміщується на т.зв. соросят, які, як було сказано, зрештою «залишають зручні крісла», але наслідки їхньої діяльності нібито «пожинають» інші покоління.

О 10:25 подається сюжет про пікетування дому голови Конституційного Суду України Олександра Тупицького антикорупційними активістами. Одна з ведучих подає підводку: «Тиск на суди, призначення “своїх” у керівництво стратегічно важливих держкомпаній та шантаж грошима МВФ: як західні, так би мовити, партнери досягають своїх корисливих мотивів в Україні — дивимося далі в сюжеті». У самому сюжеті зазначається, що українські антикорупційні активісти «взялися за старе», хоча переможець американських виборів Джо Байден ще «не встиг перевезти в Білий дім усіх своїх собак»: палили фаєри, «штовхалися», «погрожували» під будинком «родичів» О. Тупицького. Розповідається про «стурбованість західних посольств та активізацію пов’язаних з ними структур» через скасування антикорупційних норм КСУ. Демонструється декоративна шибениця, яку активісти привезли під будинок голови КСУ і яку голова ГО «Центр протидії корупції» Віталій Шабунін назвав «артоб’єктом» (цитата), проте водночас диктор з посиланням на анонімних правників додає, що це можна розцінювати як погрозу судді згідно з Кримінальним кодексом. «Але це не зупиняє “соросят” та кураторів. Антикорупційні норми не відповідали українським нормам, але дозволяли Заходу тримати на гачку наших чиновників і депутатів через антикорупційні органи, створені начебто в рамках співпраці з МВФ. Саме з цієї причини, а не заради “посадок”, яких немає, активісти влаштували цькування суддів», — ідеться в цьому сюжеті. Далі стверджується, що на вимогу Заходу Україна повернула «захмарні зарплати» членам наглядових рад і правлінь держкомпаній, «серед яких — західні наглядачі та учні Сороса», що отримують «мільйони» з наших податків, хоча «траншу досі нема».

О 12:19 одна з ведучих зазначає: «Вони роздають поради уряду і президенту, отримують космічні зарплати й мітять у кабінети. Як почувуються представники групи Дж. Сороса в Україні й чого від них чекати після ротації в Білому домі?» Після цього подано сюжет, у якому йдеться про можливі кадрові зміни в українській владі після зміни влади в США: експрем’єр Олексій Гончарук поїхав до Штатів, а ексміністр економіки Тимофій Милованов і далі фігурує в ЗМІ — «пропонує надрукувати гроші й роздати бізнесу». Далі зазначається, що, крім економістів-реформаторів, «подарунком» від Сороса є антикорупційні акти-

13.11.2020

Скріншот відео від 13.11.20 р. в ефірі телеканалу ZIK

вісти, «раніше ніким не знані» (демонструються кадри з В. Шабуніним). Потім знову ж згадується про членів наглядових рад, більшість із яких нібито «рекомендовані західними друзями» і яким «нещодавно повернули космічні зарплати по кілька сотень тисяч на місяць» (демонструються кадри з колишнім народним депутатом, членом Наглядової ради Укрзалізниці Сергієм Лещенком). На завершення зазначається, що ті ж обличчя можуть з'явитися в урядових кабінетах. Після цього сюжету в ефір з ведучими виводиться Анатолій Шарій (титрований як лідер Партії Шарія), якому пропонують оцінити зміни в американській політиці.

Після завершення включення з А. Шарієм одна з ведучих зазначає: «Пора долучати до нашого ефіру Катерину Барчик — про те, хто впустив слизького мільярдера до України, та про головних т.зв. західних друзів, які сіли в чиновницьких кріслах». Сюжет К. Барчик полягає в тому, що вона в студії на тлі великого екрана озвучує текст, який, вочевидь, був наперед заготовлений (ведуча кілька разів збивається під час сюжету).

Розповідь К. Барчик (12:30) починається з твердження про те, що «в нас уже давно є свій хазяїн», впливовіший за олігархів, корупціонерів і бандитів із 90-х років — людина, що пустила корені й «живить усі гілки влади» [1]. Водночас наводиться фрагмент відео зі словами представника політсили «Опозиційна платформа — За життя» Вадима Рабіновича про те, що 80% людей, які ухвалюють рі-

шення в Україні, є «людьми Сороса». Далі — відео з цитатою народного депутата Олександра Дубніського: «Соросята — как раковая опухоль, которая возникла где-то в середине 90-х».

К.Барчик продовжує: «Поки одні переживають кризу чи фінансовий крах, Сорос злітає». Вона стверджує, що останнього часто звинувачують у втручанні в справи інших країн (без уточнення, хто саме звинувачує), «а він таки втручається, щоби заробити... Всі найвигідніші угоди Сороса — нечесні». Нібито в 90-х роках він «поставив на коліна» економіку Британії; фактично звинувачується «фонд Сороса» в спекуляціях з цінними паперами. «[Поставив] на коліна Гонконг, Малайзію та Таїланд; був час, коли махінації Сороса підкосили економіку Японії, Південної Кореї, Філіппін, Бразилії та ще й Росії. А ще він причетний до повного падіння економіки Аргентини». Стверджується, що мільярдер почав вкладати зароблені на «махінаціях» гроші на перспективу й заснував фонд «Відродження». Діяльність Дж. Сороса пов'язується з подальшими позиками країн у Міжнародного валютного фонду.

Наводяться приклади Угорщини, Білорусі, РФ, де припинили роботу структур мільярдера. На протигагу наводиться приклад України, оскільки тут фонд «Відродження» працює. З одного боку, щодо діяльності фонду вжито слово «благодійність», але далі наводиться цитата з одного з блогів сайту «Українська правда» (без зазначення конкретного автора) щодо того, що діяльність Сороса в певній країні збігається з початком економічних криз.

Також цитуємо: «Хто платить, той замовляє музику: 18 000 проєктів фінансує Сорос в Україні... За 30 років Сорос в Україні пустив коріння на основні гілки влади. Американець вливає гроші в українські ЗМІ — підсів на “кормушку” портал “Наші гроші”. Наводяться приклади висвітлюваної порталом тематики, після цього згадуються «СтопФейк», «Трансперенсі Інтернешнл», «Дозорро», «Прозорі міста», «СтейтВоч», ЦПК як такі, що отримують гроші від нього.

Стверджується, що «люди, які живуть за гроші американця», допомагали створювати НАБУ й розробити новий антикорупційний Закон — «декларації придумали саме вони». Також було подане твердження про «фінансування Соросом» освіти в Україні: мовляв, у 90-х понаписували та відредагували підручники, як і ЗНО, яке нібито проводять «за гроші американського фінансиста». «Знаменита Уляна Супрун не соромилася брати гроші Сороса на скандальну реформу охорони здоров'я, через яку, зокрема, зменшують фінансування на медицину. Отож смокче фінансові груди Джорджа Сороса ледь не вся Україна», — стверджує К. Барчик.

Нинішня влада України порівнюється з попередньою, нібито й зараз є багато

посадовців із закордонними зв'язками, а іноземці «заполонили владу в Україні». Їх начебто найбільше в наглядових радах: Шевкі Аджунер, Андерс Ослунд, Крістіан Кун, Андреас Мат'є, Адомас Азуолас Аудіцкас, і їм платять по «пів мільйона гривень щомісяця» за кошт наших податків. Водночас як приклад наводиться відео вагона з дахом, що протікає, а посадовці Укрзалізниці, як стверджується, привласнюють гроші та «ховають по холодильниках». «Соросятами в Україні називають людей, що хоч якось причетні до фонду американця Дж. Сороса. Зеленський найбільше привів таких до влади», — йшлося в сюжеті.

Наводяться як приклади «соросят»: колишній прем'єр-міністр України Олексій Гончарук (нібито Офіс ефективного регулювання існував «за соросівський рахунок»), демонструються архівні кадри з акції обдурених у будівельних аферах інвесторів, де О. Гончарук виступав спікером, а саму акцію пані Барчик називає «проплаченою», «пробув на посаді трохи більш як пів року, а шкоди наробив як за декілька: зріс держборг, неефективне розподілення грошей, висока комуналка... розширив дірку в бюджеті — понад 80 млрд грн»; далі наводиться цитата колишнього міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України Т. Милованова, нібито він не приховує, що є «дебілом», водночас ця цитата подається як його серйозне, а не жартівливе твердження. Згадується про його значні заробітки в США, після яких він начебто скаржився на «малу» міністерську зарплатню в 30 000 грн, але стверджується, що, коли «йому заплатили» понад 230 000 грн, «експерти» (неназвані) розцінили це як перед-

13.11.2020

Скріншот відео від 13.11.20 р. в ефірі телеканалу ZIK

плату за відкриття ринку землі. Загалом багатьох т. зв. соросят ведуча пов'язує саме зі Сполученими Штатами. Згадується і про колишнього міністра культури, молоді та спорту України Володимира Бородянського, який керував телеканалами Віктора Пінчука, названого ведучою «давнім партнером» Демократичної партії США. Далі згадується «виписування» В. Бородянським для себе та своїх заступників зарплатні в 100 000 грн та ініціювання з його боку «диктаторського» законопроекту про медіа. Наступним фігурує міністр юстиції України Денис Малюська, який критикується за ініціювання ремонту СІЗО на противагу боротьбі зі знущаннями з в'язнів, якій нібито не приділяється увага. Потім настала черга ексміністра енергетики та захисту довкілля України Олексія Оржеля, ексміністра освіти і науки України Ганни Новосад («була стипендіаткою фонду “Відкрите суспільство Сороса”»).

Серед депутатів-«соросят» згадуються «гарна жінка Роксолана Підласа», яку наче запідозрили (без уточнення, хто саме) в лобіюванні інтересів виробників касових апаратів («вирішила написати законопроект про тотальне введення кас, а раніше отримала 540 000 грн від розробника програмного забезпечення касових апаратів», що випливає з її декларації), Олена Шуляк («з Гончаруком співпрацювала в Офісі ефективного регулювання», нібито фінансованому Соросом; «вона є представницею Сороса в керівництві фракції “Слуги народу”, в цьому її звинуватив нардеп О. Дубінський»).

Ексміністр економічного розвитку і торгівлі України (2014–2016), колишній керівник Укроборонпрому Айварас Абромавичус, якого «приписують до Сороса», звинувачується в наявності в нього подвійного громадянства та протягуванні своїх людей на посади, отриманні «півмільйонної зарплати». Наступний у черзі — колишній генеральний прокурор Руслан Рябошапка, який на «плівках Трампа» фігурує як «стовідсоткова людина Зеленського» Журналісти (без уточнення, хто саме) «розшукали в нього будинок у Франції, що належить дружині ексгенпрокурора, а діти його — громадяни Франції». Перелічуються «соросята» в наглядних рада: Сергій Лещенко, «слизька людина» і «корупціонер» (звинувачення від неназваних «колишніх посадовців Укрзалізниці»), «брехун», стверджується, нібито бізнесмени платили йому мільйони за лобіювання законопроектів за часів його депутатства, «купив квартиру в столиці за 7 500 000»; Мустафа Найєм, який «не має досвіду» для роботи в Укроборонпромі.

Стверджується про нібито нещодавню зустріч «соросят» за одним столом, серед учасників якої вказуються: Андрій Коболев, Денис Малюська, Олег Чурій, Юлія Ковалів, Уляна Супрун. Зустріч нібито відбулася в ресторані бізнес-партнера Томаша Фіали, «який так само представляє інтереси американського мільярдера». На завершення ведуча зазначає з посиланням на О. Дубінського, що критерієм зарахування до «соросят» є підтримка кредитів від МВФ.

II. РЕГУЛЮВАННЯ

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

2. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.
2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

Стаття 14. Заборона дискримінації

Користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою — статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою.

3. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ»**Стаття 6. Неприпустимість зловживання свободою діяльності теле-радіоорганізацій**

- ...
2. Не допускається використання телерадіоорганізацій для:
- ...
- пропаганди винятковості, зверхності або неповноцінності осіб за ознаками їхніх релігійних переконань, ідеології, належності до тієї чи іншої нації або раси, фізичного або майнового стану, соціального походження;
- ...
- поширення інформації, яка порушує законні права та інтереси фізичних і юридичних осіб, посягає на честь і гідність особи.

Стаття 59.

1. Телерадіоорганізація зобов'язана:
- ...
- в) поширювати об'єктивну інформацію.

Стаття 60.

1. Творчий працівник телерадіоорганізації зобов'язаний:
- ...
- б) перевіряти достовірність одержаної ним інформації;
- ...
- г) виконувати інші вимоги, які випливають із цього Закону і статуту теле-радіоорганізації та укладеного ним з телерадіоорганізацією трудового договору.

4. КОДЕКС ЕТИКИ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА (у новій редакції)

2. Служіння інтересам влади чи засновників, а не суспільства, є порушенням етики журналіста.
6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень, відео- та аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрилансерів, пресслужб та інших джерел.
9. Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Неприпустимим є розповсюдження інформації, що містить упередженість чи необґрунтовані звинувачення.
10. Точки зору опонентів, в тому числі тих, хто став об'єктом журналістської критики, мають бути представлені збалансовано. Так само мають бути подані оцінки незалежних експертів.
15. Ніхто не може бути дискримінований через свою статтю, мову, расу, релігію, національне, регіональне чи соціальне походження або політичні уподобання...

5. РЕЗОЛЮЦІЯ ПАРЄ 1003 (1993) «ПРО ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ЖУРНАЛІСТИКИ»

1. На додаток до законних прав і обов'язків, викладених у відповідних правових нормах, ЗМІ мають моральну відповідальність перед громадянами й суспільством, що слід підкреслити саме зараз, коли інформація та комунікація відіграють дуже важливу роль у формуванні особистих позицій громадян і в розвитку суспільства та демократичного життя.
2. Професія журналіста передбачає права й обов'язки, свободи та відповідальність.
...
4. Поширення повідомлень має базуватися на принципі достовірності, що забезпечується відповідними засобами перевірки й доказів, а також на неупередженості подання, опису й розповіді...
...

21. ...Журналістика не повинна змінювати правдиву й неупереджену інформацію або чесні думки, використовувати їх на користь ЗМІ, намагаючись створити чи сформулювати громадську думку, оскільки законність журналістики ґрунтується на ефективній повазі до основоположного права громадян на інформацію як складовій поваги демократичних цінностей. Тому журналістика, пов'язана із законними розслідуваннями, обмежується достовірністю й чесністю інформації та думок і є несумісною з журналістськими кампаніями, що проводяться на підставі заздалегідь випрацюваних позицій і спеціальних інтересів».

6. ДОДАТОК ДО РЕКОМЕНДАЦІЇ КОМІТЕТУ МІНІСТРІВ РАДИ ЄВРОПИ № R (97)20 «ПРО “МОВУ ВОРОЖНЕЧІ”» («Сфера дії») від 30 жовтня 1997 р.

...мова ворожнечі тлумачиться як усі форми самовираження, які включають поширення, підбурення, сприяння або виправдання расової ненависті, ксенофобії, антисемітизму чи інших видів ненависті на ґрунті нетерпимості, у тому числі: вислови нетерпимості в формі радикального націоналізму та етноцентризму, дискримінації та ворожості щодо меншин, мігрантів і людей з числа іммігрантів.

7. РЕДАКЦІЙНИЙ СТАТУТ ТЕЛЕКОМПАНІЇ ТОВ «ТЕЛЕРАДІОКОМПАНІЯ “НОВІ КОМУНІКАЦІЇ”»

РОЗДІЛ І. Телерадіоорганізація, творчий колектив, їхні права та обов'язки

04. Права та обов'язки Товариства

...

4.2. Обов'язки Товариства:

...

— поширювати об'єктивну інформацію

РОЗДІЛ ІІІ. Редакційні цінності

6. Основні редакційні цінності та принципи

...

6.6. Основні принципи інформаційної діяльності Товариства:

Правдивість і точність. Точність має більше значення, ніж швидкість. Інформаційний продукт Товариства має ґрунтуватися на надійних джерелах, твердих доказах, ретельній перевірці і подаватися зрозумілою і точною мовою. Телерадіожурналісти мають бути чесні та відверті щодо того, що їм невідомо, і уникаати необґрунтованих припущень. Товариство у своїй інформаційній діяльності прагне бути точним і правдиво висвітлювати події.

...

Безсторонність і багатоманітність думок. Товариство прагне бути об'єктивним і безстороннім у своєму підході до предмета, відображати всі значні думки через дослідження діапазону і конфліктів різних точок зору. Там, де це доречно, телерадіожурналісти можуть надавати професійні судження, але ніколи не підтримуватимуть окрему думку щодо суперечливих питань публічної політики або щодо політичних, економічних, комерційних, трудових та інших конфліктів або суперечностей.

Редакційна чесність і незалежність. Товариство та телерадіожурналісти незалежні від інтересів як держави, так і різних партій. Аудиторія Телерадіоорганізації може бути впевненою в тому, що на рішення творчого колективу не впливають політичний чи комерційний тиск або будь-які особисті інтереси.

...

РОЗДІЛ IV. Вимоги до створення та поширення інформації

7. Загальні вимоги

7.1. При виготовленні програм та передач (інформації), їх поширенні, наданні інформаційних послуг Товариство та телерадіожурналісти діють у суворій відповідності до журналістських стандартів точності, достовірності, оперативності, повноти, неупередженості, збалансованості та відокремлення фактів від коментарів, авторських суджень і припущень.

...

8. Основні вимоги до забезпечення точності, об'єктивності, неупередженості та збалансованості інформації

8.1. Інформація про факти, яка поширюється Товариством, має точно відповідати реальним подіям чи даним та бути об'єктивною...

- 8.2. Умисне перекручення чи спотворення фактів є неприпустимим так само, як і маніпулювання фактами (неповний виклад, замовчування, невиправданий наголос, псевдосенсаційність тощо).
...
- 8.11. Телерадіожурналісти мають неупереджено та безсторонньо висвітлювати спірні теми у випусках новин та інших передачах. Телерадіожурналісти не мають права висловлювати власні думки, припущення, окрім авторських передач, де, у свою чергу, вони мають бути чітко відокремлені від фактів.
...
- 8.14. Товариство сприяє інформаційному плюралізму, висвітлюючи усі суспільно важливі події та надаючи можливість для оприлюднення повного спектра політичних, соціальних, культурних, національних і релігійних поглядів, наявних у суспільстві; також допомагає встановленню ідеологічної різноманітності, за якої жодна ідеологія не може визнаватись державною, пануючою, обов'язковою або єдиною можливою.
- 8.15. Телерадіожурналісти мають прагнути представляти різні точки зору одразу в межах одного сюжету чи випуску новин, інформаційних і аналітичних програм. У разі, якщо неможливо оперативного взяти коментар однієї зі сторін, щоб представити її точку зору в межах одного сюжету чи випуску, необхідно докласти зусиль для того, щоб викласти цю точку зору. У цьому випадку обов'язково слід загострювати увагу на тому, що є різні точки зору з відповідного питання, а також повідомити причину, з якої поки що не вдалося взяти коментар певної сторони.
- 8.16. Якщо особа, про яку йдеться, відмовляється коментувати ситуацію, Товариство має поінформувати про цей факт громадськість. У випадку, якщо з особою зв'язатися не вдалося, Товариство разом з виходом в ефір сюжету оголошує про свою готовність представити також і позицію іншої сторони конфлікту.
- 8.17. Телерадіожурналісти мають шукати якомога ширший спектр думок і ретельно подавати його у своїх матеріалах. Товариство має надати можливість відповісти на публічні звинувачення тому, кого звинувачують. При висвітленні конфліктів чи спірних питань телерадіожурналісти мають докласти також зусиль до знаходження експерта. При цьому громадськість має чітко розуміти, чому саме ця людина коментує ту чи іншу подію, чи має цей коментатор достатній експертний рівень і чи ця людина не є стороною конфлікту. Такий експерт має бути чітко означений з вказівкою на інституцію, яку він представляє, науковий ступінь (за наявності) або інші

критерії, що вказують на фаховість у темі, щодо якої експерт дає коментар.

...

12. Вимоги до розповсюдження інформації про різні групи населення

12.1. Не допускається використання Телерадіоорганізації для розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, пропаганди винятковості, зверхності або неповноцінності осіб за ознаками їхніх релігійних переконань, ідеології, належності до тієї чи іншої нації або раси, фізичного або майнового стану, соціального походження.

12.2. У матеріалах, підготовлених і оприлюднених Телерадіоорганізацією, ніхто не може бути дискримінований через свою стать, сексуальну орієнтацію, вік, мову, расу, релігію, національне, регіональне чи соціальне походження, майновий стан, хворобу, фізичні вади чи політичні уподобання.

12.3. Телерадіожурналісти мають виключати у своїй роботі і повсякденному житті ідеї ксенофобії та дискримінаційного ставлення до людей за будь-якою ознакою та виявляти толерантність до кожної людини.

12.4. В Україні існують різні національні і регіональні “чутливі точки”, які телерадіожурналісти мають поважати і відображати. Телерадіоорганізація зобов’язана бути точною і послідовною у їх висвітленні з метою уникнення стереотипів чи кліше».

III. ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ

1. Незалежна медійна рада вже вдруге розглядає питання висвітлення на телеканалі ZIK тематики т.зв. соросят та діяльності Джорджа Сороса. У цьому випадку цілий телемарафон з такої тематики каналом уже не проводився, але розглядуваний контент значною мірою схожий на поширений на початку 2020 року, який був оцінений радою (див. висн. НМР від 29.05.20 [2]). Зважаючи на очевидну настирливість телеканалу в просуванні певної ідеологічної позиції та на фактичне nereагування Національної ради з питань телебачення й радіомовлення на попередній випадок, Незалежна медійна рада надає оцінку також і матеріалам каналу за 13 листопада 2020 року, оскільки такий контент може мати значний суспільний вплив.

2. Незалежна медійна рада у вищезгаданому висновку вже зазначала (п. 2): «Питання впливу з-за кордону на життя України загалом та на діяльність урядових структур не нове, й з цього приводу регулярно виникає суспільна дискусія. У кожній приватної особи є право притримуватися власних поглядів як щодо того, хто і як з-поза українських кордонів впливає на нашу державу, так і з приводу якості роботи вітчизняного уряду...» Але журналісти та телеканал, хоча вони й є приватними суб'єктами, поряд із правами мають ще набір обов'язків та відповідальності, зокрема перед своєю аудиторією. В тому ж висновку рада вказувала: «Свобода слова для телерадіоорганізації є дещо вужчою, ніж у пересічного громадянина та ЗМІ інших видів (преса), оскільки Закон України “Про телебачення і радіомовлення” передбачає обов'язок поширення об'єктивної інформації, який включає в себе неупередженість і збалансованість, що є протилежним до просування суб'єктивної точки зору з певного питання. Такий підхід у регулюванні діяльності телеканалів базується, зокрема, на тому, що сила візуальних образів є потужнішою за друковане слово, а значна частина телерадіоорганізацій використовує радіочастоти, що є національним ресурсом, який має служити інтересам всіх громадян України».
3. Телеканал ZIK не вперше порушує питання зовнішнього впливу на Україну, але впливу лише з боку умовного “Заходу”. Питання впливу з боку Російської Федерації тут не порушується, незважаючи на тісний характер соціально-економічних зв'язків між країнами до 2014 року, наявність проросійських політичних сил в українському парламенті та факт російської збройної агресії проти України.
4. Питання зовнішнього впливу на Україну є суспільно важливим, але в журналістських матеріалах воно повинне розкриватися з дотриманням професійних стандартів та вимог законодавства. Треті особи, що вважають свої права порушеними певним контентом у медіа, мають відповідні правові засоби реагування, які вони задіюють самостійно (письмова претензія, звернення до суду). Але стандарти професії та законодавство працюють також і в іншій площині: слугують забезпеченню інтересів аудиторії телеканалу. Тому в наступних пунктах рада проаналізує дотримання базових стандартів журналістської професії та пов'язаних з ними законодавчих норм у цьому контексті.
5. Виступ К. Барчик проти «соросят» дуже насичений інформацією та фактами, але джерела інформації зазвичай не наводяться, як, наприклад, під час подання інформації про В. Пінчука й Т. Милованова. Наявність посилання на джерело інформації в журналістському матеріалі дозволяє його аудиторії краще оцінити достовірність повідомленої інформації та (не)заангажованість самого джерела. Приховування джерела інформації може бути обґрун-

тованим лише в тому разі, коли йому загрожує серйозна небезпека (на жаль, редакційний статут каналу ZIK дуже вільно трактує цей аспект).

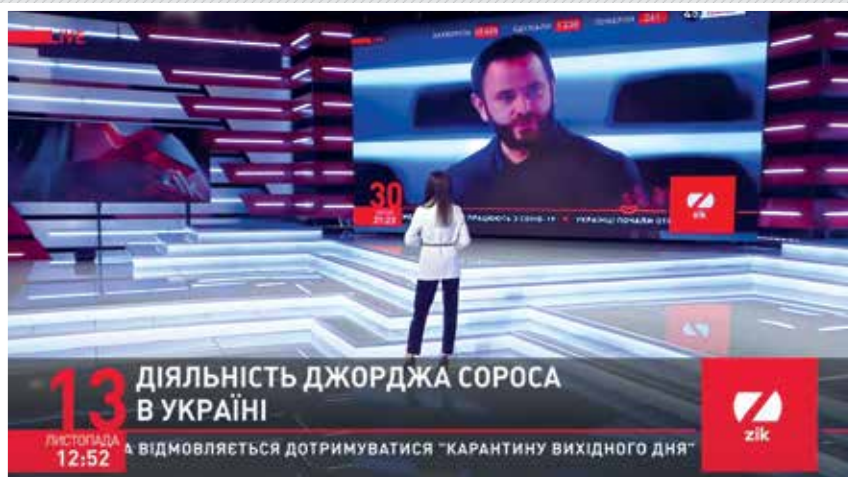
Формат сюжету про т.зв. соросят передбачав оглядовий виклад різних даних у великій кількості, але принаймні щодо тих, які раніше активно не обговорювалися в ЗМІ й не є загальновідомими, пасувало б подати джерела інформації, як і щодо цифр, які наводяться в матеріалі. Наприклад, твердження про функціонування Офісу ефективного регулювання завдяки фінансуванню структур Дж. Сороса не підтверджене конкретикою: звідки це відомо, який відсоток доходів Офісу становили кошти від мільярдера, в які роки відбувалося таке фінансування тощо.

У розглядуваному контенті наявні посилання на неназваних юристів та критиків. Оцінки експертів часто є необхідною частиною матеріалу медіа, але імена цих експертів мають бути озвучені, адже в іншому разі виникає можливість просувати в такому вигляді думки осіб, що не є експертами, або й просто суб'єктивну позицію журналіста.

В окремих випадках джерела інформації, які все ж були зазначені в матеріалі, виявилися заангажованими, як, наприклад, у разі з інформацією про народну депутатку Олену Шуляк від її колеги О. Дубінського, який виступає публічним флагманом боротьби із «соросятами», а в матеріалах його телепередачі

13.11.2020

Скріншот відео від 13.11.20 р. в ефірі телеканалу ZIK

були зафіксовані порушення професійних стандартів [3]. Суттєві питання щодо ймовірної заангажованості є також до І. Мосійчука, твердження якого неодноразово наводяться телеканалом під час висвітлення розглядуваної теми (див. п. 11 нижче).

Отже, в розглядуваному контенті телеканалу ZIK за 13 листопада 2020 року наявне порушення професійного стандарту щодо посилання на джерела інформації.

6. Подання в журналістських матеріалах точок зору осіб, про яких поширюється інформація, що може негативно вплинути на їхню репутацію, є необхідним для збалансованості відповідного матеріалу. Тобто забезпечення наявності в матеріалі повної інформації з відповідного питання, перевірки такої спірної інформації (особа під час звернення до неї про коментар може аргументовано спростувати звинувачення у свій бік або й підтвердити їх) та забезпечення неупередженості матеріалу.

Але при тому, що під час висвітлення питання «спільників Дж. Сороса» до їхнього числа «записано» чимало представників влади й громадського сектору, коментарів нікого з них із цього питання подано не було, як і коментарів самого Джорджа Сороса. Цілком імовірно, що окремі фігуранти матеріалу відмовилися б давати коментарі телеканалу, але це також є виявом їхньої позиції, про що аудиторія мала б бути поінформована (повідомлень про відмову від коментарів у сюжеті немає). Також не зацитовано відповіді згаданих осіб на озвучені раніше звинувачення, які були у відкритих джерелах (наприклад, з приводу купівлі С. Лещенком квартири).

Телеканал сам обрав такий формат сюжету К. Барчик, коли в ньому згадується дуже багато персонажів у негативному контексті, що робило технічно складним надання слова кожному з них. Але це не нівелює обов'язку журналістки й телеканалу підготувати збалансований матеріал і перевіряти інформацію.

Отже, аудиторія каналу не отримала інформації щодо того, як нібито викриті телеканалом персонажі відповіли на звинувачення у свій бік. Це порушення п. 10 Кодексу етики українського журналіста (п.п. 6.6., 8.14.–8.17. Редакційного статуту).

7. Журналісти телеканалу змішують подання фактів із власними оцінками, як це, зокрема, відбулося в новинному сюжеті о 10:27 13 листопада 2020 року. Те саме стосується і підводок ведучих у студії до цього сюжету та до сюжету о 12:19. У сюжеті К. Барчик вживає епітети на кшталт «слизький», «брехун», та і сам термін «соросята» спричиняє негативні асоціації. Це перешкоджає

глядачам самостійно оцінити факти й нав'язує їм думку телеканалу / журналіста. Тобто є порушення п. 9 Кодексу етики українського журналіста (п. 7.1. Редакційного статуту).

8. Зважаючи на викладене вище, аудиторії телеканалу подали й фактично нав'язали тільки одну точку зору, маніпулюючи думкою глядачів. Окремі підводки ведучих налаштовували глядачів на певну позицію ще до перегляду сюжету (наприклад, о 10:25) й фактично змішували коментарі з оцінками. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» забороняє поширення суб'єктивних, упереджених матеріалів (п. «в» ч. 1 ст. 59 — обов'язок поширювати об'єктивну інформацію). Зважаючи на те, що практично вся інформація щодо осіб, нібито пов'язаних із Дж. Соросом, подавалася в негативному ключі, а їхніх коментарів каналом наведено не було, фігурантам з боку журналістів давалися негативні характеристики, є підстави стверджувати, що виклад цього питання 13.11.20 телеканалом ZIK був упередженим щодо Джорджа Сороса та осіб, нібито пов'язаних з ним, на думку телеканалу (порушення п. 9 Кодексу етики українського журналіста, п.п. 4.2., 7.1., 8.11. Редакційного статуту каналу ЗІК).

І все ж Незалежна медійна рада розглядає питання збалансованості й неупередженості контенту переважно не в площині дифамації. Хоча згадані в матеріалах фігуранти мають можливість і формальне право висувати претензії до каналу, але рада розглядає відповідний контент передовсім з погляду інтересів глядача. Аудиторія має отримати повну інформацію з порушеного питання, а не бути об'єктом впливу пропаганди, провадженої каналом. Телеканал зобов'язаний подати в ефірі різні точки зору із суперечливого питання, забезпечивши об'єктивність сюжету. Це його закріплений законом обов'язок перед глядачами.

9. Незбалансованість матеріалів та відсутність посилань на джерела інформації є також і порушенням професійного стандарту повноти подання інформації (п. 6 Кодексу етики українського журналіста, п.п. 7.1., 8.14. Редакційного статуту). Однозначно неповним є журналістський матеріал, у якому не подано джерел інформації та навіть не зроблено спроб отримати коментарі критикованої сторони.
10. У цитованому вище висновку НМР від 29.05.20 щодо подібного контенту цього ж каналу розглядалася проблема антисемітизму, який «підігрівається» таким контентом телеканалу ZIK. Інформація про єврейську національність Дж. Сороса є загальновідомою, про неї також було згадано у вранішній частині ефіру від 13.11.20 (див. вище). Відсутність прямих звинувачень за національною ознакою в ефірі каналу не має особливого значення, оскільки нега-

тивне ставлення до єврейської національності тут просувається імпліцитно і, ймовірно, діє навіть ефективніше, ніж прямі заклики.

На думку ради, звинувачення Дж. Сороса та низки нібито пов'язаних з ним осіб у спробах установлення контролю над українською владою з метою визискування країни, які фігурують у розглянутих матеріалах, очевидно, спрямовані на розпалювання антисемітських настроїв і можуть провокувати відповідні антисемітські дії як у межах легальних політичних процесів (наприклад, неоголошування за кандидата на виборах через упередження щодо національності), так і поза ними (підбурення до конфліктів між громадами).

У п. 10 цитованого вище висновку Незалежної медійної ради від 29.05.20, яким надано оцінку подібному контенту телеканалу ZIK, йшлося про таке: «На всіх континентах, від Угорщини до США, пропагандистські наративи міцно пов'язують особу пана Сороса з різноманітними конспіративними теоріями “єврейсько-масонської світової змови”». У нашому регіоні ці теорії активно розкручуються та підтримуються РФ, оскільки, з одного боку, вони сприяють антизахідній істерії, а з іншого — провокують антисемітські висловлювання та/або інциденти, які РФ потім успішно використовує для пропаганди нібито “особливої проблеми українського антисемітизму та націоналізму” в західному світі, включно з впливовими міжнародними медіа».

11. Термін «антисемітизм» з'явився в Європі в другій половині XIX ст. [4]. ОБСЄ в практичному посібнику «Розуміння суті антисемітських злочинів на ґрунті ненависті та задоволення потреб єврейських громад, пов'язаних з безпекою» [5] наводить приклади антисемітизму в суспільному житті, засобах масової інформації тощо (додаток 6): «Особливо яскравими, але не єдиними прикладами цього є міфи про всесвітню єврейську змову чи про те, що євреї контролюють засоби масової інформації, економіку, уряд та інші суспільні інститути...» Велика українська енциклопедія серед різновидів антисемітизму виділяє, зокрема, «приписування євреям експлуатації неєврейського населення» (економічний антисемітизм) та «обвинувачення євреїв у встановленні контролю над світом чи окремими країнами або прагненні до такого встановлення» (вияв теорії змов) [6].

З боку телеканалу майже прямим текстом говориться про намагання Дж. Сороса взяти українську владу під свій контроль, що відповідає ознакам теорії змови. Питання економічного визиску України нібито Соросом та «соросятами» також порушено в сюжеті К. Барчик.

Колишній нардеп (VIII скл.) І. Мосійчук, пряму мову якого з критикою Сороса подавав канал ZIK у сюжетах на тему діяльності останнього і т.зв. соросят,

до свого обрання в парламент від Радикальної партії належав до кількох організацій «соціал-націоналістичного» спрямування. Ми не можемо стверджувати, що телеканал поділяє погляди екснардепа, але використання коментарів особи із сумнівною репутацією також підтверджує спрямованість телеканалу на залучення антисемітських наративів у власний контент.

Отже, телеканал у пропагандистських цілях експлуатує такий антисемітський дискурс і водночас сприяє розпаленню ксенофобських настроїв відповідного спрямування. Зрештою, така пропаганда переплітається з антизахідною проросійською пропагандою, коли образ ворога вбачається в США та НАТО, а європейські цінності загалом розглядаються як шкідливі й чужі. Це лягає на ґрунт попередньої радянської традиції антизахідної пропаганди, яка провадилася більшу частину періоду існування СРСР, а зараз відроджена в Російській Федерації [7]. Власне, антисемітизм успішно продовжував існувати в Радянському Союзі, як про це зазначає Рада Європи в посібнику з освіти у сфері прав людини за участю молоді: «Після перемоги більшовицької революції погроми в Радянському Союзі припинилися, але антисемітизм продовжував існувати в різних формах, зокрема у формі насильницького переселення, конфіскації майна та показових судових процесів» [8].

Зважаючи на це, рада вважає, що телеканал ZIK порушив також і п. 15 Кодексу етики українського журналіста (п.п. 12.1.–12.4. Редакційного статуту каналу).

12. Загалом же риторика каналу ZIK з прирівнювання до «агентів ворожого впливу» будь-яких громадських організацій та їхніх представників, які отримали хоч якесь мінімальне фінансування від фонду «Відродження», розпалює також ворожнечу до них в аудиторії каналу. Те саме стосується осіб, які підтримують співпрацю України з МВФ. Про якість упроваджуваних в Україні грантових програм від урядів та організацій із Західної Європи та США необхідно дискутувати. Але це має бути саме правдива дискусія, а не одностороннє цькування, тобто мало б бути забезпечене надання можливості висловитися всім зацікавленим сторонам, факти мають наводитися з посиланням на джерела інформації про них, а організатори такої дискусії, зокрема медіа та журналісти, мають бути реально неупередженими.

IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що:

- 1 В ефірі цього телемарафону наявні ознаки мови ворожнечі щодо організа-

цій, які отримують підтримку від західних донорів, а сам контент розпалює ксенофобію та антисемітизм.

- 2** Телеканал ZIK (ТОВ «Телерадіокомпанія “Нові комунікації”») під час ефіру 13 листопада 2020 року, висвітлюючи питання впливу Джорджа Сороса та нібито пов'язаних з ним осіб, не дотримався вимог посилення на джерела інформації, її об'єктивності (неупередженості), збалансованості й повноти, відокремлення фактів від коментарів та оцінок, а також порушив вимоги абзаців 6 та 13 ч. 2 ст. 6, п. «в» ч. 1 ст. 59 ЗУ «Про телебачення і радіомовлення», п.п. 6, 9, 10, 15 Кодексу етики українського журналіста та пунктів 4.2., 6.6., 7.1., 8.1, 8.11, 8.14.–8.17., 12.1.–12.4. власного Редакційного статуту.
- 3** Незалежна медійна рада вимушена констатувати фактичну бездіяльність Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення в частині належного реагування на такий контент телеканалу ZIK.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

- [1] Відеохостинг “YouTube”, канал телеканалу “ZIK”, - “Соросята” у політиці: Як прибічники Сороса “ухан-дохали” економіку: URL <https://www.youtube.com/watch?v=rDkpHjrO9cU&fbclid=IwAR2Y87Ruot60Tv4z9YjY-hApF8WvW3MUKWgo6IOc-r1rNWlvZM6YEC5ej7s>
- [2] Висновок Незалежної медійної ради “Телемарафон «Тхне Соросом», транслований 28.02.2020 в ефірі телеканалу ZIK”: URL <https://mediarada.org.ua/case/thne-sorosom-zik/>
- [3] Висновок Незалежної медійної ради “Сюжети програми «Гроші» телеканалу «1+1» стосовно Олега Барни”: URL <https://mediarada.org.ua/case/hroshi-telekanalu-1-1-oleh-barna/>
- [4] Інтернет-ресурс “Google Books”, - “Antisemitism: A Historical Encyclopedia of Prejudice and Persecution, Том 1”: URL <https://books.google.pl/books?id=Tdn6FFZklkcC&printsec=frontcover&hl=pl#B0001>
- [5] Веб-сайт ОБСЄ, - посібник “Розуміння суті антисемітських злочинів на ґрунті ненависті та задоволення потреб єврейських громад, пов'язаних із безпекою”: URL <https://www.osce.org/files/f/documents/d/4/376144.pdf>
- [6] Веб-портал “Велика українська енциклопедія”: URL <https://vue.gov.ua/%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%B8%D1%81%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%BC>
- [7] Веб-сайт ГО “Центр Медіаеформи”: URL <https://www.stopfake.org/uk/category/doslidzhennya/>
- [8] Веб-сайт “Council of Europe”, - “Discrimination and Intolerance”: URL <https://www.coe.int/uk/web/compass/discrimination-and-intolerance#B0003>

ПОРУШЕННЯ СТАНДАРТІВ ВИСВІТЛЕННЯ ВИБОРІВ, ПРОФЕСІЙНИХ ТА ЕТИЧНИХ СТАНДАР- ТІВ ЖУРНАЛІСТИКИ, ЗАКОНІВ УКРАЇНИ «ПРО БОРотьБУ З ТЕРОРИЗМОМ», «ПРО ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ»

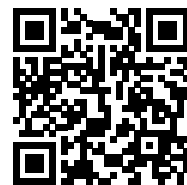
АВЕРС

**Висновок щодо низки матеріалів ТРК Аверс та афілійова-
них з нею структур**

 27 квітня 2021 р.

I. ЗМІСТ СКАРГИ

1 До Незалежної медійної ради надійшло звернення від директора Л. Гуріної та правознавця О. Єлової товариства з обмеженою відповідальністю «Компанія “ЕкспертоКреде”» (лист №53 від 24.12.2020) з проханням висловити позицію та надати висновок щодо поширення недостовірної інформації та маніпулятивного контенту ДП ТРК «Аверс» (та пов'язаними з нею телекомпаніями). Зокрема, у скарзі йдеться про порушення телеканалами «Аверс» та «Рівне-1» вимог висвітлення передвиборчого процесу; порушення телеканалом «Аверс» журналістських стандартів під час висвітлення захоплення заручників у місті Луцьк, порушення журналістами телеканалу «Аверс» права на приватність, висвітлення телеканалом необ'єктивної, неповної та неправдивої інформації.

Українською мовою

In English

2 З урахуванням пункту 12 Положення про Незалеж-

ну медійну раду 10.03.2021 Незалежна медійна рада визнала звернення в цій справі частково прийнятним [1] з огляду на значущість відповідного матеріалу для Волинського регіону та потребу поліпшення якості місцевих медіа.

II. РЕГУЛЮВАННЯ

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

2. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 8. Право на повагу до приватного і сімейного життя

1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.
2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заво-

рушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.
2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

Стаття 17. Заборона зловживання правами

Жодне з положень цієї Конвенції не може тлумачитись як таке, що надає будь-якій державі, групі чи особі право займатися будь-якою діяльністю або вчиняти будь-яку дію, спрямовану на скасування будь-яких прав і свобод, визнаних цією Конвенцією, або на їх обмеження в більшому обсязі, ніж це передбачено в Конвенції.

3. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ІНФОРМАЦІЮ»

Стаття 2. Основні принципи інформаційних відносин

1. Основними принципами інформаційних відносин є:
 - гарантованість права на інформацію;
 - відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією;
 - достовірність і повнота інформації;
 - свобода вираження поглядів і переконань;

- правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації;
- захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя.

Стаття 29. Основні принципи інформаційних відносин

1. Інформація з обмеженим доступом може бути поширена, якщо вона є суспільно необхідною, тобто є предметом суспільного інтересу, і право громадськості знати цю інформацію переважає потенційну шкоду від її поширення.
2. Предметом суспільного інтересу вважається інформація, яка свідчить про загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності України; забезпечує реалізацію конституційних прав, свобод і обов'язків; свідчить про можливість порушення прав людини, введення громадськості в оману, шкідливі екологічні та інші негативні наслідки діяльності (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб тощо.

Стаття 30. Звільнення від відповідальності

2. ...Якщо особа вважає, що оціночні судження або думки принижують її гідність, честь чи ділову репутацію, а також інші особисті немайнові права, вона вправі скористатися наданим їй законодавством правом на відповідь, а також на власне тлумачення справи у тому самому засобі масової інформації з метою обґрунтування безпідставності поширених суджень, надавши їм іншу оцінку...

4. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ»

Стаття 6. Неприпустимість зловживання свободою діяльності телерадіоорганізацій

2. Не допускається використання телерадіоорганізацій для... поширення інформації, яка порушує законні права та інтереси фізичних і юридичних осіб...

Стаття 59.

1. Телерадіоорганізація зобов'язана...
в) поширювати об'єктивну інформацію...

- е) виконувати правила рекламної діяльності і спонсорства, встановлені законодавством...
- і) розмістити спростування поширеної інформації, визнаної недостовірною, наклепницькою тощо.

5. ВИБОРЧИЙ КОДЕКС

Стаття 47. Основні засади інформаційного забезпечення виборів

4. Виборчі комісії, засоби масової інформації та інформаційні агентства, органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, об'єднання громадян, інші особи при поширенні інформації про вибори, яка не є передвиборною агітацією відповідно до статті 51 цього Кодексу, зобов'язані дотримуватися об'єктивності, неупередженості, збалансованості, достовірності, повноти і точності інформації, уникати дискримінації та сексизму.

Стаття 49. Засади участі засобів масової інформації та інформаційних агентств в інформаційному забезпеченні виборів

2. Інформаційні агентства та засоби масової інформації поширюють повідомлення про перебіг виборчого процесу, події, пов'язані з виборами, базуючись на засадах достовірності, повноти і точності, об'єктивності інформації та її неупередженого подання.
...

Телерадіоорганізації самостійно визначають кількість ефірного часу, присвяченого висвітленню фактів та подій, пов'язаних з виборчим процесом. У зазначених матеріалах телерадіоорганізаціям заборонено виокремлювати у своєму ставленні певних суб'єктів виборчого процесу чи надавати їм привілеї.

Засоби масової інформації мають збалансовано висвітлювати коментарі кандидатів, партій (організацій партій) — суб'єктів виборчого процесу щодо подій, пов'язаних із виборами.

Стаття 51. Форми і засоби передвиборної агітації

1. Передвиборна агітація — це здійснення будь-якої діяльності з метою спонукання виборців голосувати за або не голосувати за певного кандидата, пар-

тію (організацію партії) — суб'єктів виборчого процесу. Передвиборна агітація може здійснюватися у будь-якій формі та будь-якими засобами, що не суперечать Конституції України та законам України.

Передвиборна агітація може проводитися у таких формах...

...

4. оприлюднення в друкованих та аудіовізуальних (електронних) засобах масової інформації політичної реклами, виступів, інтерв'ю, нарисів, відеофільмів, аудіо- та відеокліпів, інших публікацій та повідомлень...
5. Прихована передвиборна агітація, а також розміщення або поширення матеріалів передвиборної агітації, не позначеної відповідно до вимог цього Кодексу, забороняються.

Стаття 57. Обмеження щодо ведення передвиборної агітації

4. Засобам масової інформації, їх посадовим та службовим особам і творчим працівникам під час виборчого процесу у своїх матеріалах і передачах, не обумовлених угодами, укладеними відповідно до вимог частини третьої статті 55 і частини другої статті 56 цього Кодексу, забороняється агітувати за або проти кандидатів, партій (організацій партій), оцінювати їхні передвиборні програми або надавати їм перевагу в будь-якій формі.
8. Включення до інформаційних теле-, радіопрограм передвиборних агітаційних матеріалів кандидатів, партій (організацій партій) або політичної реклами забороняється. Політична реклама повинна бути відокремлена від інших матеріалів і позначена як така.

6. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО БОРІТЬБУ З ТЕРОРИЗМОМ»

Стаття 17. Інформування громадськості про терористичний акт

Забороняється поширення через засоби масової інформації або в інший спосіб інформації, яка...

...

- може утруднити проведення антитерористичної операції і (або) створити загрозу життю та здоров'ю заручників та інших людей, які знаходяться в районі проведення зазначеної операції або за його межами;

- має на меті пропаганду або виправдання тероризму, містить висловлювання осіб, які чинять опір чи закликають до опору проведення антитерористичної операції...

7. КОДЕКС ЕТИКИ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА (редакція 2013 року)

2. Служіння інтересам влади чи засновників, а не суспільства, є порушенням етики журналіста.
3. Журналіст має з повагою ставитися до приватного життя людини. При цьому не виключається його право на журналістське розслідування, пов'язане з тими або іншими подіями і фактами, якщо суспільна значущість інформації, яка збирається і поширюється журналістом, є вищою, ніж приватні інтереси особи.
4. Висвітлення судових процесів має бути неупередженим щодо звинувачених. Журналіст не може називати людину злочинцем до відповідного рішення суду.
6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень, відео- та аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрилансерів, пресслужб та інших джерел.
7. Інформаційні та аналітичні матеріали мають бути чітко відокремлені від реклами відповідною рубрикацією.
9. Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Неприпустимим є розповсюдження інформації, що містить упередженість чи необґрунтовані звинувачення.
10. Точки зору опонентів, в тому числі тих, хто став об'єктом журналістської критики, мають бути представлені збалансовано. Так само мають бути подані оцінки незалежних експертів.
12. Журналіст зобов'язаний зробити все можливе для виправлення будь-якої поширеної інформації, якщо виявилося, що вона не відповідає дійсності.

13. Журналіст не повинен використовувати незаконні методи отримання інформації. Журналіст при зборі інформації діє в правовому полі України і може вдатися до будь-яких законних, в тому числі судових, процедур проти осіб, які перешкоджають йому в зборі інформації. Використання негласних прийомів збирання новин допускається лише тоді, коли це необхідно для забезпечення достовірності або точності матеріалу. Такі прийоми можуть бути виправдані лише в разі, коли іншими способами зібрати інформацію неможливо.
19. Свідоме порушення норм журналістської етики є абсолютно несумісним з професійною журналістикою, піддається громадському осуду, може бути підставою для позбавлення прескарти чи членства в професійних спілках та НСЖУ. Розгляд конфліктних ситуацій етичного та професійного характеру здійснює Комісія з журналістської етики.

8. РЕЗОЛЮЦІЯ ПАРЄ 1003 (1993) «ПРО ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ЖУРНАЛІСТИКИ»

4. Поширення повідомлень має базуватися на принципі достовірності, що забезпечується відповідними засобами перевірки й доказів, а також на неупередженості подання, опису й розповіді. Чутки не мають бути складовою повідомлень. Заголовки та виклад повідомлень мають відображати сутність представлених фактів і даних якомога точніше.
15. Ні видавці, ні власники, ні журналісти не повинні вважати, що вони є власниками новин. Новинні організації повинні ставитися до інформації не як до товару, а як до основного права громадянина. З цією метою медіа не повинні використовувати ані якість, ні зміст новин чи думок з метою збільшення кількості читачів чи аудиторії, зі зростанням якої збільшується рекламний дохід.
21. ...Журналістика не повинна змінювати правдиву й неупереджену інформацію або чесні думки, використовувати їх на користь ЗМІ, намагаючись створити чи сформувану громадську думку, оскільки законність журналістики ґрунтується на ефективній повазі до основоположного права громадян на інформацію як на складовій поваги до демократичних цінностей. Тому журналістика, пов'язана із законними розслідуваннями, обмежується достовірністю й чесністю інформації та думок і несумісна з журналістськими кампаніями, що проводяться на підставі заздалегідь випрацьованих позицій і спеціальних інтересів.

25. У професії журналіста ціль не виправдовує засобів, тому інформація повинна отримуватися законними та етичними засобами.

9. РЕКОМЕНДАЦІЯ КОМІТЕТУ МІНІСТРІВ РАДИ ЄВРОПИ №R (99) 15 ВІД 9 ВЕРЕСНЯ 1999 р. ЩОДО ЗАХОДІВ ІЗ ВИСВІТЛЕННЯ МЕДІЯМИ ВИБОРЧИХ КАМПАНІЙ

Якщо саморегуляція не охоплює таких питань, держави-члени мають уживати заходів, аби громадські та приватні телерадіокомпанії в передвиборчий період, зокрема, дотримувалися добросовісності, збалансованості та неупередженості в новинах та передачах щодо поточних подій, включаючи дискусійні передачі такі як інтерв'ю чи дебати (п. 2 розд. II).

У тих державах-членах, де партії та кандидати мають право купувати рекламу для цілей виборчого процесу, регулювання повинне забезпечувати...

— щоб громадськість знала про те, що повідомлення є оплаченою політичною рекламою. (п. 5 розд. II).

10. РЕДАКЦІЙНИЙ СТАТУТ ДОЧІРНЬОГО ПІДПРИЄМСТВА «ТЕЛЕРАДІОКОМПАНІЯ «АВЕРС»»

4. Основні вимоги щодо забезпечення достовірності поширюваної інформації

4.1 Журналісти телерадіоорганізації мають виходити із того, що достовірність інформації визначається її джерелом, і дотримуватись наступних правил...

2) уникати одержання інформації лише від одного джерела; завжди надавати пріоритет тому джерелу, яке може бути назване;

5) у разі, якщо стане відомо, що поширена інформація була недостовірною, негайно та з власної ініціативи поширювати спростування такої інформації.

5. Основні вимоги щодо забезпечення точності поширюваної інформації

Журналісти телерадіоорганізації мають виходити із того, що точність інформації визначається збереженням її первинного змісту з метою недопущення введення аудиторії в оману, і дотримуватися наступних правил:

- 1) виклад фактів має бути чітко відокремленим від коментарів, при поданні коментарів має бути зазначено його джерело та достатнім чином охарактеризовано його компетентність у питанні, що ним прокоментоване...
- 3) висловлювання власної думки журналіста телерадіоорганізації в інформаційних передачах (крім авторських інформаційно аналітичних передач) припустиме тільки з питань телерадіомовлення, необхідно утримуватись також від лексики, яка має оцінювальне значення та емоційно забарвлених висловлювань...

6. Основні вимоги щодо забезпечення неупередженості поширюваної інформації

Журналісти телерадіоорганізації мають виходити із того, що неупередженість інформації визначається однаковим ставленням до всіх осіб, які є учасниками подій або гостями передач, і дотримуватись наступних правил:

- 1) перед розмовою у прямому ефірі чи записом інтерв'ю завжди попереджати співрозмовника про свій політичний нейтралітет та неупереджене ставлення, ніколи не обіцяти ставити зручні запитання;
- 2) завжди розрізняти такі поняття, як персональна громадська позиція з певними політичними поглядами та уподобаннями та позиція як журналіста без поглядів, симпатій та уподобань...
- 5) особам, підданим у передачі критиці, має бути надана можливість дати відповідь в межах цієї передачі.

7. Основні вимоги щодо забезпечення об'єктивності поширюваної інформації

Журналісти телерадіоорганізації мають виходити із того, що об'єктивність інформації визначається максимально можливим усуненням впливу особистого ставлення журналіста до змісту такої інформації під час її підготовки та поширення, і дотримуватись наступних правил:

- 1) необхідно намагатися надати можливість прокоментувати подію всім особам, яких вона безпосередньо стосується; у разі неможливості висловити-

ся всім необхідно подати не менш ніж два коментарі протилежних точок зору...

8. Основні вимоги щодо забезпечення збалансованості поширюваної інформації

Журналісти телерадіоорганізації мають виходити із того, що збалансованість інформації визначається, з одного боку, прямою залежністю між рівнем суспільного інтересу до певної події та рівнем її висвітленості в ефірі, а з іншого боку — рівним ставленням до всіх суспільних і політичних сил і діячів, і дотримуватись наступних правил:

- 1) належна збалансованість не потребує цілковитого нейтралітету щодо кожного питання або відходу від основних демократичних засад щодо свободи слова та творчої діяльності, вона не досягається математичними методами, тобто врівноваженням кожної висловленої думки протилежною за змістом; метою збалансованості є висвітлення якнайширшого спектру думок і поглядів...
- 3) якщо в ефір виходить серія взаємопов'язаних передач, в яких розглядаються ті самі або споріднені проблеми, належну збалансованість може забезпечувати вся серія передач, намір авторів досягти безсторонності саме в цей спосіб повинен плануватися заздалегідь і доводитися до відома аудиторії. Водночас у серії передач, де в кожному випуску розглядаються геть різні і не пов'язані між собою питання, збалансованість повинна забезпечуватися в кожній окремій програмі.

11. РЕДАКЦІЙНИЙ СТАТУТ ТЗОВ «ТРК РІВНЕ-1» (текст значною мірою збігається з текстом статуту ТРК «Аверс»)

4.1. Журналісти телерадіоорганізації мають виходити із того, що достовірність інформації визначається її джерелом, і дотримуватись наступних правил:

- 1) намагатися самим бути свідками подій, а якщо це неможливо — намагатися одержувати інформацію у першоджерел (учасників або інших свідків подій); завжди надавати пріоритет тому джерелу, яке є найближчим до першоджерела;
- 2) уникати одержання інформації лише від одного джерела; завжди надавати пріоритет тому джерелу, яке може бути назване;

- 3) надавати інформацію, одержану з анонімного джерела, лише у випадку, якщо така інформація становить значний суспільний інтерес та якщо джерело є надійним і компетентним; у випадку необхідності поширення інформації, одержаної з анонімного джерела, намагатися надавати аудиторії такий обсяг інформації про нього, який, з одного боку, дозволяє захистити його особу, а з іншого боку, не вводить аудиторію в оману стосовно його статусу...

5. Основні вимоги щодо забезпечення точності поширюваної інформації

Журналісти телерадіоорганізації мають виходити із того, що точність інформації визначається збереженням її первинного змісту з метою недопущення введення аудиторії в оману, і дотримуватися наступних правил:

- 1) виклад фактів має бути чітко відокремленим від коментарів, при поданні коментарів має бути зазначено його джерело та достатнім чином охарактеризовано його компетентність у питанні, що ним прокоментоване...
- 3) висловлювання власної думки журналіста телерадіоорганізації в інформаційних передачах (крім авторських інформаційно-аналітичних передач) припустиме тільки з питань телерадіомовлення, необхідно утримуватись також від лексики, яка має оцінювальне значення, та емоційно забарвлених висловлювань...

6. Основні вимоги щодо забезпечення неупередженості поширюваної інформації

Журналісти телерадіоорганізації мають виходити із того, що неупередженість інформації визначається однаковим ставленням до всіх осіб, які є учасниками подій або гостями передач, і дотримуватись наступних правил:

- 1) перед розмовою у прямому ефірі чи записом інтерв'ю завжди попереджати співрозмовника про свій політичний нейтралітет та неупереджене ставлення, ніколи не обіцяти ставити зручні запитання;
- 2) завжди розрізняти такі поняття, як персональна громадська позиція з певними політичними поглядами та уподобаннями та позиція як журналіста без поглядів, симпатій та уподобань...
- 5) особам, підданим у передачі критиці, має бути надана можливість дати відповідь в межах цієї передачі.

7. Основні вимоги щодо забезпечення об'єктивності поширюваної інформації

Журналісти телерадіоорганізації мають виходити із того, що об'єктивність інформації визначається максимально можливим усуненням впливу особистого ставлення журналіста до змісту такої інформації під час її підготовки та поширення...

12. «МЕДІА Й ТЕРОРИЗМ». ЗВІТ КОМІТЕТУ З ПИТАНЬ КУЛЬТУРИ, НАУКИ ТА ОСВІТИ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ АСАМБЛЕЇ РАДИ ЄВРОПИ (Дос. 10557, 20 травня 2005 року)

7. Парламентська асамблея покладається на здатність європейських політичної системи та культури, а також громадян, політиків і журналістів уникати надсенсаційних повідомлень ЗМІ про тероризм.
8. Парламентська асамблея спонукає фахівців медіа...
- iv. Не сприяти цілям терористів через розпалювання в громадськості відчуття страху, який можуть спричинити терористичні акти, або пропонування терористам майданчика для значної публічності...

13. КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

Стаття 162. Порушення недоторканності житла

1. Незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння особи, незаконне проведення в них огляду чи обшуку, а так само незаконне виселення чи інші дії, що порушують недоторканність житла громадян, — караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років.
2. Ті самі дії, вчинені службовою особою або із застосуванням насильства чи з погрозою його застосування, — караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

III. ОБСТАВИНИ СПРАВИ І ОЦІНЮВАННЯ ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ У МАТЕРІАЛАХ

1

У цьому пункті розглядаються матеріали ТРК «Аверс» та ТРК «Рівне-1» щодо порушення вимог висвітлення передвиборчого процесу

У передвиборчий період медіа впливають не лише на громадську думку, а й на результати майбутніх виборів. Водночас Виборчий кодекс України досить чітко забороняє медіа виокремлювати у своєму ставленні певних кандидатів. Певний вплив на громадську думку не дорівнює її повноцінному формуванню. Українське законодавство вимагає від медіа дотримуватися об'єктивності, неупередженості, збалансованості, достовірності, повноти і точності інформації.

АВЕРС ТЕЛЕКАНАЛ «АВЕРС»

Матеріал 1.1. «Шок: брудний піар Богдана Шиби» [2]

Ведуча випуску новин ще в підводці до сюжету зазначає, нібито один з кандидатів на міського голову Луцька, Богдан Шиба, «бреше й маніпулює», коли стверджує, що на родича депутата, який його підтримував, чинять тиск. Сам нібито потерпілий (титрований як «голова Боратинської ОТГ») в сюжеті дійсно заявляє, що йому не погрожували. Коментарів Б. Шиби з цього приводу не подано.

Політики впродовж виборчої кампанії дійсно можуть робити заяви, які потім не підтверджуються або спростовуються кимось іншим, і завдання медіа висвітлювати їх, інформуючи аудиторію та виборців. Але так само, як завдання інформувати аудиторію має бути первісним у роботі медіа, під час виборчої кампанії медіа має давати виборцям змогу самим зробити усвідомлений вибір, а не нав'язувати його.

Цей сюжет сам по собі незбалансований, оскільки телеканал не дав Богдану Шибі можливості прокоментувати слова Сергія Яручика, якими, по суті, спростовуються гучні заяви кандидата. Не зазначено, чи ТРК «Аверс» зверталася по такий коментар, що було б доречно вказати в разі відмови пана Шиби від коментаря. Також нічого не сказано про те, в чому нібито полягали погрози С. Яручику

13.11.2020

Скріншот відео сюжету «Шок: брудний піар Богдана Шиби» від 13.11.20 р. в ефірі телеканалу «Аверс»

та хто їх висловив. Тобто разом це все дає підстави говорити й про неповноту матеріалу.

Крім того, ведуча випуску новин, підводячи своїми висловлюваннями до демонстрації вказаного сюжету, явно оціночними судженнями негативно характеризує Богдана Шибу. Медійна рада вважає, що телеканал не має підказувати глядачам, як їм оцінювати інформацію в сюжеті та які висновки робити з нього, тим більше ще до того моменту, як глядачі його повністю подивилися. Для новинного контенту вимога відокремлення фактів від коментарів та оцінок є ще жорсткішою, не має бути жодних оцінок з боку журналіста.

Настільки упереджено поданий матеріал, випущений у передвиборчий період, дає досить підстав розглядати мету його трансляції як спонукання виборців не голосувати за Богдана Шибу. Тобто вказаний матеріал разом з коментарями телеведучої перед ним є агітаційним, але не позначеним належним чином та ще й уміщеним у випуску новин. Термін «політична реклама» формально в цьому випадку не можна застосувати, оскільки за Законом України «Про рекламу» визначення такої реклами стосується лише партій, а не кандидатів.

Отже, щодо цього матеріалу вбачаються порушення пунктів Кодексу етики українського журналіста: 6, 7, 9, 10; норм законодавства: ч. 2 ст. 49, ч. 5 ст. 51 і ч. 8 ст. 57 Виборчого кодексу; пунктів редакційного статуту: 5, 6, 7 (пп. 1) та 8 (пп. 3).

Матеріал 1.2. «Ігор Поліщук: моя історія...» [3]

Кандидат у мери Луцька І. Поліщук розповідає про своє життя, нібито дає інтерв'ю, інтерв'юєрка іноді ставить абстрактні запитання про життя, дитинство й практично не ставить гострих питань, лише уточнює якісь деталі, але не зупиняє кандидата. Матеріал супроводжується спокійною класичною музикою. До його початку та після закінчення наявне титрування про агітаційний характер матеріалу.

Цей матеріал оскаржено як агітаційний. У соціальній мережі YouTube сам викладений матеріал не містить агітаційного маркування. Водночас у соцмережі Facebook нам вдалося знайти повніше відео, яке охоплює моменти безпосередньо до та після демонстрації цього матеріалу, що містять заставку з маркуванням про агітаційний характер матеріалу [4].

Матеріал є доволі тривалим за часом (16,5 хв.), може виникнути питання обізнаності про його характер тих глядачів, які ввімкнули ефір телеканалу «Аверс» уже після початку трансляції матеріалу. Виборчий кодекс передбачає (ч. 6 ст. 55): *«Протягом демонстрації політичної реклами, що поширюється за рахунок коштів виборчого фонду партії (організації партії), обов'язково демонструється прізвище, ім'я та по батькові або найменування замовника у формі текстового повідомлення, яке має бути виконане контрастним кольором до фону, займати не менше 15 відсотків площі екрана та бути сприйнятним для глядача»*. Але, як уже згадувалося, визначення політичної реклами обмежується лише пропагуванням партійних структур: *«політична реклама — інформація у будь-якому вигляді, поширена в будь-якій формі, яка має на меті популяризацію діяльності політичної партії (організації партії), привернення уваги до діяльності політичної партії (організації партії) та її позиції щодо питань загальнодержавного (місцевого) значення»* (ст. 1 ЗУ «Про рекламу»). Тобто в цьому випадку формально відсутнє порушення щодо маркування такого агітаційного матеріалу.

Зважаючи на те що маркування було наявне як до, так і після виходу матеріалу, Медійна рада вважає, що цей матеріал не містить порушень і не є журналістським продуктом.

Матеріал 1.3. «“Я не бідова людина”. Як Богдан Шибя “купував” квартиру через виконком» [5]

На початку сюжету згадуються різноманітні «гріхи» кандидата Б. Шибя, а далі розповідається про його житло (як підґрунтя частково взято матеріал іншого медіа, журналісти якого відвідували квартиру Б. Шибя на його запрошення),

зокрема про попередню квартиру, яка була одержана ним за кошт бюджету й згодом продана. На завершення згадується про те, що зарплата міського голови (в разі перемоги на виборах) у pana Шиби буде вдвічі менша, ніж на теперішній роботі. Коментарів кандидата з цього приводу не наведено.

Вказаний матеріал вийшов як сюжет у випуску новин ТРК «Аверс». Закадровий голос журналістки в сюжеті, зокрема, зазначає, що «минула каденція ексмера відгриміла саме гучними скандалами» (47 сек.), що кримінальну справу по ДТП «відразу почали прикривати, адже мова йшла... про мера Луцька» (1 хв. 35 сек.), одразу ж також зазначається, що ексмер «їхав не сам, а з молодою супутницею», в аварії четверо загинули, але «немає винних» (джерел інформації не вказано). Окремі заяви кандидата Б. Шиби називаються «вершиною цинізму» (2 хв. 25 сек.).

Стверджується, що діти кандидата у 2015 році нібито жили разом у своєму житлі, але тут же додано, що їхня квартира може бути орендованою (4 хв. 30 сек.): журналісти не спромоглися чи не побажали запитати таку інформацію в самого Богдана Шиби й почали висловлювати в матеріалі свої припущення. Потім іде висловлювання про те, що Б. Шиба «отримав квартиру через виконком і навіть, можливо, геть на дурняк», тому інформація про придбання квартири в кредит «виглядає дивно й неправдиво» (5 хв. 10 сек.). На завершення зазначається: «це ж треба так любити лучан, щоб забрати шматок хліба у своєї сім'ї» (6 хв. 45 сек.), «а там ще одна квартира вийде, дармова» (7 хв. 8 сек.).

Ми так детально наводимо цитати з цього сюжету, щоб вказати на масу оціночних суджень у ньому, хоча в новинах таке явище неприпустиме, оскільки

12.11.2020

Скріншот відео сюжету «Я не бідова людина». Як Богдан Шиба «купував» квартиру через виконком» 12.11.20 р. в ефірі телеканалу «Аверс»

через оцінки журналіста глядачам уже нав'язується певна позиція. Явно простежується негативний характер оцінок журналістики в бік Богдана Шиби. Водночас його коментарів для пояснення закидів у його бік та спростування або підтвердження припущень журналістики в сюжеті не подано, хоча демонструються кадри, як журналістка ТРК «Аверс» стоїть з мікрофоном біля Б. Шиби (6 хв.). Журналісти не повідомляють про те, що кандидат відмовився від коментарів.

По суті, цей сюжет є незбалансованим через відсутність коментарів кандидата, не містить джерел окремих стверджуваних у ньому фактів, а з огляду на вказані два порушення також і неповний. Крім того, матеріал є упередженим щодо Богдана Шиби, оскільки його коментарів не подано, частина негативних фактів щодо нього не містить джерел, маса оціночних суджень журналістики в сюжеті спрямовані не на його користь, інформприводом для сюжету нібито є питання житла Б. Шиби, але в ньому наче між іншим згадується про автокатастрофу за його участю, яка до житла не має стосунку. Тобто явно простежується намір телеканалу показати цього кандидата в негативному світлі, очевидно спонукаючи виборців не голосувати за нього. З огляду на це сюжет є агітаційним, але не позначеним як агітація, крім того, його вміщено у випуску новин, як і матеріал «Брудний піар Богдана Шиби» (п. 3.1.1 вище).

Водночас зауважимо, що Незалежна медійна рада не має наміру та належних підстав стверджувати, що всі звинувачення в бік Богдана Шиби є неправдивими чи безпідставними. Але рада розглядає не його поведінку, а самі оскаржені сюжети медіа про цього кандидата. Журналістика має залишатися якісною та збалансованою, особливо в поданні новинних матеріалів та в період виборів. Цього вимагає її кінцева мета — служіння інтересам глядача, що вимагає подання новин у нейтральному тоні та подання точок зору всіх фігурантів матеріалу навіть тоді, якби їхня недобропорядність виглядає очевидною. Висновки щодо поданих новин мають робити глядачі, а не журналісти.

Щодо цього сюжету також убачаються порушення пунктів Кодексу етики українського журналіста: 6, 7, 9, 10; норм законодавства: ч. 2 ст. 49, ч. 5 ст. 51 і ч. 8 ст. 57 Виборчого кодексу; пунктів редакційного статуту: 5, 6, 7 (пп. 1) та 8 (пп. 3).

Матеріал 1.4. «Шиворіт-навиворіт: як Богдан Шиба маніпулює підприємцями» [6]

Знову ведуча новин у підводці до сюжету зазначає про «брехню й маніпуляції» з боку Б. Шиби. В сюжеті порівнюють теперішню риторику цього кандидата щодо підприємців з періодом його перебування на посаді мера в минулому, коли підприємці у сфері торгівлі протестували проти ліквідації ринку й забудови його території. Коментарів кандидата з приводу цих звинувачень у сюжеті не подано.

11.11.2020

Скріншот відео сюжету «Шиворіт-навиворіт: як Богдан Шиба маніпулює підприємцями» 11.11.20 р. в ефірі телеканалу «Аверс»

У підводці ведучої йдеться також, що Б. Шиба «взявся підмінювати факти та переписувати історію», «підприємці заведне не винесли його із сесійної зали», «його риторика була зовсім іншою», «він любіював передачу земель». Далі в сюжеті журналістка каже, що Б. Шиба «повернув кожущину іншим боком і давай залицятися до підприємців» (3 хв. 55 сек.), що він «спотворює те, що вже стало історією його господарювання: можливо, сподівається, що в лучан пам'ять коротка, а можливо, і сам забув...» (4 хв. 23 сек.). Також у матеріалі наведено позицію підприємців щодо не продовження з ними договорів оренди ринку (1 хв. 20 сек.), є коментарі журналістки з цього приводу, але немає позиції самого Богдана Шиби (наводиться лише його реакція на протести підприємців, але не пояснення щодо, власне, (не)продовження існування міського ринку). Тобто опоненти в сюжеті коментують різні аспекти: одні коментують причину конфлікту (непродовження існування ринку), а інші — лише його наслідки (не)законність мітингу підприємців). Це не є збалансованим висвітленням питання.

До цього сюжету також цілком застосовна мотивація, висловлена нами в п. 3.1.1 вище в висновку, щодо підводки ведучої новин, яка нав'язує глядачам явно критичну позицію стосовно Б. Шиби. Тобто наявні порушення професійних стандартів щодо неприпустимості упереджених коментарів журналіста в новинах, збалансованості, повноти, неупередженості подання інформації, а також щодо агітаційного характеру цього матеріалу, який не позначений відповідним чином і вийшов у випуску новин.

Незалежна медійна рада не береться оцінювати чи виправдовувати позицію Б. Шиби в його тодішньому конфлікті з підприємцями й нещодавні його висловлювання з приводу цього конфлікту, але звертає увагу на пріоритет інтересів

телеглядачів. Цей сюжет, як і розглянуті вище, вийшов напередодні другого туру виборів мера Луцька 2020 року, коли до нього вийшли Б. Шиба та інший кандидат І. Поліщук [7]. Розглядуваний сюжет, як і решта згаданих сюжетів щодо Б. Шиби, фактично агітував проти нього й на користь його опонента, причому без належного маркування такого матеріалу.

Щодо цього сюжету вбачаються порушення пунктів Кодексу етики українського журналіста: 6, 7, 9, 10; норм законодавства: ч. 2 ст. 49, ч. 5 ст. 51 і ч. 8 ст. 57 Виборчого кодексу; пунктів редакційного статуту: 5, 6, 7 (пп. 1) та 8 (пп. 3).

Матеріал 1.5. «А що тут такого», — Богдан Шиба прокоментував скандально продані ділянки» [8]

Вказаний матеріал вийшов як сюжет у випуску новин ТРК «Аверс». Знову ж перед ним є сумнівна підводка ведучої: «Кандидат у мери Богдан Шиба розійшовся у своїй виборчій кампанії не на жарт: певне, геть забув свою попередню каденцію... А ми будемо розказувати про землю, яку втратив Луцьк із 2006 по 2010 рік» (роки мерської каденції Б. Шиби). Потім додає власних коментарів уже журналістка в сюжеті: «минулого разу ми розповідали, як з доброї руки Богдана Шиби в Луцьку продавали земельні ділянки» (30 сек.), «ми розкажемо, як земля розходилася фактично задарма» (40 сек.), «Карбишева — це якраз той район, де комунальну землю збували гектарами, так, ніби вона нікому не потрібна» (1 хв. 20 сек.), «Богдан Шиба — щира душа, адже пороздавав стільки землі та майна задарма» (10 хв. 45 сек.).

Цей сюжет є єдиним серед розглядуваних, який містить коментарі самого Богдана Шиби, надані ним телеканалу «Аверс» (3 хв., 6 хв., 8 хв. 30 сек.). Але в цьому ж сюжеті розповідається про надання погодження щодо підземної споруди ФОП Павлович Л. Я. для розміщення спортивно-оздоровчого комплексу. Розповідається, що замість комплексу там зараз розташований клуб віртуальної реальності CUBE (5 хв.), «був величезний скандал», оскільки жителі сусіднього будинку боялися появи тріщин у ньому через будівництво підземних приміщень, але «цій підприємці думка людей була неважлива». Позиції Павлович Л. Я. в сюжеті подано не було, як і не зазначено, чи телеканал звертався по неї. Отже, у цьому сюжеті є порушення стандарту збалансованого подання інформації не через відсутність позиції Б. Шиби, але позиції отримувачки комунальної землі. Далі розповідається про земельну ділянку на вул. Трунка, якою фірма «Вест-Вікторія» (пізніше журналістка також називає її «Вікторія-Вест») нібито безоплатно користується, що спричинило навіть кримінальне провадження (8 хв.). Журналістка каже, що «орендували земельну ділянку по-хитрому» (7 хв. 45 сек.), і навіть говорить про її «самовільне захоплення» (8 хв. 45 сек.). І в цьому випадку також подано позицію Богдана Шиби, але не позицію відповідної

фірми, що знову-таки вказує на незбалансованість сюжету. Незбалансованість через відсутність позиції фігурантів сюжету означає також наявність порушення професійного стандарту повноти подання інформації.

Хоча в цьому сюжеті позицію Б. Шиби подано, але упереджені коментарі телеведучої перед сюжетом та журналістки в ньому були чітко спрямовані проти цього кандидата. Якби цей сюжет розглядався окремо, то він міг би виглядати як просто неякісна журналістська робота, яка вилилася в незбалансованість та неповноту інформації. Але, якщо взяти до уваги описані вище новинні сюжети щодо Б. Шиби, які вийшли в той самий часовий період — напередодні другого туру виборів мера, де п. Шиба змагався з іншим кандидатом, і які також були упередженими до Богдана Шиби, — це дає підстави говорити, що і зазначений сюжет був частиною агітаційної кампанії проти кандидата.

І в цьому сюжеті також вбачаються порушення пунктів Кодексу етики українського журналіста: 6, 7, 9, 10; норм законодавства: ч. 2 ст. 49, ч. 5 ст. 51 і ч. 8 ст. 57 Виборчого кодексу; пунктів редакційного статуту: 5, 6, 7 (пп. 1) та 8 (пп. 3).

Незалежна медійна рада окремо наголошує, що телеканал «Аверс» систематично напередодні другого туру виборів мера Луцька транслював у новинах упереджені матеріали стосовно одного з двох кандидатів. Тобто була прихована агітаційна діяльність на користь конкурента Богдана Шиби.

РІВНЕ 1

ТЕЛЕКАНАЛ «РІВНЕ-1»

Матеріал 1.6. «Хороша справа як інструмент піару: у Рівному один з кандидатів помпезно відкрив реабілітаційний центр для ветеранів» (телеканал «Рівне- 1») [9]

Сюжет присвячено факту відкриття в комунальному приміщенні центру для бійців АТО з боку кандидата в мери Рівного Віктора Шакирзяна. У підводці ведучої новин зазначається, що в цього кандидата, «певне, найдорожча виборча кампанія» і в інтернеті обговорюють, як йому «проспонсорували» кампанію на 3 млн дол.: «купили партію та телеканал» за кошт партнера В. Шакирзяна, який нібито в молодості «грабував пенсіонерів». Наведено коментарі самого кандидата з приводу приміщення та спробу отримати коментарі про «інвестора» виборчої кампанії.

Корпоративними правами на ТОВ «ТРК «Рівне-1»» володіє ДП «ТРК «Аверс»»

[10]. Варто звернути увагу, що однією з авторок цього сюжету є Наталка Поліщук, яка відома своєю роботою на ТРК «Аверс» [11].

Відеоматеріалу передуює вступ на два абзаци тексту.

У цьому випадку підводка ведучої новин також починається з оціночних суджень: «У Рівному помпезно відкрили чи то хостел, чи то реабілітаційний центр для ветеранів», бізнесмен Віктор Шакирзян «став головною персоною на святі... запрошені навперебій селфились із зіркою дійства», «у Віктора Шакирзяна, певне, найдорожча виборча кампанія у місті, й ремонт Будинку ветеранів — крапля в морі в цій виборчій кампанії. В інтернеті активно обговорюють те, що Шакирзяну проспонсорували виборчу кампанію на суму щонайменше 3 млн дол. Відтак на вибори купили партію та цілий телеканал. Головним інвестором виборів називають бізнес-партнера В. Шакирзяна Романа Куриса, який нещодавно прославився тим, що в молодості грабував пенсіонерів». На початку матеріалу наводиться допис користувачки соціальної мережі Facebook «Аріадни Абрамової» про витрати на виборчу кампанію відповідного кандидата обсягом «3 млн дол. (разом із купівлею СМІ)» (орфографію збережено). Ми наводимо тут вказану підводку з огляду на те, що вона триває цілу хвилину, містить, по суті, анонімні джерела інформації та негативні оцінки телеведучої в бік кандидата на виборах. Тобто є упередженою та відповідно налаштовує глядачів ще до перегляду самого матеріалу.

На початку матеріалу журналістка висловлює припущення, що на ті 3 млн дол. можна було побудувати реабілітаційний центр з нуля, «але навіть, якщо можна просто відремонтувати комунальне приміщення, влаштувати помпезне відкриття і на всі боки хвалитися». Далі журналістка висловлює оцінку, що в приміщенні для воїнів АТО нічого немає, крім п'яти ліжок в одній з кімнат.

У матеріалі наводяться позитивні оцінки кандидата, висловлені його прихильниками. Також наявні коментарі самого кандидата на питання журналістки «Рівного-1». Подано висловлювання людей з команди кандидата, які звинувачують журналістів у продажності. Після цього журналістка знову висловлює свої оцінки в сюжеті: «Найцинічніше, що до журналістів підводять маму бійця, і, схоже, перед цим їй теж розповіли неприємні речі про журналістів... Ця жіночка, певне, не знає, що організаторка цього свята волонтерка Вікторія Шинкаренко за час війни купила собі... розкішний маєток» (7 хв.). Знову ж наводяться фото дописів із соцмережі Facebook, а далі журналістка питає волонтерку про вартість її будинку, на що отримує відповідь — 125 тис. дол.

На завершення також журналістка засипає глядачів своїми оцінками: «Цинізм цієї піар-кампанії просто зашкалює. Нагадаємо ще раз: виборчу кампа-

12.10.2020

Скріншот сайту
«РІВНЕ 1»

нію В. Шакирзяна називають найдорожчою. Її пов'язують з рівненським забудовником Р. Курисом, партнером Шакирзяна. Нещодавно в пресі з'явилися відомості про цього чоловіка. Виявляється, він свого часу займався грабежами» (9 хв.). Далі наводиться фото першої сторінки з вироку суду щодо обвинувачення Р. Куриса за ст.ст. 185, 186, 357 КК України. Нам вдалося знайти в Державному реєстрі судових рішень відповідний вирок [12], але сумнівно, що це вдалося б телеглядачам, які не мають змоги зупинити відповідний кадр, щоб роздивитися реквізити судового рішення. Кандидату В. Шакирзяну журналісти таки поставили запитання щодо його гаданого партнера, але він уникнув відповіді на нього, що, однак, не можна трактувати як підтвердження зв'язку між вказаними особами (зокрема, беручи до уваги критичне ставлення з боку команди кандидата до «Рівного-1»).

Отже, у наведеному сюжеті бракує посилань на джерела інформації (про зв'язок Віктора Шакирзяна з Романом Курисом, про вартість виборчої кампанії, купівлю медіа та політсили). Дописи користувачів соцмереж не можуть слугувати такими джерелами, якщо журналісти не перевіряли інформацію глибше, адже залишаються питання як щодо реальності осіб відповідних користувачів соцмереж, так і щодо їхньої справжньої обізнаності, незаангажованості. Це також спричиняє неповноту матеріалу, оскільки важко оцінювати інформацію, не знаючи її джерел.

Коментарі в критикованій сторони журналісти запитували, але залишили в матеріалі масу власних оцінок, які також містяться і в підводці до матеріалу. Ці оцінки є явно критичними щодо В. Шакирзяна, а підводка з ними та ще й із сумнівними джерелами негативної інформації про кандидата відповідно налаштує глядачів ще до перегляду відео.

Зважаючи на вихід цього сюжету в перевиборчий період та ще й у новинах, упередженість коментарів працівників каналу про кандидата, сюжет необхідно визнати агітаційним і таким, що порушує законодавчу заборону немаркованої агітації, особливо в новинних матеріалах.

Отже, у розглянутому сюжеті порушено п.п. 6, 7, 9 Кодексу етики українського журналіста; норми законодавства: ч. 2 ст. 49, ч. 5 ст. 51 і ч. 8 ст. 57 Виборчого кодексу; пункти редакційного статуту: 4.1, 5, 6, абз. 1 п. 7.

2

У цьому пункті розглядаються матеріали ТРК «Аверс» щодо порушення вимог висвітлення захоплення заручників у Луцьку

Матеріал 2.1. «Журналісти поспілкувалися з терористом (телефонна розмова)» [13]

Журналістка каналу «Аверс», перебуваючи в магазині, зателефонувала Максиму Кривошу, який у липні 2020 року захопив автобус із пасажирами, пропонуючи вивести зміст його вимог в ефір телеканалу, розпитуючи про нього, наявну в нього зброю, закладену бомбу. Врешті М. Кривош після настирливих питань прощається і кладе слухавку.

Сам факт того, що існувала можливість зв'язатися з особою, яка захопила заручників (телефонною лінією або через інтернет), не може слугувати виправданням для представників медіа, які вирішили напряму і саме в той критичний час поспілкуватися з Максимом Кривошем. Ми свідомо уникаємо тут вживання терміна «терорист» щодо нього до ухвалення вироку у цій справі судом.

Дії журналістів ТРК «Аверс» варто розбити на кілька компонентів: 1) дзвінок М. Кривошу як такий; 2) пропонування йому вийти в ефір телеканалу; 3) оприлюднення відео процесу спілкування журналістки з М. Кривошем.

Законодавство прямо забороняє поширювати в будь-який спосіб інформацію, що може утруднити звільнення заручників (абз. 3 ч. 2 ст. 17 ЗУ «Про боротьбу з тероризмом»). Хоча буквальної заборони на спілкування з особою, яка захопила заручників, законодавство не містить, але, на нашу думку, заборона на

поширення відповідної інформації (не лише через медіа, а і, як зазначено в Законі, через будь-які засоби комунікації) охоплює також і спілкування із захоплювачем з огляду на таке. У ситуації захоплення заручників дуже важливим є психологічний стан особи, яка їх утримує: від цього безпосередньо залежить життя і здоров'я захоплених. Спеціальні підрозділи правоохоронних органів працюють над тим, щоб звільняти утримуваних осіб або силовим способом, або за допомогою переконання захоплювача, причому силовий метод є дуже ризикованим для життя та здоров'я заручників, тому як правило, використовують саме спосіб ведення переговорів. Ми не маємо інформації та належної компетенції для надання оцінки роботі правоохоронців у тій ситуації, але однозначно переконані, що представники медіа не мали виходити на зв'язок з Максимом Кривошем до моменту завершення антитерористичної операції. Відволікання останнього від переговорів із правоохоронцями, певний вплив на його психоемоційний стан як результат спілкування з медіа і подання йому надії на вихід в ефір телеканалу – все це могло мати абсолютно непередбачувані наслідки і потенційно зашкодити заручникам та/або затягнути процес їхнього звільнення. Журналісти не мали повної картини ситуації із захопленням автобуса й не могли її мати навіть в тому обсязі, яким володіли правоохоронці. Спілкування журналістів із захоплювачем може негативно впливати як на процес його переконання звільнити заручників, так і випадково втрутитися в сценарій звільнення утримуваних осіб силовим шляхом. Таке втручання завжди може мати непередбачувані й потенційно шкідливі наслідки, тому тут очевидним є порушення відомого гуманістичного принципу «не завдавати шкоди».

Крім того, телеканал того ж дня (21.07.2020) оприлюднив процес спілкування з Максимом Кривошем, що є поданням в ефір висловлювань особи, яка чи-

21.07.2020

Скріншот відео сюжету «Журналісти поспілкувалися з терористом (телефонна розмова)» 21.07.20 р. в ефірі телеканалу «Аверс»

нить опір антитерористичній операції. Таку заборону встановлено, зокрема, з огляду на те, щоб захоплювачі заручників не мали змоги координувати свої дії з можливими співниками (після здачі М. Кривоша поліції правоохоронці повідомляли про наявність у нього співника, хоча підсудний спростовує це в інтерв'ю, розглянутому нижче). Журналісти достатньою мірою можуть не володіти ситуацією, і, навіть якщо захоплювач заручників говорить якісь банальності, в його промові можуть міститися кодові слова для передання повідомлень співникам.

Врешті, заборона на поширення висловлювань захоплювачів заручників має на меті не допустити підбурення до вчинення подібних дій іншими особами. В процесі спілкування з журналісткою Максим Кривош закликав ознайомитися з вмістом його сторінок у соцмережах. Швидко дослідити і якісно оцінити вміст таких сторінок на предмет потенційного протиправного контенту могло бути проблематично, тому і з цих міркувань телеканал мав би утриматися від оприлюднення відповідної розмови. Нереалістично за кілька годин після захоплення заручників очікувати, що протиправний вміст сторінок захопника в соцмережах буде заблокований.

З огляду на це Незалежна медійна рада вважає, що телеканал «Аверс» порушив вимоги ч. 2 ст. 17 ЗУ «Про боротьбу з тероризмом» як самим фактом комунікації своєї журналістики з М. Кривошем, так і подальшим оприлюдненням того ж дня відео їхнього спілкування.

Матеріал 2.2. «Максим Кривош: про Зеленського, кіно, СІЗО (ІНТЕРВ'Ю)» [14]

Журналісти фактично беруть інтерв'ю в М. Кривоша в залі судових засідань у присутності судової охорони та представників сторони обвинувачення (тривалість більш ніж пів години). Зокрема, з приводу того, чи хтось йому допомагав під час захоплення автобуса, про умови утримання в СІЗО, про фільм, який підсудний вимагав від Президента прорекламувати. Відео виглядає як змонтоване в деяких місцях (наприклад, 24 хв. і наприкінці).

Це відео було оприлюднене ТРК «Аверс» більш як через півтора місяця після захоплення заручників у Луцьку. Відеоматеріал не є суцільним, в окремих місцях помітно, що як мінімум певні кадри були вирізані. Судова охорона та представник сторони обвинувачення не висловлюють заперечень щодо того, щоб підсудний у залі суду коментував що-небудь журналістам.

Незалежна медійна рада звертає увагу, що до цього інтерв'ю вже не є застосовними обмеження на поширення інформації, передбачені абзацем 3 частини 2 статті 17 ЗУ «Про боротьбу з тероризмом», адже на той момент операція зі звільнення заручників уже закінчилась і такий матеріал не міг їй зашкоди-

10.09.2020

Скріншот відео сюжету
«Максим Кривош: про Зеленського, кіно, СІЗО (ІНТЕРВ'Ю)»
10.09.20 р.
в ефірі телеканалу «Аверс»

ти. Залишається розглянути вказане інтерв'ю на відповідність вимогам абзацу 4 частини 2 статті 17 (інші обмеження, передбачені вказаною нормою, тут не розглядаються, оскільки в матеріалі не фігурують правоохоронці, методи їхньої роботи чи акти технотероризму), а саме щодо наявності мети «пропаганди або виправдання тероризму». Аспект щодо наявності в матеріалі висловлювань «осіб, які чинять опір чи закликають до опору проведення антитерористичної операції», знову ж не розглядається у зв'язку із закінченням такої операції та неможливістю спричинити перешкоди для неї виходом матеріалу .

Вказане інтерв'ю є доволі тривалим (понад пів години), і під час нього розмова декілька разів повертається до мотивів учинку М. Кривоша та матеріалів, у яких він викладає власні погляди. Матеріал не є монологом підсудного й не фокусується суто на його мотивах та публікаціях, а охоплює велике коло питань, включно з умовами його утримання в СІЗО та оцінюванням дій Президента.

В інтерв'ю згадується книжка та есе, написані Максимом Кривошем, і публікації на його сторінках у соціальних мережах (він зазначає, що не веде їх особисто, а передає свої думки іншим особам, які їх там оприлюднюють). На нашу думку, півтора місяця з моменту захоплення заручників є достатнім часом, за який правоохоронні органи могли вивчити зміст творів М. Кривоша, його сторінок у соцмережах та вжити заходів щодо припинення поширення контенту, що потенційно підбурює до вчинення терактів. Те саме стосується приватних суб'єктів, відповідальних за поширення такого контенту (видавців, адміністрацій соцмереж). У матеріалі не наводиться якихось цитат із творів Максима Кривоша, лише згадується про їхнє існування. Зважаючи на півторамісячний період, вважаємо, що журналісти не мають бути відповідальними за згадування у

своєму матеріалі сторінок у соцмережах, творів підсудного, потенційний протиправний контент із яких мав би бути на той момент вже дослідженим та у разі необхідності обмеженим у доступі завдяки діям компетентних структур.

Також Максим Кривош хоча й не пропагує тероризму як такого, але виправдовує своє захоплення заручників нібито відсутністю невинуватих серед громадян узагалі (згадка про Шекспіра та відповідальність громадян за дії влади, яку вони самі ж обирають). Кримінальний процесуальний кодекс України не містить можливості проведення закритого судового засідання на підставі розгляду кримінального провадження за обвинуваченням особи за статтями Кримінального кодексу України щодо тероризму (ч. 2 ст. 27 КПК). Також КПК допускає поширення висловлювань, озвучених у судовому засіданні в такій справі, зокрема висловлювань підсудного, оскільки частиною 6 статті 27 КПК у відкритому судовому засіданні присутнім у залі дозволяється фіксувати будь-яку інформацію письмово або використовуючи портативні аудіозаписувальні пристрої. Тобто законодавство не містить заборони ретранслювати висловлювання підсудного на свій захист, які водночас можуть розглядатися як певна форма виправдання чи пропаганди тероризму. Обставину, що висловлювання М. Кривоша були зроблені не в судовому засіданні безпосередньо, потрібно розглядати з урахуванням такого: судова охорона та представник обвинувачення не перешкоджали створенню цього інтерв'ю; матеріал вийшов саме як інтерв'ю, в якому журналісти за певних обставин опонували М. Кривошу, тобто не у формі його монологу чи закликів до певних дій.

З огляду на наведене вище вважаємо, що це інтерв'ю не порушує законодавства про боротьбу з тероризмом.

3

У цьому пункті розглядаються матеріали ТРК «Аверс» щодо порушення спеціального режиму доступу до об'єктів СБУ

Матеріал 3.1. «Журналістка “Аверсу” порушила режим охорони СБУ — юристка» [15]

Відповідно до матеріалів, наданих скаржником, журналісти ТРК «Аверс» без отримання попереднього дозволу пройшли на територію автостоянки СБУ в момент, коли автоматизована брама була відчинена, щоб уможливити паркування транспортних засобів. За словами журналістів, на територію СБУ вони потрапили для знімання типу транспортних засобів, якими користуються працівники Служби безпеки. Крім того, на вимогу оперативного чергового управління журналісти ТРК «Аверс» не назвалися та не показали журналістських посвідчень. Також на прохання залишити територію об'єкта зі спеціальним режимом доступу

знімальна група відповіла відмовою. Для встановлення осіб та з'ясування обставин цього епізоду співробітник управління СБУ викликав представників поліції.

Згідно зі словами речниці управління, територія СБУ є територією правоохоронного органу спеціального призначення — військовою частиною з пропускним режимом. Ділянка, де розміщено службовий і особистий транспорт співробітників, прилягає до основної адміністративної будівлі управління і, як і інші частини території, обладнана інженерними охоронними системами, відеоспостереженням та цілодобово охороняється. Отже, перебування на такій території без спеціального пропуску, перепустки чи посвідчення є порушенням режиму доступу, а тому відразу після повідомлення про наявність порушення особи мають залишити таку територію на вимогу уповноваженого суб'єкта.

Знімальна група ТРК «Аверс» проігнорувала попередження оперативного чергового управління про спеціальний режим територіального об'єкта та продовжила знімати попри вимоги залишити територію. Інформація, отримана внаслідок подібних дій, може вважатися такою, що одержана незаконними методами й, відповідно, порушує журналістські стандарти. Зокрема, Комісія журналістської етики в рішенні від 17.10.2017 зазначила, що збір інформації на території, доступ до якої є обмеженим з тих чи інших підстав — приватне володіння чи особливий режим доступу, — є порушенням журналістських стандартів [16]. Свідомий же збір такої інформації не може бути оцінений як діяльність у публічному інтересі. Схожого підходу дотримується і ЄСПЛ, який у *Couderc and Hachette Filipacchi Associés v France* [17] підкреслив, що належність засобів, використаних для отримання інформації та її відтворення для громадськості, і повага до об'єкта новин має надважливе значення [§132]. Крім того, у *Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v Finland* [18] суд наголосив, що навіть спроби діяти в публічному інтересі дуже рідко виправдовують використання незаконних засобів для отримання інформації, особливо з огляду на факт, що спеціалізовані медійні організації добре обізнані в стандартах, застосовних у їхній сфері [§151, 185]. Також у *Bédar v Switzerland* [19] ЄСПЛ зазначив, що явне порушення трапляється тоді, коли медіа є обізнаним у нелегальності отримання інформації в певний спосіб [§57]. Отже, знімальна група ТРК «Аверс» щонайменше після попередження чергового була цілком обізнана про нелегальність перебування на території парковки СБУ, а тому процес збору інформації та продовження знімання без дозволу становив **порушення принципу 13** Кодексу етики українського журналіста.

Відповідно до рішення КЖЕ від 20.06.2018, ТРК «Аверс» неодноразово свідомо порушувала принципи журналістської етики, зокрема й ігноруючи прохання та вимоги органів правопорядку [20]. У цьому епізоді журналісти ТРК «Аверс», продовжуючи знімати попри вимогу чергового покинути територію та не бажа-

ючи назватись і показати журналістське посвідчення, свідомо порушували норми журналістської етики. Наприклад, у *Haldimann and Others v Switzerland* [21], суд визнав, що журналісти могли мати розумний сумнів у легальності трансляції звіту про комерційну практику страхових брокерів, адже він був знятий на приховану камеру. Тобто порушення у справі ЄСПЛ могло статися через необережність. На противагу, журналісти ТРК «Аверс» після попередження були явно і безсумнівно обізнані про порушення спеціального режиму доступу до об'єкта СБУ. Так само неповідомлення про власний статус журналіста та ненадання посвідчення були умисними й свідомими діями з боку знімальної групи. Ба більше, навіть якщо інформація належала до суспільного інтересу, працівники ТРК «Аверс» мали альтернативні – законні – шляхи для отримання даних щодо автівок працівників СБУ (запити, перевірка декларацій посадовців тощо). Отже, суспільний інтерес в отриманні інформації не може переважити факту показово незаконного її здобуття. Отже, журналісти ТРК «Аверс» **порушили принцип 19** Кодексу етики українського журналіста.

4

У цьому пункті розглядаються матеріали ТРК «Аверс» щодо порушення права на приватність, висвітлення необ'єктивної, неповної та неправдивої інформації

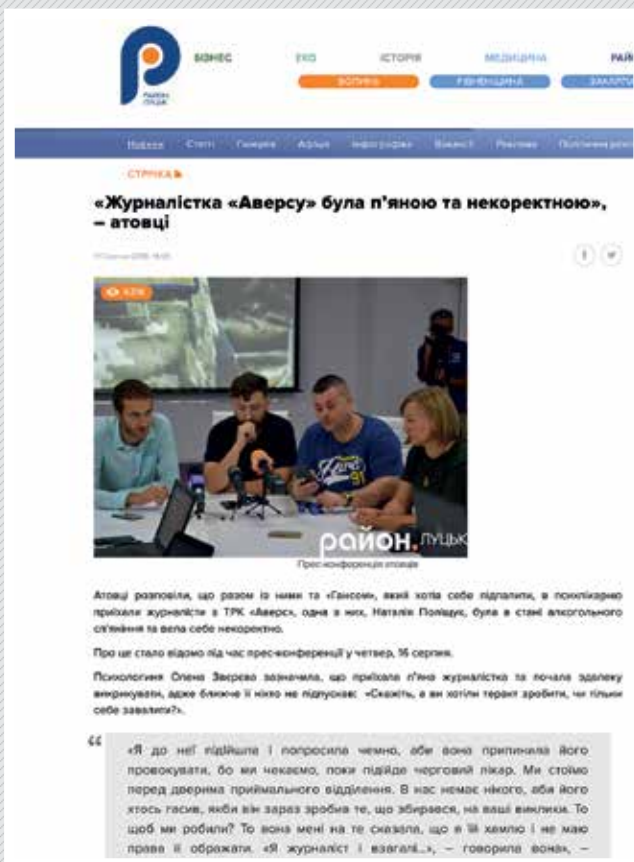
Матеріал 4.1. «“Журналістка “Аверсу” була п'яною та некоректною”, – атовці» [22]

Скаржник надав посилання на матеріал щодо спроби знімальної групи ТРК «Аверс» узяти інтерв'ю в чоловіка, який хотів себе підпалити («Ганс»). Очевидці зазначають, що журналістка Наталка Поліщук перебувала в стані алкогольного сп'яніння та поводитися некоректно: голосно кричала в лікарні, сварилася та лаялася, ображала присутніх і звинувачувала «Ганса» в перебуванні в стані алкогольного сп'яніння. Серед іншого журналістка використовувала такі фрази, як «скажіть, а ви хотіли теракт зробити чи тільки себе завалити?». Також журналісти намагалися знімати епізоди, коли «Ганс» перевдягався в сухий одяг, незважаючи на явні заперечення з боку близьких осіб та інших присутніх. Загалом не було жодної реакції на відмову участі в зніманні, а запитання журналістики часто не відповідали предмету зйомок через необізнаність у темі й обставинах ситуації. У відеосюжеті на YouTube-каналі «Ганса» називають «скандальним персонажем», а все знімання переважно стосується відмови психіатрині цього чоловіка відповідати на запитання через кризовість ситуації і небажання ескалювати ситуацію [23]. Водночас майже дев'ятихвилинний матеріал не наводить інформації з пресконференції, де надавалися пояснення вчинкам «Ганса». Утім, сам цей сюжет не містить жодного кадру зсередини лікарні. Отже, невідомо, чи журналісти взагалі проводили там зйомку.

17.08.2018

Скріншот сайту
«Район. Луцьк»

Проте навіть за відсутності знімання в межах лікарні поведінка журналістів ТРК «Аверс» містить низку порушень національного законодавства та Кодексу етики українського журналіста. Зокрема, продовження знімання попри заперечення фігурантів цієї ситуації є порушенням права на приватність. Так, наприклад, у *Mosley v the United Kingdom* [24] суд визнав використання інтимних зображень чи відео без дозволу особи таким, що порушує право на приватне життя [§131–132]. Причому заборонено поширювати і такі зображення, на яких людина перебуває у вразливому стані. Також, відповідно до статті 307 Цивільного кодексу України, заборонено знімати за наявності прямих заперечень з боку осіб, які потрапляють у кадр [25]. Таким чином, ТРК «Аверс» проводила зйомку неправомірно, а тому інформація, отримана внаслідок таких дій, є незаконно отриманою. Отже, у діях знімальної групи ТРК «Аверс» вбачається **порушення ч. 2 ст. 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення»** в частині пору-

шення прав інших осіб (права на приватність), а також **порушення принципів 3 та 13** Кодексу етики українського журналіста.

Крім того, новини щодо подій у лікарні були висвітлені журналістами ТРК «Аверс» необ'єктивно та неповно. Зокрема, «Ганса» називали «*скандальним персонажем*», а щодо його близького оточення — поширювали лише відмову надавати коментарі в момент, коли трапилася така ситуація. Водночас інформацію щодо пресконференції подано неповно, не надали жодної змістовної цитати психологині атовця чи його колег щодо поведінки «Ганса». Таким чином, точки зору опонентів — тих, хто став об'єктом журналістської критики, не були подані повно і збалансовано. В цьому контексті, відповідно до практики ЄСПЛ, для належного функціонування демократії необхідно, щоб медіа передавали неупереджені, незалежні й збалансовані новини, інформацію та коментарі, а крім того, забезпечували форум для публічного обговорення, де може бути висловлений якомога ширший спектр поглядів (*Manole and Others v Moldova*, §101 [26]). У цьому випадку журналісти ТРК «Аверс» приділили більше як ефірної, так і змістовної уваги критиці поведінки фігурантів цього епізоду, а не збалансованому висвітленню всіх позицій. Отже, така поведінка знімальної групи становила **порушення пункту «в» частини 1 статті 59 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», принципів 6 та 10** Кодексу етики українського журналіста, а також **пункту 7 (1) власного редакційного статуту**.

Відповідно до *Zarubin and Others v Lithuania* [27], агресивна та провокаційна поведінка журналістів під час суспільно важливих заходів є несумісною з поняттям відповідальної журналістики [§53, 57]. Така поведінка може виявлятися у діях, здатних спровокувати нелегальну поведінку, як-от повідомлення про пропаганду тероризму чи війни, що здатні спричинити суспільну реакцію (*Gözel and Özer v Turkey*, §56 [28]). У ситуації з ТРК «Аверс» знімальна група неодноразово була попереджена про можливість ескалації ситуації внаслідок її дій, запитань до фігуранта цього епізоду та загальної наявності журналістів в епіцентрі подій. Отже, журналісти свідомо порушували правила журналістської етики, продовжуючи ставити провокативні і позбавлені елементарної поваги до гідності особи запитання, що **йде врозріз із принципом 19** Кодексу етики українського журналіста.

Матеріал 4.2. «Відкритий лист про спростування інформації, поданої у новинах телекомпанії “Аверс”» [29]

Висвітлюючи деталі щодо проведення форуму «Незалежні суди та вільні ЗМІ: розширення можливостей співпраці», журналісти ТРК «Аверс» приділили особливу увагу фінансуванню цього заходу — витраченим сумами та походженню коштів, за які проведено форум. Зокрема, наприкінці відеоматеріалу журналісти

зазначили, що форум фінансувався з Державного бюджету, тобто проводився на гроші платників податків, а сума за розміром дорівнює місячній зарплаті судді Конституційного Суду України. У відповідь на це Апеляційний суд Волинської області поширив відкритий лист із вимогою спростування інформації із сюжету ТРК «Аверс», надавши докази того, що захід профінансовано Міністерством міжнародних справ Канади в межах українсько-канадського проекту підтримки судової реформи (з посиланнями на всі потрібні документи). ТРК «Аверс» спростування неправдивої інформації не поширювала. Також суд спростував інформацію щодо ускладненого доступу представників медіа до судових засідань, зазначивши, що на його адресу не надходило жодної скарги щодо порушення принципу гласності з боку суддів волинських судів.

Незалежна медійна рада вважає, що під час створення матеріалу про суд-дівсько-медійний форум порушено принцип об'єктивного та повного висвіт-

06.07.2018

Відкритий лист
про спростування
інформації, поданої
у новинах телеком-
панії «Аверс»

фото: Апеляційний суд
Волинської області

АПЕЛЯЦІЙНИЙ СУД ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ
вул. Червоного Хреста, 10, м. Луцьк, Волинська область, 43016, т. факс (0332) 72 16 19,
E-mail: info@vla.sourt.gov.ua, Web: <http://vla.sourt.gov.ua/>, Код ЄДРПОУ 02806409

06.07.2018 № 12.3 / 15 / 2018
На № _____ від _____

Директору
телерадіокомпанії «Аверс»
Московні Н.О.

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ
про спростування інформації, поданої
у новинах телерадіокомпанії «Аверс»

Шановна Наталіє Олександрівно!

В ефірі програми «Новини. На часі» телерадіокомпанії «Аверс» 27 червня 2018 року було подано інформацію про проведення другого загальнонаціонального форуму «Незалежні суди та вільні ЗМІ: розширення можливостей співпраці», що відбувся 26 червня н.р. у місті Києві та відповідного регіонального форуму, що проходив в режимі відеоконференцз'язку у приміщенні Апеляційного суду Волинської області.

У сюжеті новин <https://www.youtube.com/watch?v=y1uXE109r1U/> телеканалу «Аверс» однобоко та некоректно висвітлює інформацію про проведення захід, що спричинило негативний вплив на формування громадської думки як до Апеляційного та місцевих судів Волинської області, так і до судової гілки влади України.

Прикро, що працівники телеканалу, не дотримуючись Кодексу професійної етики українського журналіста, дозволили поширити та коментувати невідвержену інформацію.

Зокрема хочемо спростувати недостовірну інформацію про фінансування заходу, що прозвучала в ефірі та повідомляємо, що організація та фінансування другого загальнонаціонального форуму «Незалежні суди та вільні ЗМІ: розширення можливостей співпраці» здійснювалася виключно за кошти українсько-канадського Проекту підтримки судової реформи (SJRP), який фінансується Міністерством міжнародних справ Канади. В підтвердження надсилаємо офіційний лист Проекту (SJRP).

Також в сюжеті було голосливо зазначено про ускладнений доступ журналістів до залів судових засідань. Не можемо погодитись з таким звинуваченням, оскільки саме журналісти телеканалу «Аверс» найчастіше з усіх представників регіональних ЗМІ відвідують судові засідання в Апеляційному та

лення новин. Безсумнівно, визнаючи новини «швидкопсувним товаром», ЄСПЛ наголошував на тому, що журналістам не завжди можливо верифікувати дані, які публікуються в матеріалі, зважаючи на необхідність актуальної публікації (*Observer and Guardian v the United Kingdom*, §60 [30]). Крім того, суд підкреслив, що навіть використання «історій», «суспільної думки» чи «пліток» від інших осіб є дозволеним, якщо вони не є зовсім необґрунтованими (*Timput Info-Magazin and Anghel v Moldova*, §36 [31]). Втім, це правило не означає, що будь-яка думка і тим більше фактичне твердження можуть поширюватися без належної перевірки. Так, концепція «обов'язків і відповідальності» журналіста передбачає, що медіа слід діяти сумлінно, надаючи публіці надійну та точну інформацію відповідно до етичних стандартів (*Bergens Tidende and Others v Norway*, §53 [32]; *Goodwin v the United Kingdom*, §39 [33]; *Fressoz and Roire v France*, §54 [34]). Особливо це правило є релевантним до тих випадків, де здобути додаткову інформацію чи перевірити наявні дані можна безперешкодно і в стислі строки. У випадку ТРК «Аверс», журналісти не мали жодних перешкод для надсилання запиту до організаторів щодо джерел фінансування заходу. Ба більше, інформація щодо підтримки заходу через програму взаємодії з Канадою помітна і з банерів та логотипів, які використовувалися під час форуму. Тож такі дані взагалі можна вважати загальнодоступними, що робить твердження журналістів ТРК «Аверс» не просто неточними чи неповними, а свідомо маніпулятивними. Отже, ТРК «Аверс» порушила пункт «в» частини 1 статті 59 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», принцип 6 Кодексу етики українського журналіста, а також частини 4.1 (5) та 6 (5) власного редакційного статуту.

Крім того, незважаючи на появу вимоги Апеляційного суду Волинської області спростувати неправдиву інформацію в сюжеті та пояснення щодо справжніх джерел фінансування форуму, ТРК «Аверс» не виправила власної помилки. Так, ЄСПЛ у *Melnychuk v Ukraine* [35] чітко встановив обов'язок для медіа виправляти інформацію в разі поширення неточних чи неправдивих матеріалів, а також надавати можливість спростувати твердження чи відповісти на них [§2]. У цьому випадку ТРК «Аверс» досі не спростувала поширеної інформації попри явні докази її неправдивості й у такий спосіб порушила принцип 12 Кодексу етики українського журналіста, а також частини 4.1 (5) та 6 (5) власного редакційного статуту.

Матеріал 4.3. «Ми працюємо — ви насолоджуєтесь: генеральський бордель у Луцьку» [36]

В одному з матеріалів телеканал розповів, що в місцевому салоні нібито працює бордель, заснований колишніми учасниками АТО. Зокрема, у підводці до одного із сюжетів журналістка описала ситуацію як те, що «спокій жриць насолоди пильнувала охоронна фірма, яку заснували бійці поліцейського батальйону

“Світязь”. ТРК «Аверс» підкріпила свою тезу фотографією автомобіля одного з атовців, припаркованого навпроти будівлі, в якій, за словами журналістів телеканалу, розташований бордель (салон «Юнона»). Власник машини зазначив, що він справді має охоронну компанію, але машина була припаркована в зазначеному місці через те, що він живе в будинку навпроти. На додачу фігурант сюжету наголосив, що його компанія не надавала жодних послуг салону. Також чоловік підкреслив, що журналісти ТРК «Аверс» приїжджали до його дому. На підтвердження цієї заяви він надав фото автомобіля, яке нібито належить телеканалу. На вимогу спростувати інформацію та численні протести під вікнами редакції ТРК «Аверс» не відреагувала.

З огляду на те, що ТРК «Аверс» не надала жодних доказів причетності охоронної компанії [37], заснованої бійцями поліцейського батальйону «Світязь» до такого типу діяльності, матеріал слід вважати таким, що не ґрунтується на достатній доказовій базі. Зокрема, сам лише факт паркування автомобіля навпроти салону не доводить будь-якого зв'язку з цим закладом і не є належною підставою для висновків, зроблених журналістами в сюжеті ТРК «Аверс». На додачу в сюжеті не поширено думки осіб, чия поведінка стала предметом для критики в сюжеті телеканалу. Зокрема, представників охоронної компанії чи безпосередньо осіб, які звинувачувались у вчиненні правопорушень. З цього питання в справі *Flux and Samson v Moldova* [38] ЄСПЛ підкреслив, що інформування читача щодо позицій усіх сторін є виявом сумлінної діяльності, що становить фундамент принципів відповідальної журналістики [§26]. І хоча телеканал намагався взяти інтерв'ю у представників самого салону “Юнона” для висвітлення їхньої позиції щодо “*наявності у будівлі борделю*”, а також опитував численних очевидців та свідків, відносно охоронної компанії таких дій здійснено не було. У випадку ТРК «Аверс» цього стандарту дотримано не було. Крім того, журналісти без належних на те підстав зробили висновок про причетність працівників поліції до скоєння злочинів, що може розцінюватися як порушення презумпції невинуватості, а також поширювали численні оціночні судження щодо працівників охоронної компанії та самого салону. Отже, ТРК «Аверс» **порушила принципи 6, 9 та 10 Кодексу етики українського журналіста.**

Крім того, поширена інформація мала значний потенціал для шкоди репутації осіб, згаданих у сюжеті телеканалу. З цього питання ЄСПЛ неодноразово заявляв, що, незважаючи на різницю впливу на репутацію особи та на комерційні інтереси компанії, деякі висловлення можуть становити подвійну шкоду (*Uj v Hungary*, §22 [39]). Зокрема, в цій ситуації поширення ТРК «Аверс» таких наративів спричинило як негативний ефект для особи, яка фігурувала в епізоді, так і для охоронної компанії, заснованої фігурантами цього матеріалу.

Закон України «Про інформацію» в статті 30 передбачає, що в разі поширення

12.02.2020

Скріншот відео сюжету «Ми працюємо — ви насолоджуєтеся: генеральський бордель у Луцьку» 12.02.20 р. в ефірі телеканалу «Аверс»

оціночних суджень, які принижують честь, гідність чи ділову репутацію особи, а також інші її немайнові права, особа має право на відповідь і власне тлумачення справи [40]. Також, відповідно до статті 277 Цивільного кодексу України, особа у зазначеному випадку має право на спростування такої інформації поширювачем у тій самій формі та в спосіб, у який інформація була поширена спочатку [41]. У таких ситуаціях, відповідно до вже згаданої справи *Melnychuk v Ukraine* [42], відмова медіа поширити відповідь особи, її власне тлумачення справи чи спростування неправдивих чи неточних даних є порушенням прав такої особи [§2]. На додачу у *Smolorz v Poland* [43] ЄСПЛ підкреслив, що обов'язок поширити публічне вибачення та спростування діє незалежно від наявності рішення суду щодо неправомірності дій медіа, а відмова зробити такі дії є обтяжувальною обставиною під час встановлення відповідальності медіа [§42]. У цьому випадку ТРК «Аверс» досі не спростувала поширеної інформації і, отже, **порушила принцип 12 Кодексу етики українського журналіста**, а також частини **4.1 (5) та 6 (5) власного редакційного статуту**.

Матеріал 4.4. «“Аверс” визнав, що оббрехав Андрія Покровського (документи)» [44]

Скаржники надали посилання на матеріал, що містить інформацію про спростування ТРК «Аверс» даних, поширених у її попередньому сюжеті. Так, новина стосується фінансової участі депутата Луцької міської ради пана Покровського в організації інвестиційного форуму та фуршету з цього приводу (йдеться про інвестиційний бізнес-форум від 21.09.2018 в РЦ «Промінь»). Водночас спростування цієї інформації поширено в сюжеті «Куди подіти наші гроші? На Волині ОДА оголошує ще один бізнес-форум» [45]. Журналісти ще до офіційної вимоги спростування погодилися з тим, що поширена інформація була неправдивою [46]. Спростування було поширене вчасно, проте форма такого спросту-

вання була образливою, маніпулятивною і не ідентифікувала, що поширені дані є саме спростуванням. І хоча самі по собі образливі висловлювання є захищеними, фактично, в такій формі спростування зайвий раз негативно вплинуло на репутацію фігуранта матеріалу, а тому така поведінка була недопустимою з боку медіа. Зокрема, ТРК «Аверс» зазначила, що *«помічник... повідомив наш телеканал, що Покровський фінансової участі у форумі не брав. І, дійсно, немає дурників за свої кошти чиновників поїти та кормити...»*. Тобто формальну вимогу щодо поширення спростування дотримано, втім щирість такого спростування залишається сумнівною. Незалежна медійна рада **не вбачає** в цьому епізоді **порушення принципу 12** Кодексу етики українського журналіста, проте не радить ТРК «Аверс» надавати спростування у такій формі.

Поміж іншого скаргник також надає посилання на низку судових рішень, де ТРК «Аверс» визнавали поширювачем неправдивих матеріалів і зобов'язували спростувати таку інформацію. Зокрема, йдеться про постанову Верховного Суду в складі колегії суддів Касаційного господарського суду в справі №903/927/19 від 04.08.2020 [47], постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 10.12.2020 року в справі №903/344/20 [48], постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 26.11.2020 року у справі №903/299/20 [49], а також рішення Господарського суду Волинської області від 12.11.2020 в справі №903/691/20 [50]. Незалежна медійна рада вважає, що така діяльність ТРК «Аверс» на додачу до порушення норм національного законодавства становила **свідоме порушення журналістської етики всупереч принципу 19** Кодексу етики українського журналіста.

Незалежна медійна рада не має повноважень та об'єктивної можливості надавати юридичну оцінку судовим рішенням, що набрали законної сили. Втім, рада висловлює занепокоєння з приводу значної кількості порушень, вчинених ТРК «Аверс», а також лінії поведінки телеканалу, що полягає в регулярному, систематичному поширенні неправдивої, непідтвердженої або маніпулятивної інформації, необ'єктивному, однобокому висвітленні подій та частому уникненні поширення спростувань щодо таких матеріалів. Бувши свідомою того, що, відповідно до *Yordanova and Toshev v Bulgaria* [51], пасажі, які формулюються для привернення уваги до новини, заголовки з великої літери чи інші прийоми, які можуть збільшити аудиторію читачів, не є порушенням журналістських стандартів [§52], Незалежна медійна рада не погоджується, що таке привернення уваги й збільшення глядацької аудиторії має досягатися завдяки поширенню неправдивої та маніпулятивної інформації. Статус журналіста не дає особі автоматичного права, не перевіряючи, здійснювати інформаційну діяльність, яка суперечить редакційному статуту (*Nenkova-Lalova v Bulgaria*, §59–60 [52]). Згідно з *Travaglio v Italy* [53], вирвані з контексту та значно скорочені («нарізані») матеріали, коли вони вводять читача в оману, суттєво зменшують важливість

внеску такої інформації в суспільну дискусію [§34]. Водночас агресивна чи провокативна поведінка, яка значно переходить межі етичної та відповідальної журналістики, вважається свідомим порушенням правил журналістської етики (Zarubin and Others v Lithuania, §53, 57 [54]). З огляду на систематичність порушень та стійке небажання телеканалу змінювати лінію медійної поведінки на більш професійну, регулярне порушення національного законодавства, Кодексу етики українського журналіста та власного редакційного статуту Незалежна медійна рада вважає, що ТРК «Аверс» у своїй діяльності припускається зловживань власним правом на свободу вираження поглядів.

IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що зазначені матеріали ТРК «Аверс» містять порушення п.п. 6, 7, 9, 10 Кодексу етики українського журналіста; таких норм законодавства: ч. 2 ст. 49, ч. 5 ст. 51 і ч. 8 ст. 57 Виборчого кодексу; таких пунктів редакційного статуту ТРК «Аверс»: 5, 6, 7 (пп. 1) та 8 (пп. 3):

- «Шок: брудний піар Богдана Шиби»;
- «Я не бідова людина». Як Богдан Шиба “купував” квартиру через виконком»;
- «Шиворіт-навиворіт: як Богдан Шиба маніпулює підприємцями»;
- «А що тут такого», — Богдан Шиба прокоментував скандально продані ділянки».

■ **Матеріал «Журналісти поспілкувалися з терористом»** Незалежна медійна рада вважає таким, що створено та оприлюднено з порушенням вимог ч. 2 ст. 17 Закону України «Про боротьбу з тероризмом».

■ **Матеріал «Ігор Поліщук: моя історія...»** рада вважає таким, що не належить до журналістських і не містить порушень щодо агітаційного маркування, а матеріал «Максим Кривош: про Зеленського, кіно, СІЗО» — таким, що не порушує законодавства про боротьбу з тероризмом.

■ **Матеріал «Журналістка “Аверсу”** порушила режим охорони СБУ» порушує принципи 13 та 19 Кодексу етики українського журналіста.

- **Матеріал «Журналістка “Аверс” була п’яною та некоректною»** порушує ч. 2 ст. 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» в частині порушення прав інших осіб (права на приватність), п. «в» ч. 1 ст. 59 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», порушує принципи 3, 6, 10, 13 та 19 Кодексу етики українського журналіста, а також п. 7 (1) редакційного статуту ТРК «Аверс».
- **Матеріал «Ми працюємо — ви насолоджуєтесь: генеральський бордель у Луцьку»** порушує принципи 6, 9, 10 та 12 Кодексу етики українського журналіста, а також частину 4.1 (5) та 6 (5) редакційного статуту ТРК «Аверс».
- **Матеріал «Відкритий лист про спростування інформації, поданої у новинах телекомпанії “Аверс”»** порушує пункт «в» частини 1 статті 59 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», принципи 6 та 12 Кодексу етики українського журналіста, а також частини 4.1 (5) та 6 (5) редакційного статуту ТРК «Аверс».
- **Матеріал «Аверс визнав, що оббрехав Андрія Покровського (документи)»** не порушує принципу 12 Кодексу етики українського журналіста.
- **Матеріал «Хороша справа як інструмент піару: у Рівному один з кандидатів помпезно відкрив реабілітаційний центр для ветеранів»** телеканалу Рівне-1» Незалежна медійна рада вважає таким, що порушує п.п. 6, 7, 9 Кодексу етики українського журналіста, ч. 2 ст. 49, ч. 5 ст. 51 і ч. 8 ст. 57 Виборчого кодексу, пп. 4.1, п.п. 5, 6, абз. 1 п. 7 редакційного статуту ТРК «Рівне-1».

Незалежна медійна рада також дійшла висновку, що діяльність ТРК «Аверс» містить у собі ознаки систематичних свідомих порушень журналістської етики, у такий спосіб ідучи в розріз із принципом 19 Кодексу етики українського журналіста.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

- [1] Рішення про прийнятність Незалежної медійної ради № 75: URL https://mediarada.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Rishennya_pro_pryjnyatnist.pdf
- [2] Відеохостинг “YouTube”, канал телеканалу “Аверс”, – “Шок: брудний піар Богдана Шибі”: URL <https://www.youtube.com/watch?v=uzwuqXmDlec>
- [3] Відеохостинг “YouTube”, канал телеканалу “Аверс”, – “Ігор Поліщук: моя історія...”: URL <https://www.youtube.com/watch?v=iilNdtNF5js>
- [4] Сторінка Facebook телеканалу “Аверс”, – “Ігор Поліщук: моя історія...”: URL https://www.facebook.com/watch/live/?v=667224940640035&ref=watch_permalink
- [5] Відеохостинг “YouTube”, канал “Аверс”, – “«Я не бідова людина». Як Богдан Шибі «купував» квартиру через виконком”: URL <https://www.youtube.com/watch?v=sm2milhLFs8>
- [6] Відеохостинг “YouTube”, канал “Аверс”, – “Шиворіт-навиворіт: як Богдан Шибі маніпулює підприємцями”: URL <https://www.youtube.com/watch?v=NLzxmjvkiCE>
- [7] Інформаційне агентство “Укрінформ”, – “У Луцьку буде другий тур виборів мера”: URL <https://www.ukrinform.ua/rubric-elections/3126371-u-lucku-bude-drugij-tur-vivoriv-mera.html>
- [8] Відеохостинг “YouTube”, канал телеканалу “Аверс”, – “«А що тут такого», – Богдан Шибі прокоментував скандально продані ділянки”: URL <https://www.youtube.com/watch?v=u7xEngq-c2g>
- [9] Веб-сайт телеканалу “Рівне-1”, – “Хороша справа як інструмент піару: у Рівному один з кандидатів помпезно відкрив реабілітаційний центр для ветеранів”: URL <https://rivne1.tv/news/117747-khorosha-sprava-yak-instrument-piaru-u-rivnomu-odin-z-kandidativ-pompezhno-vidkriv-reabilitatsiyniy-tsentr-dlya-veteraniv>
- [10] Веб-сайт телеканалу “Рівне-1”, – “Повідомлення про подання інформації про структуру власності”: URL https://rivne1.tv/images/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D1%83%20%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%A2%D0%9E%D0%92%20%D0%A2%D0%A0%D0%9A%20%D0%A0%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B5%20%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%BC%20%D0%BD%D0%B0%2031_12_2020.pdf
- [11] Веб-сайт ГО “Інститут масової інформації”, – “У Ковелі поліцейські вивели журналістку “Аверсу” із зустрічі Порошенка з виборцями”: URL <https://imi.org.ua/news/u-koveli-politseys-ki-vyvely-zhurnalistku-aversu-z-zustrichi-poroshenka-z-vybortsiamy-i22814>
- [21] Веб-портал “Єдиний державний реєстр судових рішень”, вирок Дубенський міськрайонний суд Рівненської області від 16.06.2010, справа 1-15/2010 р: URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/49317566>
- [13] Відеохостинг “YouTube”, канал телеканалу “Аверс”, – “Журналісти поспілкувалися з терористом (телефонна розмова)”: URL <https://www.youtube.com/watch?v=uFijGg81Efo>
- [14] Відеохостинг “YouTube”, канал телеканалу “Аверс”, – “https://www.youtube.cМаксим Кривош: про Зеленого, кіно, СІЗО”: URL <https://www.youtube.com/watch?feature=share&v=qwT6hM3wRjo&app=desktop#menu>
- [15] Інтернет-портал “Volun24”, – “Журналістка «Аверса» порушила режим охорони СБУ, – юристка”: URL <https://www.volyn24.com/news/89326-zhurnalistka-aversa-porushyla-rezhym-ohorony-sbu-yurystka>

- [16] URL:<http://www.cje.org.ua/ua/complaint/shchodo-porushennya-zhurnalistom-informaciynogo-byuro-sirius-nikolenko-ib-kodeksu-etyky>
- [17] Рішення ЄСПЛ “Couderc and Hachette Filipacchi Associés v. France”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158861>
- [18] Рішення ЄСПЛ “Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-175121>
- [19] Рішення ЄСПЛ “Bédat v. Switzerland”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161898>
- [20] Рішення Комісії з журналістської етики “Управління патрульної поліції у Волинській області на дії журналістів волинської телерадіокомпанії «Аверс»”: URL <http://www.cje.org.ua/ua/complaint/upravlinnya-patrulnoyi-policiyi-u-volynskiy-oblasti-na-diyi-zhurnalistiv-volynskoyi>
- [21] Рішення ЄСПЛ “Haldimann and Others v. Switzerland”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-152711>
- [22] Інтернет-медіа “Район.Луцьк”, – “Журналістка «Аверсу» була п'яною та некоректною», – атовці”: URL <https://lutsrk rayon.in.ua/news/87169-zhurnalistka-aversu-bula-pianoiu-ta-nekorektnoiu-atovtsi>
- [23] Відеохостинг “YouTube”, канал телеканалу “Аверс”, – “Хто змусив атовця облитися бензином під Луцьк-крадою?»: URL https://www.youtube.com/watch?time_continue=521&v=UOVKEfPqU&feature=emb_title
- [24] Рішення ЄСПЛ “Mosley v. the United Kingdom”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104712>
- [25] Цивільний кодекс України, стаття 307 “Захист інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле- та відеозйомок”: URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n1683>
- [26] Рішення ЄСПЛ “Manole and Others v. Moldova”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-94075>
- [27] Рішення ЄСПЛ “Pavel Zaburin against Lithuania and 3 other applications”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200110>
- [28] Рішення ЄСПЛ “Gözel and Özer v. Turkey”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-888>
- [29] Веб-сайт Апеляційного суду Волинської області, – “Відкритий лист про спростування інформації, поданої у новинах телекомпанії “Аверс”: URL <https://vla.court.gov.ua/sud0390/pres-centr/news/518486/>
- [30] Рішення ЄСПЛ “Observer and Guardian v. the United Kingdom”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57705>
- [31] Рішення ЄСПЛ “Timpul Info-Magazin and Anghel v. Moldova”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-83443>
- [32] Рішення ЄСПЛ “Bergens Tidende and Others v. Norway”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58797>
- [33] Рішення ЄСПЛ “Goodwin v. the United Kingdom”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57974>
- [34] Рішення ЄСПЛ “Fressoz and Roire v. France”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58906>
- [35] Рішення ЄСПЛ “Melnchuk v. Ukraine”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-70089>
- [36] Веб-сайт ГО “Інститут масової інформації”, – “У Луцьку атовці та активісти під стінами каналу “Аверс” вимагають спростування інформації”: URL <https://imi.org.ua/news/u-lutsku-atovtsi-ta-aktivisti-pid-stinami-kanalu-avers-vimagayut-sprostuvannya-informatsiyi-i31720>
- [37] Відеохостинг “YouTube”, канал телеканалу “Аверс”, – “Ми працюємо – ви насолоджуєтесь: генеральський бордель у Луцьку”: URL <https://www.youtube.com/watch?v=YuosCYLv248&t=172s>
- [38] Рішення ЄСПЛ “Flux and Samson v. Moldova”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-82899>

- [39] Рішення ЄСПЛ “Uj v. Hungary”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-105715>
- [40] Закон України “Про інформацію”: URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
- [41] Цивільний кодекс України, стаття 277 “Спростування недостовірної інформації”: URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv#n1514>
- [42] Рішення ЄСПЛ “Melnychuk v. Ukraine”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-70089>
- [43] Рішення ЄСПЛ “Affaire Smolorz c. Pologne”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-114071>
- [44] Інформаційне агентство “Конкурент”, - “Аверс визнав, що оббrehав Андрія Покровського (документи)”: URL <https://konkurent.ua/publication/38280/avers-viznav-scho-obbrehav-andriya-pokrovskogo-dokumenty/>
- [45] Відеохостинг “YouTube”, канал телеканалу “Аверс”, - “Куди подіти наші гроші? На Волині ОДА оголошує ще один бізнес-форум”: URL <https://www.youtube.com/watch?v=mv6kU3r0o4w>
- [46] Інформаційне агентство “Конкурент”, - “Аверс” визнав, що Покровський НЕ веде гральний бізнес (відео): URL <https://konkurent.ua/publication/37353/avers-viznav-scho-pokrovskiy-ne-vede-gralniy-biznes-video/>
- [47] Веб-портал “Єдиний державний реєстр судових рішень”, постанова Верховного Суду України від 04.08.2020, справа 903/927/19: URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90802090>
- [48] Веб-портал “Єдиний державний реєстр судових рішень”, постанова Північно-західного апеляційного господарського суду від 10.12.2020, справа 903/344/20: URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93587125>
- [49] Веб-портал “Єдиний державний реєстр судових рішень”, постанова Північно-західного апеляційного господарського суду від 26.11.2020, справа 903/299/20: URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93153519>
- [50] Веб-портал “Єдиний державний реєстр судових рішень”, постанова Господарського суду Волинської області від 12.11.2020, справа 903/691/20: URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92854418>
- [51] Рішення ЄСПЛ “Yordanova and Toshev v. Bulgaria”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-113542>
- [52] Рішення ЄСПЛ “Nenkova-Lalova v. Bulgaria”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115211>
- [53] Рішення ЄСПЛ “Marco Travaglio against Italy”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-171603>
- [54] Рішення ЄСПЛ “Pavel Zarubin against Lithuania and 3 other applications”: URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200110>

ЗБІРНИК ВИСНОВКІВ НЕЗАЛЕЖНОЇ МЕДІЙНОЇ РАДИ 2020/2021

Частина 3

Літературні редактори —
Катріна Розкладай, Марина Баранівська

Дизайн і верстка — Яна Добрянська

Виготовлення цього збірника стало можливим завдяки допомозі американського народу, що була надана через проєкт Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Медійна програма в Україні», який виконується міжнародною організацією Інтерньюс (Internews). Громадська організація «Детектор медіа» і Незалежна медійна рада несуть відповідальність за зміст матеріалу, який необов'язково відображає позицію USAID, Уряду США або Internews.

У збірнику використано фотографії ГО «Детектор медіа»,
Незалежної медійної ради та з відкритих джерел.

Підписано до друку: 22.07.2021 р.
Тираж 250 примірників

НЕЗАЛЕЖНА
МЕДІЙНА РАДА

Незалежну медійну раду (НМР) було створено 2016 року з метою утвердження високих професійних стандартів журналістики та задля об'єктивного розгляду спірних ситуацій щодо дотримання медійного законодавства, міжнародних стандартів висвітлення інформації у медіа, а також порушень норм журналістської етики. Також рада надає рекомендації органам влади та іншим зацікавленим особам задля вдосконалення ними регулювання у медійній сфері.

Заснували НМР п'ять провідних медійних громадських організацій: Центр демократії та верховенства права (раніше – Інститут Медіа Права), Інститут Масової Інформації, Інтерньюз-Україна, Детектор Медіа (раніше – ГО «Телекритика») та Фундація «Суспільність».

